

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI

UZAKTAN ÖĞRETİCİ YETERLİLİKLERİNİN VE YETERLİLİK
BOYUTLARININ BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Merve AYDIN

TRABZON
Haziran, 2017

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI

UZAKTAN ÖĞRETİCİ YETERLİLİKLERİNİN VE YETERLİLİK
BOYUTLARININ BELİRLENMESİ

Merve AYDIN

Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce Yüksek
Lisans Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Ali Kürşat ERÜMİT

TRABZON
Haziran, 2017

KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. 21/06/2017

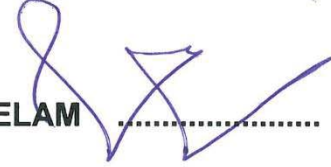
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Ali Kürşat ERÜMİT

Üye : Prof. Dr. Hasan KARAL

Üye : Yrd. Doç. Dr. M. Serkan ABDUSSELAM

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

**Prof. Dr. Nevzat YİĞİT
Enstitü Müdür V.**

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Merve AYDIN

21/06/2017

ÖN SÖZ

2000-2016 yılları arası uzaktan öğretilere yönelik yapılan çalışmaların incelenerek yeterlilik ve yeterlilik boyutlarının belirlenmesini amaçlayan bu çalışma, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Bu çalışma süresince danışmanlığımı üstlenerek, bana vermiş olduğu destek ve engin bilgilerinden yararlandığım değerli hocam, Yrd. Doç. Dr. Ali Kürşat ERÜMİT' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans öğrenimim boyunca manevi desteğinden ve çalışmam süresince bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım değerli hocam Prof. Dr. Hasan KARAL' a teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman bilgi ve tecrübesiyle bana rehberlik eden, beni destekleyen ve yeni bakış açıları kazanmama yardım eden, çalışmalarım sırasında gerek konunun belirlenmesinde gerekse çalışmanın yürütülmesi sırasında engin bilgi ve deneyimlerinden sürekli yararlandığım, hayat rehberim sevgili abim Doç. Dr. Selçuk KARAMAN' a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmamın başından beri hem beni motive eden hem de benden manevi desteklerini ve değerli görüş ve önerilerini esirgemeyen sevgili ablam Yrd. Doç. Dr. Pınar Baykan'a teşekkürlerimi sunarım.

Bugünlere gelmemde çok büyük emekleri olan, hayatım boyunca hep yanımda olan ve hep yanlarında olacağım haklarını asla ödeyemeyeceğim duasıyla umut ışığım olan anneme, abim Doç. Dr. Ersin KARAMAN' a sonsuz minnet ve şükranlarımı sunarım.

Ayrıca dualarıyla ve öğütleriyle beni yalnız bırakmayan eşimin ailesine de sevgi ve teşekkürlerimi sunarım. Çalışmam süresince bana içtenlikle destek ve moral veren, manevi desteğini esirgemeyen canım arkadaşım Suzan ALTUNTAŞ SOLAK' a teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak hayatıma girdiğinden beri sevgisi ve ilgisiyle beni asla yalnız bırakmayan, beni akademik yolda hep destekleyen, tezimin her adımında büyük emekleri olan hakkını asla ödeyemeyeceğim sevgili hayat arkadaşım Arş. Gör. Muharrem AYDIN' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Haziran, 2017

Merve AYDIN

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
1. 1. Araştırmanın Amacı.....	3
1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi.....	3
1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1. 4. Araştırmanın Varsayımları.....	5
1. 5. Tanımlar.....	5
2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ.....	7
2. 1. Uzaktan Eğitim.....	7
2. 2. Öğretmen Yeterlilikleri.....	12
2. 3. Uzaktan Öğretici Yeterlilikleri.....	18
3. YÖNTEM.....	29
3. 1. Araştırma Modeli.....	29
3. 1. 1. Dokümanlara Ulaşma.....	31
3. 1. 2. Orijinaliği Teyit Etme.....	32
3. 1. 3. Dokümanların anlaşılması.....	32
3. 1. 4. Verilerin Analizi Aşaması.....	33
3. 1. 5. Verilerin Kullanılması.....	33
3. 2. Analiz Sürecinde Kullanılan Dokümanlar.....	33
3. 3. Verilerin Toplanması.....	35
3. 4. Verilerin Analizi.....	39
3. 5. Araştırmacının Rolü.....	43
3. 6. Geçerlik Güvenirlik.....	43

4. BULGULAR.....	44
4. 1. 2000-2016 Yılları Arasında Alan Yazında Mevcut Çalışmaların İncelenmesi Sonucu Elde Edilen Yeterlilik Boyutları	44
4. 1. 1. Teknoloji Yeterlilik Boyutu	47
4. 1. 2. Yönetimsel Yeterlilik Boyutu	48
4. 1. 3. Değerlendirmeye Yönelik Yeterlilik Boyutu.....	49
4. 1. 4. Öğretim Tasarımına Yönelik Yeterlilik Boyutu	49
4. 1. 5. Kolaylaştırmaya Yönelik Yeterlilik Boyutu.....	50
4. 1. 6. Pedagojik Yeterlilik Boyutu.....	51
4. 1. 7. Sosyal Yeterlilik Boyutu.....	52
4. 2. 2000-2016 Yılları Arasında Alan Yazında Mevcut Çalışmaların İncelenmesi Sonucu Elde Edilen Yeterliliklerin Boyutlara Göre Dağılımı.....	53
4. 2. 1. Teknoloji Yeterlilik Boyutu Altında Toplanan Yeterlilikler	53
4. 2. 1. 1. Temel Teknoloji Becerisi Yeterlilikleri.....	55
4. 2. 1. 2. ÖYS Yeterlilikleri	56
4. 2. 1. 3. Teknik Yeterlilikler	56
4. 2. 1. 4. Uygun Teknoloji Seçimi	57
4. 2. 1. 5. Kaynak Sağlayıcı.....	58
4. 2. 2. Öğretim Tasarımı Boyutu Altında Toplanan Yeterlilikler	58
4. 2. 2. 1. Ders İçeriği	59
4. 2. 2. 2. Ders Materyalleri	60
4. 2. 3. Yönetici Boyutu Altında Toplanan Yeterlilikler	61
4. 2. 3. 1. Zaman Yönetimi Yeterlilik Boyutu	62
4. 2. 3. 2. Ders Yönetimi Yeterlilik Boyutu.....	62
4. 2. 3. 3. Kurumsal Yeterlilik Boyutu	63
4. 2. 4. Değerlendirme Boyutu Altında Toplanan Yeterlilikler	63
4. 2. 5. Kolaylaştırma Boyut Altında Toplanan Yeterlilikler	64
4. 2. 5. 1. Öğrenmeyi Kolaylaştırma Yeterlilik Boyutu	65
4. 2. 5. 2. Tartışmayı Kolaylaştırma Yeterlilik Boyutu.....	66
4. 2. 6. Pedagojik Boyut Altında Toplanan Yeterlilikler	66
4. 2. 6. 1. İletişim Yeterlilik Boyutu.....	67
4. 2. 6. 2. Öğrenme Öğretme Sürecine Yönelik Yeterlilik Boyutu.....	68
4. 2. 6. 3. Kişisel Yeterlilik Boyutu	68
4. 2. 7. Sosyal Boyut Altında Toplanan Yeterlilikler	69

5. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	75
5. 1. 2000-2016 Yılları Arası Uzaktan Öğretici Yeterliliklerine İlişkin Çalışmalarda Yer Alan Yeterlilik Boyutları	75
5. 1. 1. Pedagojik Boyut.....	76
5. 1. 2. Sosyal Boyut.....	76
5. 1. 3. Teknolojik Boyut.....	77
5. 1. 4. Yönetim Boyutu.....	77
5. 1. 5. Değerlendirme Boyutu	78
5. 1. 6. Öğretim Tasarımı Boyutu	78
5. 1. 7. Kolaylaştırma Boyutu	78
5. 2. 2000-2016 Yılları Arası Uzaktan Öğretici Yeterliliklerine İlişkin Çalışmalarda Yer Alan Yeterliliklerin Boyutlara Göre Dağılımı	79
5. 2. 1. Teknolojik Boyutun Alt Bileşenleri	79
5. 2. 2. Öğretim Tasarımı Boyutunun Alt Bileşenleri.....	79
5. 2. 3. Yönetim Boyutunun Alt Bileşenleri	80
5. 2. 4. Değerlendirme Boyutunun Alt Bileşenleri	80
5. 2. 5. Kolaylaştırma Boyutunun Alt Bileşenleri.....	80
5. 2. 6. Sosyal Boyutunun Alt Bileşenleri.....	81
5. 2. 7. Pedagojik Boyutunun Alt Bileşenleri.....	81
6. ÖNERİLER	82
7. KAYNAKLAR	83
8. EKLER	88
9. ÖZ GEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ.....	92

ÖZET

Uzaktan Öğretici Yeterliliklerinin ve Yeterlilik Boyutlarının Belirlenmesi

Bu çalışmada, 2000 ile 2016 yılları arasında alan yazında mevcut olan uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılan çalışmalar incelenerek uzaktan öğretici yeterlilikleri ve bu yeterliliklere ait boyutlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın birinci boyutunda uzaktan öğretilere yönelik yeterlilikler belirlenmiştir. Araştırmanın ikinci boyutunda ise belirlenen yeterliliklere yönelik boyutlar ortaya çıkarılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi deseni kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini ise 2000 ile 2016 yılları arasında “Web of Science”, “ERIC” ve KTÜ abone veri tabanlarında yer alan uzaktan öğretici yeterlilikleriyle ilişkili makaleler oluşturmaktadır. İlgili veri tabanlarında “online teaching competency”, “online teaching role”, “distance instructor competencies”, “distance instructor roles”, “online instructor competencies”, “online instructor roles” anahtar kelimeleri aratılmıştır. Ardından araştırmacı tarafından belirlenen arama filtrelerinin uygulanmış ve çalışmaların her birinin özet ve başlıklarının değerlendirilmesi sonucu toplamda 35 makaleden oluşan dokümanlar elde edilmiştir.

Toplanan verilerin analizi nitel veri analiz yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Analiz aşamasında doküman analizinden elde edilen makalelerin amaç, bağlam, yöntem ve sonuç kısımları incelenerek yeterlilik listesi ve yeterlilik boyutları oluşturulmuştur. Çalışmalarda belirlenen yeterlilik listesi ve yeterlilik boyutları bir araya getirilerek incelenmiş nihai yeterlilik listesi oluşturulmuştur. Yapılan analizlerden elde edilen bulgulara göre, elde edilen yeterlilik boyutları analiz edilerek “Teknolojik Yeterlilikler”, “Kolaylaştırıcı”, “Değerlendirme”, “Öğretim Tasarımı”, “Sosyal”, “Yönetim” ve “Pedagojik” olmak üzere toplamda 7 ayrı yeterlilik boyutu ve bu boyutlar altında 62 adet yeterlilik maddesi elde edilmiştir. Bu çalışma sonucunda ortaya çıkan yeterlilik listesi uzaktan öğretilere yönelik değerlendirme aracı olarak kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Öğretici, Yeterlilik, Çevrimiçi Öğretmen Yeterlilikleri, Uzaktan Öğretici Roller.

ABSTRACT

Determination of Distance Instructors Competencies and Competency Dimensions

In this study, it was aimed to determine distance instructor competencies and dimensions of these competencies by examining the studies on distance learning competencies that existed in the field between 2000 and 2016. For this purpose in the first dimension of the research, competencies for distance teachers have been determined. In the second dimension of the research dimensions for the determined competences were revealed. In the study, one of the qualitative research methods, document analysis, was used. The sample of the research is the articles which is related to the distance learning qualifications in the databases of "Web of Science", "ERIC" and Karadeniz Technical University databases between 2000 and 2016. Key words of "online teaching competency", "online teaching role", "distance instructor competencies", "distance instructor roles", "online instructor competencies" and "online instructor roles" were searched in related databases. Then, the search filters determined by the researcher were applied and the summary and titles of each of the studies were evaluated and documents consisting of 35 articles in total was obtained.

The analysis of the collected data was done by using the content analysis method from qualitative data analysis methods. Competency list and competency dimensions were created by analyzing the purpose, context, method and result parts of the articles obtained from the analysis of the document in the analysis stage. The final competency list was created by combining the competency list and competency dimensions determined in the studies. According to the findings obtained from the analyzes made, the obtained competency dimensions are analyzed and 7 different competency dimensions in total, namely "Technological Expertise", "Facilitator", "Evaluation", "Instructional Design", "Social", "Management" and under these dimensions, 62 competency items were obtained. A list of competencies resulting from this study can be used as an evaluation tool for distance teachers.

Keywords: Distance Instructor, Competency, Online Teaching Competency, Distance Instructor Roles.

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Standart Çerçevelerdeki İfadelerin Düzeyleri.....	13
2.	Avrupa Öğretmenlik Standartları	15
3.	Uzaktan Öğreticilerin Pedagojik, Sosyal, Yönetici ve Teknik Rollerinin Özeti.....	20
4.	Uzaktan Öğretici Yeterlilik Alanları	22
5.	Örnekleme Grubu	34
6.	Web of Science Arama Süreci	36
7.	ERIC Veri Tabanı Arama Süreci.....	37
8.	KTÜ Veri Tabanlarına Ait Arama Sonuçları	38
9.	Elde Edilen Yeterlilik Boyutları ve Bu Boyutların Ulaşıldığı Çalışmalar.....	45
10.	Belirlenen Yeterlilik Boyutlarının Frekans ve Yüzde Değerleri	47
11.	Yeterlilik Maddelerinin Boyutlara Göre Dağılımı	53
12.	Teknoloji Yeterlilik Boyutu Altında Yer Alan Yeterlilik Maddeleri	54
13.	Öğretim Tasarımı Yeterlilik Boyutu Altında Yer Alan Yeterlilik Maddeleri	59
14.	Yönetici Yeterlilik Boyutu Altında Yer Alan Yeterlilik Maddeleri	61
15.	Değerlendirme Yeterlilik Boyutu Altında Yer Alan Yeterlilik Maddeleri	63
16.	Kolaylaştırma Yeterlilik Boyutu Altında Yer Alan Yeterlilik Maddeleri	65
17.	Pedagojik Yeterlilik Boyutu Altında Yer Alan Yeterlilik Maddeleri.....	67
18.	Sosyal Yeterlilik Boyutu Altında Yer Alan Yeterlilik Maddeleri	69
19.	Yeterlilik Boyutları ve Yeterlilikler	70

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil No</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Uzaktan öğretim için mesleki gelişim çerçevesi	27
2.	Doküman analizi süreci	31
3.	Dokümanların yıllara göre dağılımı	35
4.	İçerik analizinin aşamaları	39
5.	Dokümanların elde edilmesi süreci	41
6.	İçerik analizi süreci	42

KISALTMALAR LİSTESİ

- ÖYS** : Öğretim Yönetim Sistemi
TUİK : Türkiye İstatistik Kurumu
ERIC : Educational Resources Information Center
KTÜ : Karadeniz Teknik Üniversitesi
UE : Uzaktan Eğitim

1. GİRİŞ

Teknolojinin hızla gelişmesi birçok alanda etkisini gösterdiği gibi eğitimde de değişimlere yol açmıştır. Özellikle internet ve bilgisayar teknolojilerinin gelişmesi sayesinde bilgi bir yerden başka bir yere çok hızlı bir şekilde aktarılmaya başlamıştır. Bu sayede öğrenen, öğretene ve içeriğin birbirinden farklı ortamlarda bulunduğu bir eğitim biçimi olan uzaktan eğitim ile öğretim giderek kolaylaşmıştır. Tüm bu gelişmeler uzaktan eğitim alanının hızla gelişmesine olanak sağlamıştır.

Günümüzde uzaktan eğitim geleneksel eğitimle eş değer niteliklere sahip bir alan olmuştur (Bozkurt ve diğ., 2015). Eğitim ve öğretimde teknolojinin kullanılmasıyla uzaktan eğitime talep artmıştır. Örgün eğitim alma imkânı bulunmayan, çalışan, çeşitli sebeplerden eğitimini yarıda kesmek zorunda kalan bireylere yeniden eğitim alma imkânı sağlayan Uzaktan eğitim giderek önem kazanmaktadır (Boling ve diğ., 2012). Ayrıca geleneksel eğitimin yürütülmesi için gereken fiziksel ortamların yeterli olmaması gibi etmenlerde günümüz yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime yönelmesini sağlamaktadır. Günümüzde birçok yükseköğretim kurumu uzaktan eğitim hizmeti vermekte aynı zamanda uzaktan eğitimin verimliliğini artırmak için çalışmalar yürütmektedir. Uzaktan eğitimin verimli bir şekilde gerçekleştirilmesinde en önemli faktörlerden biriside şüphesiz öğretim elemanlarıdır. Çünkü öğretim elemanları, çevrimiçi derslerin tasarımından, değerlendirilmesine kadar uzaktan eğitimin her aşamasında aktif rol oynamaktadırlar (Anderson ve Dron, 2011; Mortera-Gutierrez ve Murphy, 2000).

Uzaktan eğitim öğrencinin kendi sorumluluğunu alması gereken bir uygulama olarak görünmesine rağmen ders tasarımı, materyallerin hazırlanması ve sunulması, öğrenci aktivitelerinin izlenmesi ve yönetilmesi, kurum ve öğrenci arasında etkileşimin kurulması gibi birçok görev öğretim elemanlarına aittir (Evans ve Myrick, 2015; Hew ve Cheung, 2014; Pituch ve Lee, 2006). Uzaktan eğitimde eğitsel kazanımların gerçekleştirilebilmesi için bilgi ve iletişim teknolojileri yalnızca alt yapı ve çeşitli eğitsel araçlar sağlar. Eğitsel araçların etkili bir şekilde kullanılarak öğrenciye bilginin aktarılması öğretim elemanlarının görevidir. Dolayısıyla öğretim elemanlarının uzaktan eğitim ortamındaki araçlara, teknolojiye ve uzaktan öğretim ortamlarına uyumlu olması gerekmektedir (Kirkwood ve Price 2006).

Çevrimiçi ders deneyimi yeterli olmayan öğretim elemanları teknoloji kullanımının ön plana çıktığı ve geleneksel eğitime göre pedagojik olarak farklı metodların uygulandığı uzaktan öğretilikte çeşitli zorluklar yaşamaktadır. Bu zorlukların başında uzaktan eğitime

uygun içerik hazırlamak ve uzaktan dersi yürütmek gelmektedir (Kesim ve Altınpulluk, 2014). Öğretim elemanları çevrimiçi ortamlarda verdikleri eğitimde yüz yüze eğitime nazaran farklı özelliklere sahip öğrencilere hitap etmekte, tüm öğrencileri kapsar şekilde ders anlatımında pedagojik açıdan zorluklar yaşayabilmektedir (Koutropoulos ve diğ., 2012). Ayrıca uzaktan eğitim ortamları öğretim elemanlarına fazla iş yükü getirmekte ve zaman yetersizliği yaşamalarına sebep olabilmektedir (Chengjie, 2015). Öğretim üyeleri bu ortamlarda genellikle ses tonu, jest ve mimiklerini daha fazla kullanmak durumunda kalmaktadırlar (Belanger ve Thornton, 2013; Kolowich, 2013). Tüm bu zorlukların aşılması ve uzaktan eğitimin verimli bir şekilde yürütülmesi öğretim elemanının yeterliliklerine ve bu ortamlara uyum sağlamasına bağlıdır (Şişman, 2009).

Uzaktan eğitim ortamlarında öğretim elemanlarının uyum sağlaması ve kullanılan teknoloji ve materyalleri kabullenmeleri, uzaktan eğitimin verimliliğinin artırılması ve uzaktan eğitimle ilgili çalışmaların planlanması açısından önemlidir. Öğretim elemanlarının uzaktan eğitim ortamlarına, bu ortamlarda karşılaştıkları teknolojilere ve uzaktan eğitimi yürüten kurumların organizasyon yapısına uyum sağlamaları, geleneksel eğitimdeki pedagojik yeterliliklerini uzaktan eğitim ortamlarında da göstermeleri gerekmektedir. Uzaktan eğitimin verimliliği ve öğretim elemanlarının başarılı bir uzaktan eğitim yürütmeleri açısından öğreticilerin bu ortama uyum sağlamaları yeniliğe ve öğrenmeye açık olmaları oldukça önemlidir (International Society for Technology in Education [ISTE], 2000).

Uzaktan eğitimde yer alan organizasyonel, kavramsal ve teknolojik bileşenlerin her birisi üzerinde etkisi olan öğretim elemanlarının uzaktan öğretici olarak yeterli seviyeye gelmesi uzaktan eğitim ortamlarının başarısı açısından önemli bir ihtiyaçtır (Nida ve Roxanne, 2009). Öğretim elemanlarının uzaktan eğitimin verimliliği üzerindeki etkisi dikkate alındığında uzaktan eğitimi yürüten Yüksek Öğretim Kurumları uzaktan eğitimde öğreticilerin belirli niteliklere sahip olmasını istemektedir. Bu nitelikler uzaktan eğitimde görev alan öğretim elemanlarının rolleri, becerileri ve yeterlilikleri şeklinde ifade edilmektedir. Bu niteliklere ilişkin özellikler ise öğreticilerin; sosyal, yönetici, iletişimci, teknik, pedagojik, alan uzmanlığı, içerik sağlayıcı, süreci kolaylaştırıcı ve kişisel özellikleri gibi farklı kategorilerde incelenmektedir (Aydın, 2005; Bawane ve Spector, 2009; Berge, 1995; Varvel, 2007). Geleneksel eğitimde öğretim elemanlarının görevleri ve yeterlilikleri uzaktan eğitim ortamlarında farklılaşmakta ve değişmektedir. Geleneksel sınıf ortamından farklı olarak tamamen teknolojiye dayanan çevrimiçi öğrenme ortamlarındaki öğretmen yeterlilikleri üzerine alan yazında çeşitli çalışmalar mevcuttur.

Dünyada uzaktan öğretici yeterlilikleri üzerine özellikle 1995'li yıllardan sonra internetin gelişmesiyle birlikte çalışmalar artış göstermiştir. 2000'li yıllardan sonra uzaktan

öğreticilerin yeterliliklerine yönelik yapılan çalışmalar artış göstermektedir. Uzaktan eğitimde öğretici yeterliliklerinin belirlenmesi ve bu alanda Türkiye’de ise Yüksek Eğitim Kurumlarının eğitim politikalarına, değişen teknolojilere karşı taleplere, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik uzaktan öğretmenlerin yeterlilikleri ile ilgili standartlar henüz belirlenmemiştir.

Ülkemizde uzaktan eğitim uygulamalarını yürüten her üniversitenin öğretmenleri için belirlemiş olduğu yeterlilikler farklılık göstermektedir. Bu anlamda bu çalışmada dünyada ve ülkemizde uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılan çalışmalar kapsamlı bir alan yazın taraması ile incelenmiş, sınıflandırmalar yapılarak uzaktan öğretmenlerin yeterlilikleri, rolleri ve becerileri ayrıntılı olarak belirlenmeye çalışılmıştır.

1. 1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; alan yazında yer alan yeterlilik ve yeterlilik alt boyutlarının sentezlenerek uzaktan öğretici yeterlilikleri ve alt boyutlarının belirlenmesidir. Çalışmada 2000 ile 2016 yılları arasında alan yazında mevcut olan uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılan çalışmalar incelenmiştir. Çalışma sonucu elde edilen yeterlik ve alt boyutların uzaktan eğitimin en önemli bileşenlerinden biri olan öğretmenlerin değerlendirilmesi ve gelişimi açısından rehber olması ve ülkemizde etkili ve verimli bir uzaktan eğitim uygulaması yürütülmesine katkıda bulunması hedeflenmektedir.

Bu amaç doğrultusunda araştırmanın birinci boyutunda alan yazında uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılan çalışmaların kapsamlı bir şekilde incelenmesine ve sınıflandırılmasına çalışılmıştır. Araştırmanın ikinci boyutunda ise uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılan çalışmalarda yer alan yeterlilik boyutları incelenmiştir. Çalışmaya aşağıdaki araştırma soruları rehberlik etmiştir;

1. 2000 – 2016 yılları arası uzaktan öğretici yeterliliklerine ilişkin çalışmalarda belirtilen yeterlilikler nelerdir?
2. 2000 – 2016 yılları arası uzaktan öğretici yeterliliklerine ilişkin çalışmalarda belirtilen yeterlilik boyutları nelerdir?

1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Ülkemizde internet kullanım oranları giderek artış gösteren bir seviyededir. İstatistiksel verilerine göre Türkiye genelinde İnternet erişim imkânına sahip hanelerin oranı %76,3 olarak belirtilmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2016). Dolayısıyla uzaktan eğitim programlarına katılabilecek öğrenci kitlesinin sayısı giderek artmaktadır. Bu ihtiyacı karşılayabilmek için ülkemizde uzaktan eğitim merkezleri hatta uzaktan eğitim

fakülteleri hızla yaygınlaşmaya başlamıştır. Üniversitelerimizde daha iyi bir uzaktan eğitim için kullanılan teknolojilerin sürekli gelişmesi ve yaygınlaşması kaçınılmaz olmuştur. Uzaktan eğitimin merkezinde rol alan öğretim elemanlarına, teknolojiyi etkin kullanma, ders içeriği hazırlama, öğrencilerle iletişime geçme, danışmanlık yapma, süreci kolaylaştırma gibi birçok sorumluluk yüklenmeye başlamıştır. Her üniversitenin, uzaktan eğitime olan talep karşısında farklı yapılanmalara gitmesi, yönetsel anlayışlar, teknik alt yapı ve eleman yetersizliği, öğretim elemanlarının teknolojiyi etkin kullanamamaları vb. sorunlardan dolayı öğretim elemanlarının yeterliklerinin farklılaştığı görülmektedir (Arah, 2012).

Ülkemizde eğitime ve teknolojiye yapılan yatırımlar azımsanmayacak derecededir. Bu yatırımların heba edilmemesi, belli bir plan ve program dâhilinde yürütülmesi büyük önem arz eder. Bu anlamda teknolojik alt yapıyla bireylere istedikleri zamanda ve ortamda eğitim olanağı sağlayan uzaktan eğitimin planlanması ve verilen eğitim kalitesinin artırılmasının oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Eğitimde fırsat eşitliği, mesleki ve kişisel gelişimi desteklemesi ve yaşam boyu öğrenimi mümkün kılması uzaktan eğitimin avantajlarından bazılarıdır. Diğer yandan yüz yüze eğitime nazaran uzaktan eğitimde öğrenciler kendi hızlarında öğrenebilir ve istedikleri yaşta eğitim almaya devam edebilirler. Uzaktan eğitimin yüksek sayıda öğrenciye eğitim verilebilmesini mümkün kılması, zaman, mekân ve uzaklık etkilerinden oluşan eğitimsel sıkıntıları çözebilmesi, uzaktan eğitimi tercih edilir kılmaktadır. Tüm bu etkiler ortaya çıktığı günden beri uzaktan eğitimin araştırılmasını tetiklemiştir. Nitekim 19. yy'den beri sürekli gelişen uzaktan eğitim alanında verilen eğitimin kalitesi de giderek artmıştır. Günümüzde uzaktan eğitim biçiminde yürütülen eğitimde ve yüz yüze verilen eğitimde öğrenci başarısı açısından anlamlı bir fark yoktur (Fidan, 2016; Yağcı, 2012). Bununla birlikte uzaktan eğitim sürecinde başarının elde edilmesi için uzaktan eğitim bileşenlerinin uygun koşullarda olması gereklidir. Diğer bir deyişle uzaktan eğitimde başarının sağlanmasında uzaktan öğretilerinin etkisi oldukça yüksektir.

Uzaktan eğitimde verilen bir dersin hemen hemen her aşamasında öğretiler önemli görevler üstlenmektedir. Ders planının yapılması, öğretimin tasarlanması, öğrencilerin değerlendirilmesi gibi birçok aşamada öğretiler görev almaktadır. Dolayısıyla eğitim ortamının niteliğinin ve uzaktan eğitim teknolojilerinin kalitesinin artırılması uzaktan eğitimde ders veren öğretim elemanlarının niteliklerinin artırılmasıyla yakından ilişkilidir. Üniversiteler, öğretimdeki yenilikçi yaklaşımların ve hızla gelişen teknolojinin bir gereği olarak hem öğrencilerin hem de öğretim elemanlarının rollerinin değişmesi gerektiğine inanmaktadır (Abdous, 2011). Bu durum ülkemizde uzaktan eğitim hizmeti sunan üniversitelerde uzaktan öğretilerinin yeterlilikleri sorununu da beraberinde getirmektedir.

Ülkemizde uzaktan eğitimde ders veren öğretim elemanlarının rolleri, becerileri ve yeterlilikleri konusunun henüz yeterince irdelenmediği söylenebilir (Baturay ve Türel, 2012).

Bu çalışmada; dünyada ve ülkemizde uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılan çalışmalar ve uluslararası kurum- kuruluşların nitelikli bir uzaktan öğretici için öne sürdüğü standartlar incelenerek, ülkemizde yürütülen uzaktan eğitim uygulamalarında eğitimcilerin yeterliliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında uzaktan öğretici yeterlilikleri konusunda daha geniş bir biçimde sunulacak bilgiler, özellikle uzaktan eğitim programlarının tasarlanması sürecinin önemi konusundaki bilinç düzeyini artırarak uzaktan eğitim veren kurumlara yeni bakış açıları sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma kapsamında geliştirilen yeterliliklerin, uzaktan eğitim birimlerinde yönetici rollerinde görev alan kişilerin, eğitim-öğretim faaliyetlerinin kalitesinin artırılması noktasındaki çabalarını arttırabileceği düşünülmektedir. Ayrıca uzaktan öğreticilerin, kendi eksikliklerini belirlemesi ve kişisel gelişimlerine rehberlik etmesi açısından, ortaya konulan bu yeterlilikler bir kez daha önem kazanmaktadır.

Araştırmanın genel amacı doğrultusunda uzaktan eğitimde ders veren öğretmenlerin görev ve sorumluluklarının belirlenmesi, bu görevlere bağlı olarak rollerinin, becerilerinin ve yeterliliklerin belirlenmesi ülkemizde uzaktan eğitimde niteliğin artırılması için önemli bir aşama olarak değerlendirilebilir.

1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada aşağıdaki sınırlılıklar bulunmaktadır;

1. Araştırmanın örnekleme 2000 - 2016 yılları arasında "Web Of Science", "ERIC" ve KTÜ abone veri tabanlarında yer alan 35 çalışmayla sınırlıdır.
2. Analiz edilen çalışmalar hakemli dergilerde yer alan ve makale formatına uygun olan çalışmalarla sınırlıdır.

1. 4. Araştırmanın Varsayımları

1. İncelenmek amacıyla seçilen çalışmaların bu araştırmanın kapsamı için yeterli olduğu varsayılmıştır.

1. 5. Tanımlar

Uzaktan Öğretici Yeterliliği: Etkili bir uzaktan öğretim yapılması için öğretmenlerin sahip olması gereken yetkinlik, beceri ve kabiliyetler.

Öğretim Yönetim Sistemi: Uzaktan öğretimde, materyaller, ders kaynakları, alıştırmalar, çevrimiçi quizler vb. birçok bileşeni bir arada barındıran sistem.

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

Bu bölüm, araştırma ile ilgili kuramsal bilgileri ve konu ile ilgili yapılan çalışmaları içermektedir. Uzaktan eğitim, uzaktan eğitim bileşenleri, öğretmen yeterlilikleri başlıkları ile araştırmanın kuramsal çerçevesi ayrıntılı olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

2. 1. Uzaktan Eğitim

19. yüzyılın sonlarına dayanan uzaktan eğitim en genel tanımıyla öğrenme ihtiyacı olan bireylerin birbirlerinden ayrı olduğu öğrenenlerin, öğretmenin ve içeriğin farklı uzaktan iletişim teknolojileriyle bir araya geldiği, kurumlar tarafından yürütülen ve belirli bir amaca yönelik tasarlanan yapılandırılmış (formal) eğitimlerdir (Aydın, 2011). Yaş, çalışma durumu gibi farklılıkları gözetmeksizin her bireye istediği zamanda eğitim fırsatı sunmasıyla uzaktan eğitim günümüzde bireyler tarafından rağbet gören bir eğitim alanıdır. Herkese eşit eğitim imkânı sunan, yaşam boyu eğitime imkân sağlayan, bireylerin ve toplumun eğitsel ihtiyaçlarını gidermeyi hedefleyen, teknolojiyi eğitimde kullanarak bireysel öğrenmeyi destekleyen bir disiplin (Kaya, 2002) olması uzaktan eğitime talebi artırmaktadır. Özellikle yetişkin bireyler; kişisel gelişim ihtiyacı, zaman sıkıntısının olması ya da mesleki gelişime katkıda bulunması gibi özelliklerinden dolayı uzaktan eğitimi daha çok tercih etmektedir (Lorensen, 2003). Günümüzde üretim alanındaki rekabetin artmasıyla nitelikli insan gücüne olan ihtiyaçta artış göstermektedir. Kendi çalışma alanlarındaki mesleki bilgileri veya kültürel bilgi ve becerilerini artırma ihtiyacı duyan bireyler için uzaktan eğitim etkili bir alternatif niteliği taşımaktadır (Gürer, M. D., Tekinarslan, E., ve Yavuzalp, N., 2016).

Uzaktan eğitimin gelişiminde teknolojik gelişmeler oldukça etkili olmuştur. Özellikle internet teknolojisinin ortaya çıkması önemli dönüm noktalarından birisidir. İnternet teknolojisi sayesinde birbirinden ayrı olan öğretmen, öğrenci ve içerik üçlemesi hızlı bir şekilde bir araya getirilebilmiştir. Anında mesajlaşma özellikleri, ses ve görüntü iletimi gibi teknolojik gelişmeler sayesinde geleneksel eğitimdeki anında dönüt, iletişim gücü gibi etmenler uzaktan eğitimde de uygulanabilmiş ve bu sayede uzaktan eğitimin kalitesi geleneksel eğitim ile aynı seviyeye gelmiştir (Selvi, 2006).

Uzaktan eğitim dünyanın gelişmiş ülkelerinde çok hızlı bir şekilde ilerleme göstermektedir. Bugün birçok ülkede birçok üniversitede uzaktan eğitim eşzamanlı (senkron) olan, eşzamanlı olmayan (asenkron) ve karma (blended) şeklinde verilmektedir.

Türkiye’de uzaktan eğitim alanında 50’yi aşkın üniversite sürekli ilerleme kaydetmektedir. ODTÜ, Sakarya Üniversitesi, İTÜ, Bilgi Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi vb. birçok üniversite uzaktan eğitim uygulamalarını başlatmış ve geliştirmektedir. Anadolu Üniversitesi Türkiye’de bir ilk olarak tüm eğitim bölümleriyle uzaktan eğitim uygulamalarını gerçekleştirmiş ve devam etmektedir. Anadolu Üniversitesi İngiltere’deki Açık Üniversite uygulamalarına benzer uygulamalarla televizyon yayıncılığı ile başlayan uzaktan eğitim çalışmalarını İnternet tabanlı uygulamalarla genişletmiştir. Anadolu Üniversitesinin sunduğu geniş eğitim ağına, son yıllarda Atatürk Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi açık ve uzaktan eğitim fakülteleri kurarak dâhil olmuşlardır. Günümüzde uzaktan eğitim uygulamalarını gerçekleştiren bu üniversiteler, uzaktan öğretim ile açtıkları sertifika, ön lisans, lisans ve lisansüstü programlardan her yıl binlerce mezun vermektedir.

Uzaktan eğitimin temel bileşenleri öğrenci, öğretmen, içerik ve kurumlardır. Öğrencilere içeriğin iletilmesi için bilgisayar ağlarından ve öğretim yönetim sistemlerinden faydalanılmaktadır. Öğretim yönetim sistemleri (ÖYS) içerisinde ders dokümanları, alıştırımlar, çevrimiçi sınavlar gibi birçok bileşeni barındırır. Ayrıca derslerin görüntü, ses, içerik paylaşımı yapılarak ve anlık mesajlaşma sistemleri kullanılarak etkileşimli bir şekilde yürütülmesi için çeşitli programlar kullanılır (Babur ve diğ., 2016).

Uzaktan eğitim birçok bileşen içermesi ve geleneksel eğitime göre yeni bir alan olması sebebiyle alan yazında birçok çalışmaya konu olmuştur. Alan yazında uzaktan eğitime yönelik yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak yeni teknolojilerin karşılaştırılması, betimsel çalışmalar ve uzaktan eğitimle ilgili değerlendirme raporlarını içermektedir (Aydın, 2002). Dünya da yapılan çalışmalar olduğu gibi ülkemizde de uzaktan eğitim alanına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Horzum ve diğ. (2013) uzaktan eğitim alanında yapılan çalışmalarda Türkçe çalışmaların az olduğu ve yapılan çalışmaların daha çok alan yazın taraması ile nicel çalışmalardan oluştuğunu vurgulamışlardır. Ayrıca çalışmaların büyük çoğunluğunun öğrenciler üzerine yapıldığını, öğretim üyeleri üzerine yapılan ve ortam açısından yürütülen çalışmaların çok az sayıda olduğunu alan yazında uzaktan eğitim araştırma konularında öğrenci desteği, öğretim tasarımı, eğitim teknolojileri, medya ve etkileşim konularına yönelik eğilimlerin olduğunu belirtmişlerdir. Nitekim Babur ve diğ. (2016) toplamda 1233 makaleyi inceleyerek yaptıkları çalışmada uzaktan eğitim alanında yapılan çalışmaların genellikle öğrenci desteği, öğretim tasarımı, eğitim teknolojileri, medya ve etkileşim alanlarında yoğunlaştığını belirtmişlerdir.

Uzaktan eğitim uygulamalarında öğrenci ve öğretici arasındaki iletişimin kurulmasında ve ders kaynaklarının öğrencilerle paylaşılmasında yazılım bileşenleri kullanılmaktadır. Eş zamanlı ya da eş zamansız olarak etkileşimin sağlanmasında farklı

yazılım bileşenleri kullanılabilir. Bu yazılım bileşenleri ÖYS, Sanal sınıf uygulamaları gibi farklı araçlardan oluşmaktadır. ÖYS uzaktan eğitim için gereken tüm bileşenleri bünyesinde barındıran, iletişim kurma, ders kaynaklarının paylaşımı, eğitim etkinlikleri gibi uygulamaları çevrimiçi olarak gerçekleştirmeye imkân sağlayan web tabanlı ortamlar olarak nitelendirilebilir (Karaman, ve diğ., 2009). Açık kaynak kodlu ve ticari olarak kullanılan öğretim yönetim sistemleri mevcuttur. En yaygın kullanılan açık kaynak kodlu öğretim yönetim sistemlerine Moodle sistemleri örnek verilebilir (Aydın ve Biroğul, 2008).

Uzaktan eğitimde belirli bir konunun öğrenilmesi için bir araya gelen grupların oluşturduğu diğer bir bileşen ise sanal sınıflardır (Gül ve Terkesli, 2011). Sanal sınıflar; eş zamanlı, yarı eş zamanlı ve eş zamansız uzaktan eğitim uygulamalarında öğreticilerin ses ve görüntüleri ile ders içeriklerinin öğrencilerle paylaşılabilirdiği çevrimiçi ortamlardır. Çevrimiçi derslerde öğrenen, öğretici ve içeriğin bir arada bulunabilirdiği bir yapının oluşturulması ve bu yapı aracılığıyla öğrenme sürecinde iletişimin ve etkileşimin sağlanması sanal sınıf araçlarının sunduğu; beyaz tahta, anlık mesajlaşma, ses ve görüntülü iletişim, anlık sınav yapabilmek, masaüstü, uygulama ve dosya paylaşımı ve sunum araçları gibi yapılar sayesinde mümkün olabilmektedir (Çınar ve diğ., 2011). Sanal sınıf uygulamaları tüm bu özellikleri sayesinde uzaktan eğitimin etkin unsurlarından biri haline gelmiştir.

Ülkemizde de Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslarda (2013) belirtildiği üzere uzaktan eğitim veren kurumlarda haftalık canlı derslerin verilmesi zorunlu kılınmıştır. Etkin sanal sınıf uygulamalarının yürütülmesine olanak sağlayan açık kaynak kodlu ve ticari yazılımlar mevcuttur. Bu yazılımlar sağladıkları işbirliği ortamları, etkileşim olanakları, ders içeriklerinin sunumu ve alt yapı gibi özellikleriyle bir birlerinden ayrılabilir. Adobe Connect, Microsoft Live Meeting gibi yazılımlar ticari, Big Blue Button ve Open Meetings gibi yazılımlarda açık kaynak kodlu yazılımlara örnek verilebilir.

Uzaktan Eğitimde kullanılan yazılım bileşenlerinin etkili biçimde uygulanabilmesi teknolojik alt yapı ile yakından ilişkilidir. Çevrimiçi derslerde kullanılacak lisanslı yazılımlar, internet alt yapısı, server ihtiyacı gibi bileşenler yüksek maliyet gerektiren bileşenlerdir. Yüksek maliyet, teknik eleman ihtiyacı gibi etmenler bu tür uygulamaların çoğunlukla kurumlar tarafından yürütülmesinin başlıca sebeplerindedir (Çınar ve diğ., 2011).

Uzaktan eğitimin önemli bileşenlerinden birisi de öğrencilerdir. Bireylere sunduğu imkânlar ile birçok kişi tarafından benimsenen uzaktan eğitim günümüzde yaygın olarak tercih edilen bir eğitim yöntemi olmuştur. Bireylere sağladığı fırsat eşitliği, mesleki ve

kişisel gelişim imkânı, zaman ve mekân sınırını ortadan kaldırması gibi birçok özelliği uzaktan eğitimi tercih edilir kılmıştır. Örgün eğitim imkânı bulunmayan ya da örgün eğitime devam eden, çalışan, engelli ve buna benzer birçok bireysel farklılığı olan bireylerin tamamı uzaktan eğitim yoluyla eğitim alma imkânı bulmaktadır. Ayrıca uzaktan eğitim bireylere kendi hızlarına göre öğrenme imkânı sağlayan, eşzamanlı ve eş zamansız eğitim şekliyle bireylerin kendi tercihleri doğrultusunda eğitim alabileceği bir sistemdir (Arat ve Bakan, 2014; Kaya, 2002).

Günümüzde uzaktan eğitim saymış olduğumuz bu bileşenlerin bir araya getirilmesiyle, kapsamlı ve karmaşık yapısıyla yeni bir eğitim alanı olmuştur. Bünyesinde, öğretici, öğrenci, materyal, ders tasarımı, sınav yönetimi, finansal kaynaklar, teknolojik alt yapı gibi birçok bileşen bulunan uzaktan eğitim alanı tüm bu bileşenlerin etkin ve etkileşimli bir şekilde hareket edebilmesi madde ve insan kaynaklarının etkili biçimde kullanılabilmesi için yönetime ve kurumsal yapılanmaya ihtiyaç duyar (Kaya, 2002).

Üniversiteler ve enstitüler bünyesinde faaliyet gösteren ve örgün eğitimle eş değere sahip diploma ve sertifikaların sunulduğu uzaktan eğitim kurumları mevcuttur. Uzaktan eğitim kurumlarının öğrenci, ders, personel ve mali birimleri yöneterek eğitim hizmetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesine olanak sağlama, öğretim elemanlarına teknik destek sağlama, telif hakkı politikaları yürütme, teknolojik yenilikleri takip etme ve yeterli kaynak sağlama (Kaban ve Çakmak, 2016) gibi birçok görevleri bulunmaktadır.

Uzaktan eğitim kurumları bu görevleri yerine getirebilmek için bir sistem olarak çalışmaktadır. Sistem terimi genel olarak bir hedefe ulaşabilmek için uygun ve değişik öğelerden bir araya gelmiş bütün olarak ifade edilebilir (Uşun, 2006). Uzaktan eğitim sistemlerinde tüm bileşenlerin ortak bir şekilde başarılı olabilmesi, sorunlara karşı geleceğe yönelik önlemler alınabilmesi, başarı düzeyinin belirlenmesi ve sürekli olarak iç ve dış ölçümlerle kontrolün sağlanabilmesi için stratejik planlamanın uygun biçimde yapılması ve standardizasyonun sağlanması oldukça önemlidir (Türkoğlu, 2012). Ülkemizde üniversitelerde yüksek lisans, ön lisans, lisans düzeylerinde ya da çeşitli sertifika eğitimlerinin verildiği kurumlar vardır. Fakat bu kurumlar arasında belirli bir standart oluşturulamamıştır. Ülkemizde bu hizmetler meslek yüksekokulu, uzaktan eğitim uygulama ve araştırma merkezleri, enstitüler gibi çok farklı birimler üzerinden verilebilmektedir (Türkoğlu, 2012).

Uzaktan eğitimde görev alan öğretim elemanları çeşitli teknolojileri kullanarak öğrenme sürecini yönetir. Bu durum öğretim elemanlarının yerine getirdiği görevlerde değişiklik olması demektir. Öğretim elemanlarının öğrenci merkezli uzaktan eğitimde, geleneksel eğitimden farklı olarak birçok görevi yerine getirmesi gerekmektedir.

Dolayısıyla uzaktan eğitimin başarısında öğretim elemanlarının bu sürece uyum sağlaması ve yeni görevlerini benimsemesi önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Elbette ki uzaktan eğitim uygulamalarının da çeşitli zorlukları ve sorunları mevcuttur. Kişiyi özel bir eğitim imkânı sağlamayı hedefleyen uzaktan eğitim uygulamalarında görev alan öğretim üyeleri öğretmen merkezli bir anlayıştan öğrenci merkezli bir anlayışa geçişte zorlanabilmektedir. Diğer yandan teknolojiye yönelik deneyimleri yeterli olmayan öğretim üyeleri uzaktan eğitim gibi teknolojinin ön planda olduğu eğitim uygulamalarına adapte olmakta güçlük çekmekte hatta direnç gösterebilmektedir (Aydın, 2011).

Uzaktan eğitimde öğretim üyeleri dersin planlanma aşamasından değerlendirme aşamasına kadar birçok farklı kademede görev almaktadırlar. Ayrıca geleneksel eğitime nazaran ders sürecinde ve ders sonrasında yeni teknolojileri kullanarak öğrencilerle iletişime geçme ve onlara rehberlik etme gibi birçok yeni görevi vardır (Arah, 2012; I. Alvarez ve diğ., 2009). Ancak birçok öğretim elemanının uzaktan eğitim konusunda bilgileri yeterli değildir. Öğretim elemanlarının teknoloji okuryazarlığı ve bilgisayar destekli eğitim konularında desteğe ihtiyaçları vardır (Tuncer ve Tanaş, 2011).

Öğrenen – öğreten etkileşiminin az olduğu ve öğrenciler ile öğretim üyelerinin aynı yerde bulunmadığı çevrimiçi ortamlarda öğretim üyelerinin yaşadıkları boşluğa konuşma hissi öğretim üyelerinin ders verirken zorlanmasına neden olmaktadır (Breslow ve diğ., 2013; Koutropoulos ve diğ., 2012). Özellikle daha önce çevrimiçi ortamda ders deneyimi olmayan öğretim üyelerinin sıklıkla yaşadığı bir durum olan boşluğa konuşma hissi genellikle sınıf ortamında öğrencilerin karşısında ders anlatan öğretim üyeleri için zorlayıcı bir durumdur. Bununla birlikte ders anlatım aşamasında öğretim üyeleri çevrimiçi ortama uygun içerik hazırlamakta ve çevrimiçi ortamda dersi yürütmekte zorlanmaktadır (Kesim ve Altınpulluk, 2014).

Yükseköğretim kurumları çevrimiçi derslerin sayılarını artırmaktadır. Bununla birlikte çevrimiçi öğretim farklı pedagojik yeterlilikler ve geleneksel eğitimdeki öğretmen kabiliyetlerinden farklı yetenekler gerektirmektedir (Bawane ve Spector, 2009). Uzaktan eğitim ortamında bulunan öğretim üyeleri öğrenci etkileşimleri, yeni değerlendirme yöntemleri, performans takibi gibi uzaktan eğitimde geleneksel eğitime göre farklılık gösteren birçok yeterliliğe sahip olmalıdır. İyi bir uzaktan öğretici ulaşılması kolay ve esnek olmalı ayrıca kişisel dönüt verebilmelidir. Diğer yandan öğretim elemanının ulaşılabilirliği öğrencilerin uzaktan eğitimi tercih etmelerinde önemli rol oynamaktadır (Boling ve diğ., 2012). Teknolojinin hayatımızı önemli biçimde etkilediği bilişim çağında internet ve web teknolojileri öğretmen ve öğrenci yeterliliklerini değiştirmiştir.

2. 2. Öğretmen Yeterlilikleri

Toplumların ilerleyebilmesi ve çağa ayak uydurabilmesi okullarda verilen eğitime bağlıdır. Okullarda verilen eğitimin kalitesinin artırılması nitelikli öğretmenlerin varlığıyla mümkün olmaktadır. Öğrencilerin belirlenen niteliklere sahip olabilmesi, istenilen yönde davranabilmesi öğretmenlerin özelliklerine bağlıdır (Seferoğlu, 2004). Ancak öğretmen yeterlilikleri konusunda belirli standartlar oluşturulmaya çalışılsa da yeterlilik konusu hala tartışmalı bir konudur (Kavrat ve Türel, 2013; Şişman, 2009).

Öğretmen yeterlilikleri ifadesi öğretmenlerin konu bilgisi, belirli alanlara yönelik tutum, beceri, davranış gibi yönlerden sahip olması istenilen özellikler bütünü olarak belirtilmektedir (Şişman, 2009). Öğretmenlik mesleğinin yerine getirilmesinde ihtiyaç duyulan bilgi ve beceriler bütünüdür (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2012). İngilizce olarak “standard”, “competency”, “qualification” gibi kelimelerle ifade edilen yeterlilik bir işin yerine getirilmesinde ihtiyaç duyulan azami koşulları sağlayabilme durumu olarak da ifade edilebilir (Alvarez ve diğ., 2009; Arah, 2012; Şişman, 2009).

Eğitim politikaları çerçevesinde ülkeler ulusal düzeyde öğretmen yeterlilik standartları belirleyerek öğretmenlerin çağa ayak uyduracak seviyede yetiştirilmesini amaçlamaktadır. Bununla birlikte “iyi” yada “yeterli” öğretmeni açıklayan kabul edilmiş belirli bir tanım yoktur. Ülkelerin farklı kültürel yapıları farklı öğretmen tanımlarını da beraberinde getirmektedir. Öğretmenlik mesleğiyle ilgili standart bir tanımın olmaması (Adoniou ve Gallagher, 2017; Şişman, 2009) yeterliliklerin tanımlanmasını da güçleştirmektedir. Diğer yandan eğitimin en önemli bileşenlerinden birisi olan öğretmenlik mesleğinin belirli standartlara sahip olması eğitim kalitesi ve öğretmenlerin kendilerini değerlendirmeleri açısından oldukça önemlidir (Ingvarson, 2012). Temelde öğretmen yeterlilikleri ifadesi öğretmenlerin bilgi, beceri, tutum, davranış gibi özellikleri ne kadar taşıdığıyla ilgilidir. Öğretmenlerin sahip olması beklenen özelliklerin ne kadarını taşıdığı öğretmenin yeterlilik seviyesini belirlemektedir. Standartlar yalnızca öğretmenlerin sahip olması gereken özellikleri tanımlamakla kalmaz aynı zamanda birer değerlendirme aracı olarak da kullanılır (Ingvarson, 2012).

Standartlar belirli seviyelere göre genelden özele doğru ayrılmaktadır. Ingvarson (2012)’a göre standart ifadelerinin 4 seviyesi vardır. Bu seviyeler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Standart Çerçevelerdeki İfadelerin Düzeyleri (Ingvarson, 2012).

Seviye 1: İlkeler	Kaliteli öğrenmeye ve öğretmenlerin çalışma vizyonuna yön verme
Seviye 2: Alanlar	Öğretim standartları için kategoriler düzenleme
Seviye 3: Standartlar	Her alan içerisinde öğretmenlerin bilmesi ve yapması gerekenleri açıklar
Seviye 4: Ayrıntılar	Standartların belirli öğretim alanlarında ne anlama geldiğinin ayrıntıları

İlkeler: Bu seviyedeki ifadeler oldukça genelleştirilmiş ve soyuttur. Öğretmenlerin sürdürdükleri daha derin, uzun vadeli eğitim değerlerini ve amaçlarını yansıtabilmeyi hedefleyen ifadeler kullanılır. Alanlar: Bu ifadeler, öğretmenlerin çalışma alanını ve bu çalışma içindeki ana kategorileri açıklar. Standartlar: Bu seviyedeki ifadeler, öğretmenin belirli öğretim alanlarında neler yapması gerektiğini ve neler yapabileceğini tanımlar. Ayrıntılı Açıklamalar: Bu seviyedeki ifadeler, her bir alan içindeki her standardın anlamını açıklar. Ayrıntılı açıklamalar, gözlemlenebilir, uygun eylemleri tanımlamayı hedefler ancak belirli bir öğretim yöntemi belirtmez.

Ülkeler tarafından birçok araştırmancının sonucunda belirlenen standartlar etkili öğretmenlerin konu hakkında ve öğrencilerin öğrenme süreci hakkında neler bilmesi gerektiğini tanımlar. Aynı zamanda standartlar öğrencilerin öğrenme deneyimlerini kolaylaştırmak ve öğrencilere bilgilendirici dönütler sağlayabilmek için öğretmenlerin ne tür becerilere sahip olması gerektiği, bireysel olarak mesleki ve kişisel yönden öğretmenlerin ne tür gelişmeler sağlaması gerektiğiyle ilgili genel çerçeveyi tanımlar. Kısacası konu alanında, mesleki alanda ve genel kültür alanında öğretmenlerin sahip olması öngörülen yeterlilikleri tanımlar (Şişman, 2009).

Son yıllarda birçok ülkede öğretmen yeterlilikleri ile ilgili çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmalar sonucunda öğretmen yeterlilikleriyle ilgili çeşitli standartlar belirlenmiştir (Adoniou ve Gallagher, 2017; Ingvarson, 2012; Şişman, 2009). Avustralya'da 2002 yılından buyana öğretmen yeterlilikleriyle ilgili çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Günümüzde Avustralya'da öğretmen yeterlilikleriyle ilgili çalışmalar Avustralya Eğitim Bakanlığı tarafından kurulan Avustralya Eğitim ve Okul Liderliği Enstitüsü (AITSL) aracılığıyla yürütülmektedir. AITSL mezuniyet sonrası öğretmenlerin kayıtlarını tutmakta ve yıllık olarak öğretmen kayıtlarını yenilemektedir (Avustralya Eğitim ve Okul Liderliği Enstitüsü [AITSL], 2017). AITSL 3 ilke altında 7 temel standart belirlemiştir.

Bu standartlar;

1. Mesleki Bilgi
  - a. Öğrencilerin nasıl öğreneceklerini bilir
  - b. İçeriği ve içeriğin nasıl öğretileceğini bilir

2. Mesleki Uygulama
  - a. Etkili öğretme ve öğrenmeyi planlar ve uygular.
  - b. Destekleyici ve güvenli öğrenme ortamı oluşturur ve sürdürür.
  - c. Değerlendirir, geri bildirim sağlar ve öğrencilerin öğrenmesini raporlar
3. Mesleki Bağlılık
  - a. Mesleki öğrenmeye katılır
  - a. Meslektaşlar, aileler ve toplumla mesleki anlamda bir araya gelir (AITSL, 2017).

Belirtilen standartların altında 37 alt standart bulunmaktadır. Bu standartların ve alt standartların tamamı ayrıntılandırılmış ve her birine özgü örneklerle açıklanmıştır.

Benzer şekilde Amerika'da öğretmen standartları oluşturulmuştur. Amerika eyalet sistemi ile yönetildiği için her eyalette öğretmen standartları geliştirilmiştir (Türk Eğitim derneği [TED], 2009). Amerika'nın eyaletlerinden birisi olan New Jersey'de öğretmenlik mesleğine yönelik 2004 yılında standartlar belirlenmiş ve 2014 yılında bu standartlar güncellenmiştir (New Jersey Department of Education [NJDE], 2014). Belirlenen standartlar şu şekildedir;

1. Öğrenci ve öğrenme
  - a. Öğrenci Geliştirme
  - b. Öğrenme Farklılıkları
  - c. Öğrenme Çevreleri
2. İçerik
  - a. Alan Bilgisi
  - b. İçeriğin Uygulanması
3. Öğretim Uygulamaları
  - a. Değerlendirme
  - b. Öğretim Planlama
  - c. Öğretim Stratejileri
4. Mesleki Sorumluluk
  - a. Mesleki bilgi
  - b. İşbirliği
  - c. Etik Uygulamalar

Bu standartların yer aldığı raporda 21.yy becerileri, öğretme ve öğrenmenin dinamik bir süreç olması, eğitimcinin etkililiğinin öğrencinin öğrenmesi üzerindeki etkisi, küresel okur -yazarlık, iletişim becerileri, teknolojinin ve eğitimin önemi gibi öğretmenlerin eğitim süreci boyunca dikkate alması gereken felsefik temellerden bahsedilmiştir. Böylece

öğretmenlerin standartlara uyumu pekiştirilmeye çalışılmıştır. Öğretmenlerin liderlik rolleri ve mesleki özelliklerini geliştirme isteklerinin önemi vurgulanmıştır (NJDE, 2014).

Gelişmiş ülkelerden bir diğeri olan İngiltere’de ise öğretmenler 5 farklı seviyede değerlendirilmektedir. Başlangıç Düzeyi, Başlangıç Sonrası Düzey, Uzman Öğretmen Düzeyi, İleri Seviye Beceri Öğretmen Düzeyi olarak belirlenen her bir düzeye yönelik standartlar yukarıdan aşağıya doğru hiyerarşik biçimde düzenlenmiştir. Her basamaktaki öğretmenlerin bir önceki basamaktaki standartları karşılaması gerekmektedir (TED, 2009).

Amerika ve İngiltere’nin yanı sıra Avrupa’da da öğretmenlik standartları geliştirilmiştir. Farklı ülkelerin bir arada bulunduğu Avrupa Birliği’nde Avrupa Komisyonu tarafından 2013 yılında geliştirilen “Supporting teacher competence development for better learning outcomes” “Daha iyi öğrenme çıktıları için öğretmen yeterlilikleri gelişimini desteklemek” isimli raporda 11 ayrı çalışmadan bir araya getirilen öğretmen yeterlilikleri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Avrupa Öğretmenlik Standartları (2013).

Bilgi ve anlama	Konu bilgisi
	Pedagojik İçerik Bilgisi (PCK), konunun içeriği ve yapısı hakkında derin bilgi anlamına gelir:
	- Görev bilgisi, öğrenme bağlamları ve hedefleri bilgisi
	- Öğrencilerin ön bilgilerini ve var olan bilgilerini, öğrencilerin konuya özgü öğrenme güçlüklerini bilme
	-Yapısal metodlar ve öğretim materyalleri hakkında stratejik bilgi
	Pedagojik bilgi (öğretme ve öğrenme süreçleri bilgisi)
	Müfredat bilgisi (konu müfredatıyla ilgili bilgi - örneğin konuya özgü içeriğin planlı ve rehberli öğrenimi)
	Eğitim bilimleri temelleri (kültürlerarası, tarihsel, felsefi, psikolojik, sosyolojik bilgi)
	Eğitim politikalarının bağlamsal, kurumsal, örgütsel yönleri
	Kapsama ve çeşitlilik konuları
	Öğrenmede teknolojilerin etkin kullanımı
	Gelişim psikolojisi
	Grup süreçleri ve dinamikleri, öğrenme teorileri, motivasyon sorunları
	Değerlendirme ve değerlendirme süreçleri ve yöntemleri
Beceriler	Öğretimi planlama, yönetme ve koordine etme
	Öğretim materyalleri ve teknolojileri kullanma
	Öğrenci ve grupları yönetmek
	Öğretim / öğrenme hedeflerini ve süreçlerini izleme, uyarlama ve değerlendirme
	Mesleki kararlar, öğrenme / öğretme için verilerin (okul öğrenme çıktıları, dış değerlendirme sonuçları) toplanması, analizi, yorumlanması
	Uygulamaya koymak için bilgiyi araştırma, kullanma, geliştirme ve oluşturma
	Meslektaşlar, aileler ve sosyal hizmetler ile işbirliği yapmak
	Müzakere becerileri (çoklu eğitim paydaşları, aktörler ve bağlamlarla sosyal ve politik etkileşimler)

Tablo 2'nin devamı

Beceriler	Bireysel ve profesyonel topluluklarda öğrenmeye yönelik reflektif, üstbilişsel, kişilerarası beceriler
	Çapraz etkilere sahip çok düzeyli dinamikler (hükümet politikalarının makro seviyesinden okul bağlamlarının mezo seviyesine ve sınıfın ve öğrenci dinamiklerinin mikro seviyesine kadar) ile karakterize edilen eğitim bağlamlarına uyum sağlamak
Eğilimler; inançlar, Tutumlar, değerler	Epistemolojik farkındalık (konu alanının özelliklerine ve tarihsel gelişimine ve diğer konu alanlarına ilişkin statüsüne ilişkin konular) <ul style="list-style-type: none"> • İçerik aracılığıyla öğretim becerileri • Aktarılabilir yetenekler
	Değişime, esnekliğe, yaşam boyu öğrenmeye, mesleki gelişime, araştırma ve çalışmaya eğilimli
	Tüm öğrencilerin öğrenimini teşvik etme
	Öğrencilerin demokratik tutum ve uygulamalarını (Avrupa vatandaşları olarak çeşitliliği ve çok kültürlülüğü gözeterek şekilde) teşvik etme eğilimleri,
	Kişinin kendi öğretim şekline yönelik eleştirel tutumlar (inceleme, tartışma, sorgulama uygulamaları)
	Takım çalışması, iş birliği ve çalışma ağı oluşturmaya eğilim
	Öz yeterlik duygusu

(European Commission, 2013)

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de öğretmen yeterlilikleriyle ilgili çalışmalar yapılmıştır. Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) ve Milli Eğitim bakanlığınca çalışmalar yürütülmüş 2002 yılında öğretmen yeterlilikleriyle ilgili bir belge yayınlanmış ardından 2004 yılında bu belge detaylı bir rapora dönüştürülmüştür ve 2012 yılında bu çalışmalar yeniden güncellenmiştir (Şişman, 2009).

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir kurum olan Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından belirtilen öğretmenlik mesleki genel yeterlilikleri 6 yeterlilik alanı 31 alt yeterlilik ve 233 performans göstergesi belirtmektedir (MEB, 2012). Yeterlilik alanları ve alt yeterlilikler şöyledir;

A. Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim

- A1- Öğrencilere değer verme, anlama ve saygı gösterme,
- A2- Öğrencilerin öğrenebileceğine ve başaracağına inanma,
- A3- Ulusal ve evrensel değerlere önem verme,
- A4- Öz değerlendirme yapma,
- A5- Kişisel gelişimi sağlama,
- A6- Mesleki gelişmeleri izleme ve katkı sağlama,
- A7- Okulun iyileştirilmesine ve geliştirilmesine katkı sağlama,
- A8- Mesleki yasaları izleme, görev ve sorumlulukları yerine getirme,

B. Öğrenciyi Tanıma

- B1- Gelişim Özelliklerini,
  - B2- İlgisi ve İhtiyaçları Dikkate Alma,
  - B3- Öğrenciye Değer Verme,
  - B4- Öğrenciye Rehberlik Etme
- C. Öğrenme ve Öğretme Süreci
- C1- Dersi Planlama,
  - C2- Materyal Hazırlama,
  - C3- Öğrenme Ortamlarını Düzenleme,
  - C4- Ders Dışı Etkinlikleri,
  - C5- Bireysel Farklılıkları Dikkate Alarak Öğretimi Çeşitlendirme,
  - C6- Zaman Yönetimi,
  - C7- Davranış Yönetimi
- D. Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme
- D1- Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Tekniklerini Belirleme,
  - D2- Değişik Ölçme Tekniklerini Kullanarak Öğrencinin Öğrenmelerini Ölçme,
  - D3- Verileri Analiz Ederek Yorumlama
  - Geri Bildirim Sağlama,
  - D4- Sonuçlara Göre Öğretme-Öğrenme Sürecini Gözden Geçirme.
- E. Okul-Aile ve Toplum İlişkileri
- E1- Çevreyi Tanıma,
  - E2- Çevre Olanaklarından Yararlanma,
  - E3- Okulu Kültür Merkezi Durumuna Getirme,
  - E4- Aileyi Tanıma ve Ailelerle İlişkilerde Tarafsızlık,
  - E5- Aile Katılımı ve İşbirliği Sağlama.
- F. Program ve İçerik Bilgisi
- F1- Türk Milli Eğitimin Amaç ve İlkeleri,
  - F2- Özel Alan Öğretim Programı Bilgisi ve Uygulama Becerisi,
  - F3- Özel Alan öğretim Programını İzleme, Değerlendirme ve Geliştirme

Milli Eğitim Bakanlığınca belirtilen yeterlilikler incelendiğinde, öğretmenin kişisel yönden gelişmeye açık olması, mesleki bilgilerini güncel tutması, öğrencileri ve çevresel ilişkileri tanınması ayrıca program ve içerik bilgisine sahip olması öngörülmektedir. Diğer yandan öğretmenler mesleki ve sosyal olarak sürekli değişen bir çevrede bulunmaktadır. Farklı öğrenci yaş grupları, farklı kültürel çevreler ve değişen program ve içerik bilgisi, öğretmenin ayak uydurması gereken ortamın özellikleridir. Ancak öğretmenlerin tüm bunlarla baş etmede sorunlar yaşamaması olağan bir durumdur ve bu güçlükleri aşmak için de sürekli desteğe ihtiyaç duyabilmektedirler (Seferoğlu, 2004). Özellikle bulunduğumuz çağda bilimsel ilerlemeler sonucunda gelişen teknoloji sınıflara entegre edilmeye başlanmış ve öğretmen ve öğrencilerin içerisinde bulunduğu eğitim çevreleri değişmiştir.

Öğretmenlerin öğretim ortamını içeriğe göre düzenlemesi ve öğretime en uygun hale getirebilmesi ancak yeni öğretim çevrelerine ayak uydurabilmesiyle mümkün olabilir (Schmidt ve diğ., 2009).

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, sınıf ortamlarında yeni teknolojiler entegre edilmiş öğretimin etkililiği artırılmaya çalışılmıştır. İnternet teknolojisindeki gelişmelere paralel olarak tamamen çevrimiçi ortamda bulunan öğrenme ortamları ortaya çıkmıştır. Çevrimiçi öğrenme ortamları bütünüyle teknoloji odaklı olması yönünden geleneksel ortamlardan ayrılmaktadır. Ancak çevrimiçi ortamlarda eğitimi sunan kişiler yine öğretmenlerdir. Dolayısıyla öğretmenlerin çevrimiçi ortamda eğitim verebilmesi bu ortamları etkin kullanabilmesiyle yakından ilişkilidir. Öğrenme çevresinin değişmesi öğretmenlerin çevrimiçi ortamlara ayak uydurmasını zorunlu kılar. Öğretmenlerin bu ortamlarda ders yürütebilmeleri ve etkili öğrenme sağlayabilmeleri için geleneksel ortamdan daha farklı yeterliliklere sahip olması gerekmektedir. Bu kapsamda öğretmenlerin çevrimiçi ortamda sahip olması gereken yeni yeterliliklerin belirlenmesi ve öğretmenlere bu yönde destek verilmesi eğitim seviyesinin çağa ayak uydurabilmesi açısından oldukça önemlidir.

2. 3. Uzaktan Öğretici Yeterlilikleri

Günümüzde teknoloji temelli uzaktan eğitim geleneksel eğitime alternatif olarak düşünülmekte ve birçok yükseköğretim kurumunda giderek yaygınlaşmaktadır (Anderson ve Dron, 2011). Uzaktan eğitimin yaygınlaşması yeni öğrenme ortamlarını da beraberinde getirmektedir. Çevrimiçi ortamda verilen eğitimin kalitesinin artması için eğitimciler bu yeni öğrenme ortamına uyum sağlamalıdır. Ancak geleneksel eğitim ortamı ve çevrimiçi ortam birbirlerinden farklıdır. Geleneksel eğitimin aksine çevrimiçi ortamlarda öğrenciler; özerk, aktif ve öğrenme rolünü kendi üstlenmektedir. Bir diğer önemli fark ise çevrimiçi ortamlar tamamen teknoloji odaklıdır (Arah, 2012; Queiroz ve Mustaro, 2003).

Eğitimcilerin çevrimiçi ortamların doğasından kaynaklanan farklılıkları aşabilmeleri için çevrimiçi ortamda çok farklı roller üstlenmeleri ve farklı yeterliliklere sahip olmaları gerekmektedir (Bawane ve Spector, 2009). Eğitimcilerin ilk olarak, diğer işlevlerin yanı sıra aktif, işbirlikçi, özerk ve öğrenci merkezli öğrenme ortamı koşullarının doğasını ve kapsamını anlaması gerekmektedir. Alan yazında öğretmen rolleri, becerileri gibi kavramlar kullanılmakla birlikte daha çok yeterlilik kavramı kullanılmaktadır. Tamamen teknoloji odaklı öğrenme ortamlarındaki öğretmen yeterlilikleri “Çevrimiçi Öğretmen Yeterlilikleri (ÇÖY)” ya da “e-Öğretmen yeterlilikleri” olarak da tanımlanmaktadır (Baturay ve Türel, 2012). Çevrimiçi öğretmen yeterlilikleri ifadesi çevrimiçi ortamda ders veren öğretim üyelerinin yeterliliklerini ifade etmekle birlikte, çevrimiçi ifadesi uzaktan eğitim alanını sınırlandırmakta ve anlaşılabilirliği azaltmaktadır. Diğer yandan “e-Öğretmen” ifadesi

ise öğreticilerin sanal ortamda bulunduğunu çağrıştırmaktadır. Fakat “e- Öğretmen” ifadesi uzaktan eğitimin tamamını kapsamamaktadır. Ayrıca anlaşılması güç bir tabirdir. Tüm bu ifadelerden yola çıkarak bu çalışmada anlaşılabilirliğin sağlanması adına “Uzaktan Öğretici Yeterlilikleri” terimi kullanılmıştır.

Alan yazında tamamen teknoloji odaklı bu ortamlarda öğreticilerin üstlenmesi gereken roller ve yeterlilikler hakkında birçok çalışma yapılmıştır (Arah, 2012; Aydın, 2005; Baran, Correia, ve Thompson, 2011; Berge, 1995). Özellikle 2000’li yıllardan itibaren uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik birçok araştırma yapılmıştır (Arah, 2012; Baran ve diğ., 2011; Bawane ve Spector, 2009; Smith, 2005; Varvel, 2007;). Uzaktan öğretici yeterlilikleri; alan yazın taraması (Baran ve diğ., 2011), ders öncesi, ders esnasında ve ders sonrası yapılması gereken yeterliliklerin belirlenmesi (Smith, 2005), alan uzmanlarıyla yapılan çalışmalar (Kavrat ve Türel, 2013), öğrencilerle yapılan çalışmalar (Varvel, 2007) gibi farklı yöntemlerle belirlenmeye çalışılmıştır.

Berge (1995), bilgisayar konferans eğitiminde öğreticilerin gerçekleştirdikleri rolleri incelediği çalışmasında uzaktan öğretici yeterliliklerini dört alana ayırmıştır.

Bu alanlar;

1. Pedagojik
2. Sosyal
3. Yönetimsel (organizasyonel, usule dayalı, idari)
4. Teknik

Pedagojik yeterlilikler; çevrimiçi katılımcıların öğrenimini kolaylaştırma görevlerini içermektedir. Katılımcıların denetlenmesi; dönütler sağlanması iletişimin kolaylaştırılması gibi becerileri içermektedir. Sosyal yeterlilikler; uzaktan öğreticilerin katılımcılarla insani ilişkiler geliştirmesi, grup yönetimi, iş birliği öğretimi destekleme becerilerini içermektedir. Yönetimsel roller; katılımcıları yönlendirme, etkileşimleri yönetme, takvim belirleme gibi becerileri kapsamaktadır. Teknik yeterlilikler ise katılımcıların kullandığı sistemde karşılaştıkları sorunları giderebilme ve teknolojiyi kullanılabilir hale getirme becerilerini içermektedir (Berge, 1995). Benzer şekilde uzaktan öğretici yeterlilikleri yönetimsel, tasarım, kolaylaştırma, değerlendirme ve teknik başlıkları altında da toplanabilir (Shank, 2004).

Berge (1995) çalışmasında yeterlilikleri dört temel başlıkta incelemiş ve bu başlıkların genel tanımını yapmıştır. Ancak bu başlıkların altında bulunması gereken alt yeterliliklere ve öğreticilerin kişisel yeterliliklerine değinmemiştir. Berge’nin (1995) belirlediği yeterlilikler temel alınarak yürütölen bir diğer çalışmada 28 öğretim üyesiyle görüşmeler yapılarak belirlenen yeterliliklerin önem sırası belirlenmeye çalışılmıştır (Liu, ve diğ., 2005). Çalışma sonucunda Berge’nin belirlediği roller çerçevesinde 10 farklı

öğretici rolü belirlenmiştir. Belirlenen öğretici rolleri ve bu rollerin açıklamaları Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Uzaktan Öğreticilerin Pedagojik, Sosyal, Yönetici ve Teknik Rollerinin Özeti (Liu ve diğ., 2005).

Boyutlar	Roller	Açıklamalar
Pedagojik	Ders tasarımcısı	Etkileşimli öğrenme deneyimi, ders materyallerinin yapılandırılması, öğrenme materyallerini seçme ve güncelleme, öğretim deneyimlerinin paylaşımı
	Mesleki Gelişim	Çevrimiçi öğrenciler arasında diyalog kurma, kişisel deneyimleri ve olayları disiplinle ilişkilendirme, Profesyonel organizasyona yönelim
	Dönüt Sağlayıcı	Zamanında ve yüksek kaliteli dönüt sağlama, Sürekli öğrenme katılımı için biçimlendirici dönüt sağlama
	Etkileşimi Kolaylaştırıcı	Çeşitli kolaylaştırma stratejileri yoluyla çevrimiçi görüşmede akran etkileşimini kolaylaştırma
Yönetimsel	Konferans/oturum yöneticisi	Çevrimiçi tartışmada eşitlik sağlanması; Çevrimiçi tartışma genişletmek için kurallar ve yönergeler belirleme; Bilgi üretimini teşvik etme
	Organizatör ve Planlayıcı	Ders yapısının açık talimatlarını ve organizasyonunu belirleme; Yapı ve esneklik arasında bir denge kurma
Sosyal	Sosyal uyum oluşturucu	Sosyal uyum kurma; Çevrimiçi ekipler kurma; Çevrimiçi öğrenme topluluğu kurma
Teknik	Teknik koordinatör	Öğrencileri teknik desteğe yönlendirme; Teknik meseleleri konuşma
	Medya tasarımcısı	Çoklu ortam araçlarını geliştirme; Etkili öğrenme araçlarını tanımlama ve birlikte tasarlama
	Teknoloji Entegre Edici	Yüksek kaliteli çevrimiçi etkileşimi kolaylaştırmak için yüksek etkileşimli araçlar kullanma
	Teknoloji Entegre Edici	Yüksek kaliteli çevrimiçi etkileşimi kolaylaştırmak için yüksek etkileşimli araçlar kullanma

Liu ve diğ. (2005)'e göre uzaktan öğretici yeterliliklerinin en önemlisi pedagojik yeterliliklerdir. Pedagojik yeterliliklerin altında çevrimiçi derslere yönelik öğretim tasarımı yapabilme, mesleki yönde gelişim sağlama, dönüt verme ve etkileşimi kolaylaştırma alt yeterlilikleri bulunmaktadır. Pedagojik yeterliliklerde en önemli görülen yeterlilik ise ders tasarımıdır. Derse yönelik öğretim tasarımı öğrencilerin başarısında oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Liu ve diğ., 2005).

Pedagojik yeterlilikler, profesyonel, değerlendirici, sosyal, teknoloji, danışman, yönetici ve araştırmacı rollerinden daha öncelikli olarak görülmektedir (Bawane ve Spector, 2009; Liu ve diğ., 2005). Eğiticiler pedagojik yeterlilik çerçevesinde çevrimiçi derslere yönelik öğretim stratejilerini tasarlar, uygun öğretim kaynakları geliştirir, öğretim stratejilerini uygular, öğrenciler arasında katılımı kolaylaştırır ve öğrencilerin motivasyonunu sürdürmek için çalışır (Bawane ve Spector, 2009). Nitekim çevrimiçi dersin etkili olması için öğretmenin teknik bilginin yanı sıra öğrenci odaklı yansıtıcı ve yenilikçi tutuma sahip olması gerekir. Bunların sağlanması ise ancak çevrimiçi dersin sürekli olarak değerlendirilmesi ve teknolojik araçların etkin kullanılmasıyla mümkündür (Queiroz ve Mustaro, 2003).

Aydın, 2005 yılında Türk uzaktan öğreticilerin başarılı çevrimiçi öğretim için rol ve yeterliliklerine yönelik algılarını incelediği çalışmasında 8 ayrı uzaktan öğretici yeterliliği belirlemiştir. Bu yeterlilikler şöyledir;

1. Süreç kolaylaştırıcısı (process facilitator)
2. Danışman (adviser/counsellor)
3. Değerlendirici (assessor)
4. Araştırmacı (researcher)
5. İçerik Kolaylaştırıcısı (Content Facilitator)
6. Teknolog (Technologist)
7. Tasarımcı (Designer)
8. Yönetici (Manager/administrator)

Süreci kolaylaştırıcı yeterlilik öğrencilerin öğrenimini kolaylaştırmak için uzaktan öğreticilerin çeşitli çevrimiçi aktiviteler kullanmasını öngörür. Danışmanlık öğrencilerin katıldıkları çevrimiçi derslerden en yüksek seviyede fayda sağlamaları için öğrencilere bireysel ya da özel çalışma önerileri sunulmasını ifade etmektedir. Uzaktan öğreticiler iyi birer değerlendirici olmalıdır; not verme, geribildirim, öğrencilerin çalışmalarının incelenmesi gibi görevleri yerine getirebilmelidir. Uzaktan öğreticiler öğrettikleri konu alanlarıyla ilgili yeni bilgileri araştırır ve üretmeye çalışır. Diğer yandan öğrencilerin ders içeriğinde bulunan bilgileri anlamasını kolaylaştırmak için çaba gösterir. Uzaktan öğreticiler teknolojik araçları iyi bilir ve öğrencilerin öğrenme ortamını iyileştiren teknolojik tercihler yapar. Benzer şekilde uzaktan öğreticiler ders içeriğini ve öğrencilerin özelliklerini göz önünde bulundurarak çevrimiçi dersin öğretim tasarımını yapar. Son olarak uzaktan öğreticiler öğrenci kaydı, güvenlik, kayıt tutma ve benzeri konularla ilgilenir (Aydın, 2005).

Aydın (2005)'in çalışmasında öğreticilerin görüşlerine göre belirlediği yeterlilikler öğreticilerin uzaktan eğitim sürecinde yapması gereken temel görevleri barındırmakla

birlikte alt yeterlilikler belirtilmemiştir. Bununla birlikte çalışmanın ögreticilerle yürütülmesi ortaya konulan yeterlilikleri güçlendirmektedir.

Uzaktan eğitim sürecinde öğrenci desteği, kurumsal görevler, eğitim – öğretimin yönetilmesi, değerlendirme gibi birçok bileşen bir arada çalışmaktadır. Bu bileşenlerin en önemlilerinden birisi olan öğretim üyelerinin Uzaktan eğitimde eğitim öncesinde, eğitim esnasında ve eğitim sonrasında birçok görevi yerine getirmesi gerekmektedir (Smith, 2005). Çevrimiçi öğretimin verimli bir şekilde ilerleyebilmesi için öğretim üyelerinin yeterliliklerinin belirlenmesi ve standardizasyonunun sağlanması oldukça önemlidir. Diğer yandan genellikle yükseköğretim kurumlarına bağlı uzaktan eğitim merkezleri ya da açık öğretim fakültelerince tercih edilen Uzaktan eğitimin geliştirilmesi için kurumlar da Uzaktan eğitime yönelik araştırmalar yürütmüşlerdir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İllinois Üniversitesi uzaktan öğretilere yönelik temel standartlar belirlemiştir (İllinois University [ION], 2011).

İllinois üniversitesi çevrimiçi öğretici eğitimi için “Master Online Teaching (MOT)” sertifika programı sunmaktadır. Sertifika kazanımı için öğrencilerin 8 haftalık dersler halinde sunulan 3 temel ders ve 1 seçmeli ders alması ve ardından MOT uygulaması yapması gerekmektedir. Zorunlu dersler; Çevrimiçi Öğrenime genel bakış, Çevrimiçi ders geliştirme için öğretim tasarımı ve çevrimiçi derslerde öğrenci değerlendirmesi olmak üzere çevrimiçi öğretimin temelleri, öğretim tasarımı ve değerlendirme üzerine odaklanmaktadır (ION, 2011).

Varvel (2007) yılında yaptığı çalışmada “Master Online Teaching” programına katılan 295 öğrenciden anket yoluyla veri toplamış ardından alan yazın taraması ve uzman görüşleriyle birlikte bir yeterlilik listesi oluşturmuştur. Bu listede bulunan yeterlilik alanları ve alt yeterlilikler tablo 4’de özetlenmiştir. Tablo 4’te yeterlilik alanları, temel yeterlilikler ve alt roller belirtilmiştir. Alt yeterliliklerin kapsadığı yeterlilik sayısı parantez içerisinde gösterilmiştir. Yeterlilik listesi özetlenerek verilmiştir.

Tablo 4. Uzaktan Öğretici Yeterlilik Alanları (Varvel, 2007).

Alanlar	Temel Yeterlilik	Alt yeterlilik
İdari Roller (Sistemler, Etik ve Hukuki Konular)	Yetkili eğitmen, çalıştığı idari sistem hakkında bir anlayışa ve inanca sahiptir.	A. Kurumsal Bağlam (3) B. Fikri Mülkiyet Hakları ve Mevzuatı (3) C. Öğrenci Sorunları ve Yönetimi (5) D. Ek Yasal ve Etik Konular E. Eğitmen Seçimi ve Değerlendirme F. Destek Mekanizmaları
Kişisel Roller (Kişisel Nitelikler ve Özellikler)	Yetkili eğitmen, belirli bir eğitim paradigması içinde kendi yeteneklerini geliştiren bazı kişisel niteliklere sahiptir.	A. İçerik Bilgisi (4) B. Öğretimde Taahhütler (3) C. İletişim Yeteneği D. Zaman Yönetimi E. Diğer Özellikler (10)

Tablo 4'ün devamı

Alanlar	Temel Yeterlilik	Alt yeterlilik
Teknolojik Roller (Teknoloji Bilgi ve Yetenekleri)	Yetkili eğitimci, sanal sınıfta kullanılan teknolojiler konusunda bilgilidir ve bu teknolojilerin etkili bir şekilde kullanılmasını sağlayabilir.	A. Erişim (2) B. Teknik Yetkinlikler (10) C. Teknik Yardım (4) D. Yasal ve Etik Kullanımı
Öğretim Tasarımı Roller (Öğretim Tasarımı Süreçleri, Bilgi ve Becerileri)	Yetkili eğitimci, belirli bir kitleye yönelik bir derste kullanılan materyallerin ve teknolojinin uygunluğunu ve yeterliliğini değerlendirir ve kitle gereksinimlerini ve yeteneklerini değiştirerek materyal ve teknoloji ayarlamalarını yapabilir.	A. Ders İçeriği (2) B. Kaynak Değerlendirmesi (3) C. Kaynak Yaratma ve Seçme (6) D. Teknoloji Seçimi (3) E. Medya Zenginlikleri
Pedagojik Roller (Öğretim Süreçleri, Bilgi ve Yetenekler)	Yetkili eğitimci, tüm katılımcılar için kaliteli ve etkili bir eğitim deneyimi talimatıyla iyi bilgili ve yetenekli olmalıdır.	A. Eğitim ve Öğrenme Teorisi (8) B. Bilişsel Durum (3) C. Öğretim Planlaması (4) D. Motive Edici Öğrenciler (8) E. İletişim Kullanımı (11) F. Materyal Sunumu (5) G. Öğretim Süreçleri (23) H. Özel Talimat (6) I. İşbirliği: (3) J. Öğrenci İzleme (6) K. Değerlendirme (2)
Değerlendirme Roller (Öğrenci Öğrenme ve Yeteneklerini Değerlendirme)	Yetkili öğretim görevlisi, çevrimiçi değerlendirme sorunlarının farkındadır ve yalnızca öğrencilerin ilerleyişini belirlemek için değil, öğrencilerin öğrenmesine yardımcı olmak için tasarlanmış çevrimiçi sınıfta çeşitli teknikler kullanarak öğrencileri etkili bir şekilde değerlendirir.	A. Değerlendirme Amacı B. Çevrimiçi Değerlendirme Zorlukları C. Değerlendirme Tasarımı (9) D. Değerlendirme Teslimi (7) E. Sınıflandırma (4) F. Geri bildirim (10) G. Teknoloji Kullanımı H. Akademik Dürüstlük (3) I. Kendini Değerlendirme J. Teorik
Sosyal Süreçler ve Varlık (Sosyal Roller)	Yetkili eğitimci, eğitime sosyal bir yön verdiğini kabul eder. Eğitimci, bir öğrenme topluluğu oluşturma niyetiyle bu yönü etkili bir şekilde öğretim ve öğrenme sürecine dâhil edecektir.	A. Sosyal Durum (4) B. Öğrenci Topluluğu (9) C. Kültürel Yeterlilik D. Çatışma Yönetimi (7) E. Toplumsallaşma Ajansı F. Uygulama Topluluğu (4)

Tablo 4'de özetlenen çalışmada Varvel (2007) toplamda 7 yeterlilik alanı 47 alt yeterlilik alanı ve yaklaşık 247 alt yeterlilik belirlemiştir. Yeterlilik ve alt yeterliliklerin ayrıntılı bir şekilde incelendiği çalışmada uzaktan öğreticilerin sahip olması gereken temel yeterlilikler "Yetkin Eğitimci" olarak belirtilmiştir. Diğer yeterlilikler ise örnek bir uzaktan öğreticide olması gereken yeterlilikler olarak belirtilmiştir. Varvel (2007) çalışmasında uzaktan öğretici yeterliliklerini ayrıntılı olarak ele almıştır. Ancak çalışmada tekrar eden

yeterlilikler bulunmaktadır. Ayrıca belirlenen yeterliliklerin fazla olması öğretmenlerin kısıtlanmasına da sebep olabilir (Seferoğlu, 2004).

Bir başka kurum olan Uluslararası Eğitim Teknolojisi Derneği (ISTE), Öğretmenler için Ulusal Eğitim Teknolojisi Standartları (NETS-T) belirlemiştir (ISTE, 2000). NETS standartları 5 ana yeterlilik ve her bir yeterliliğin altında 4 alt yeterlilik olmak üzere toplamda 20 yeterlilik belirlemiştir. ISTE'nin belirlediği yeterlilikler şöyledir;

1. Öğrenci öğrenmesinin ve yaratıcılığın kolaylaştırılması ve ilham edilmesi
  - a. Teşvik etme, destekleme, model oluşturma, yenilikçi düşünme ve yaratıcılık
  - b. Gerçek dünya sorunları keşfederek ve dijital araçları ve kaynakları kullanarak özgün sorunların çözerek öğrencilerin ilgisini çeker
  - c. Öğrencilerin kavramsal anlamalarına ve düşüncelerine, planlama yapmalarına ve yaratıcı işlemler yapmalarına yönelik fikir vermek ve açıklamak için işbirlikçi araçları kullanır ve öğrencileri düşünmeye teşvik eder.
  - d. Yüz yüze ve sanal ortamlarda öğrenciler, meslektaşlar ve diğerleriyle öğrenmeye devam ederek işbirliğine dayalı bilgi birikimi oluşturur
2. Dijital çağda öğrenme deneyimleri ve değerlendirmeleri tasarlama ve geliştirme
  - a. Öğrencinin öğrenmesini ve yaratıcılığını teşvik edici kaynaklar ve dijital araçları barındıran öğrenme deneyimlerine adapte olur ya da bu tür deneyimler tasarlar.
  - b. Bireysel ilgi alanlarını takip etmeleri ve kendi eğitim hedeflerine uygun, kendi öğrenmelerini yöneten ve kendi ilerlemelerini değerlendiren birer aktif katılımcı olmaları için tüm öğrencilere yönelik zenginleştirilmiş öğrenme ortamları geliştirir.
  - c. Dijital araçları ve kaynakları kullanarak öğrencilerin farklı öğrenme stratejilerine, çalışma stratejilerine ve yeteneklerine yönelik olarak öğrenme aktivitelerini özelleştirir ve kişiselleştirir.
  - d. Öğrencilere içerik ve teknoloji standartlarına uygun olarak çoklu ve çeşitli, biçimlendirici ve özetleyici değerlendirmeler sağlar ve öğrenme ve öğretmeden haberdar etmek için elde edilen verileri kullanır.
3. Dijital Çağda Çalışma ve Öğrenme Modeli Olma
  - a. Var olan bilgiyi yeni teknolojilere ve durumlara aktarmakta ve teknoloji sistemlerinde akıcılık gösterir.
  - b. Dijital araçları kullanarak öğrenciler, ekranları veliler ve toplum üyeleri ile işbirliği içerisinde ve öğrencinin başarısını ve yenilikçiliğini desteklemek için kaynak olur/sağlar.

- c. Çeşitli dijital çağ medya ve formatlarını kullanarak öğrenciler, veliler ve akranlar ile konuyla ilgili bilgi ve fikirleri aktarmak için etkili iletişim kurar.
  - d. Bilgi kaynaklarını bulmak, analiz etmek değerlendirmek ve araştırma ve öğrenmeyi desteklemek için mevcut ve gelişmekte olan dijital araçların etkin kullanımını kolaylaştırır ve biçimlendirir.
4. Dijital vatandaşlığı ve sorumluluğu teşvik eder ve model olur
- a. Telif hakkına saygı, fikri mülkiyet hakkı ve kaynakların uygun belgelenmesi dâhil olmak üzere dijital bilgi ve teknolojinin etik, yasal ve güvenli kullanımını öğretir, model olur ve savunur.
  - b. Öğrenci merkezli stratejileri kullanarak ve uygun dijital araçlara ve kaynaklara adil erişim sağlayarak tüm öğrencilerin farklı ihtiyaçlarını karşılar.
  - c. Teknoloji ve bilgi kullanımı ile ilgili sorumlu sosyal etkileşimlerde bulunmayı ve dijital görgü kurallarına uymayı teşvik eder ve modeller/uygular.
  - d. Dijital çağ iletişim ve işbirliği araçlarını kullanarak meslektaşları ve diğer kültürlerden gelen öğrenciler ile etkileşim kurarak kültürel anlayış ve küresel farkındalık geliştirir ve modeller/uygular.
5. Profesyonel Büyüme ve Liderlik Yapma
- a. Öğrencilerin öğrenmelerini geliştirmek için ve teknolojinin yaratıcı uygulamalarını keşfetmek için yerel ve küresel öğrenme topluluklarına katılır.
  - b. Teknolojiyle birleşmiş bir vizyon sergileyerek, paylaşılmış kararlara katılarak ve topluluk oluşturarak ve başkalarının liderlik ve teknolojik becerilerini geliştirerek liderlik sergilerler.
  - c. Öğrencinin öğrenmesini destekleyici mevcut ve ortaya çıkan dijital araçlar üzerine düzenli olarak profesyonel uygulamalar ve güncel araştırmalar ve değerlendirmeler yapar.
  - d. Öğretmenlik mesleğinin etkinliğine, canlılığına, kendini yenilemesine ve okul ve toplumlarına katkıda bulunur (ISTE, 2000).

Yukarıdaki standartlar incelendiğinde öğreticilerin 21. yy şartlarına uyumlu olması, dijital vatandaşlık becerilerine sahip olması, aynı zamanda teknolojik araçları öğretim planına uygun şekilde kullanması beklenmektedir. Standartların uygulanmasında Teknoloji entegrasyon modeli, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme gibi bir çok alandan yararlanılması gerekmektedir (ISTE, 2000).

Diehl (2016) çalışmasında uzaktan öğretici yeterliliklerini “Kurumsal Bağlam”, “Teknolojik Bilgi”, “Eğitici Tasarım”, “Pedagoji”, “Değerlendirme” ve “Sosyal Durum” olmak üzere 6 aşamada açıklamıştır. Kurumsal bağlamda uzaktan öğreticiler öğretim yaptıkları kurumun kurallarını ve etik kurulları bilmelidir (Varvel, 2007). Benzer şekilde öğretici

teknolojik anlamda çevrimiçi sınıflarda kullanılan teknolojiler hakkında bilgi sahibidir ve öğrencilerin etkileşimini artırmak için kullanır (Varvel, 2007). Diğer yandan öğretmenler bir dersin öğretim tasarımını yapabilir (Aydın, 2005) pedagojik anlamda öğretim ve öğrenme süreçlerinin pedagojik bileşenlerini anlar (Baran ve Correia, 2014) ve öğrencilerin başarısını ölçmenin çeşitli yöntemlerini bilir (Baran, Correia ve Thompson, 2013). Tüm bunların dışında öğretici sosyal bir varlık olarak yazılı, sesli ve görüntülü olarak etkili bir şekilde iletişim kurar (Diehl, 2016).

Ülkemizde ise uzaktan eğitim çoğunlukla yükseköğretim kurumlarına bağlı olarak çalışan uzaktan eğitim merkezlerince yürütülmektedir ve her merkez kendi koşullarına göre uzaktan eğitim sunmaktadır. Dolayısıyla ülkemizde tüm kurumlarca kabul gören genel bir uzaktan öğretici yeterlilik listesi bulunmamaktadır. Buda verilen eğitimlerin ve bu eğitimleri sunan eğitimcilerin değerlendirilmesini güçleştirmektedir. Uzaktan eğitim standartlarını belirlemeye yönelik Kaban ve Çakmak'ın (2016) yaptıkları çalışmada Uzaktan eğitimin kalite standartlarını araştırmışlardır. Çalışmanın örneklemini 4 farklı üniversitenin uzaktan eğitim biriminden toplamda 56 kişi oluşturmaktadır. Çalışma sonucunda öğretim üyelerine yönelik 12 standart belirlemişlerdir.

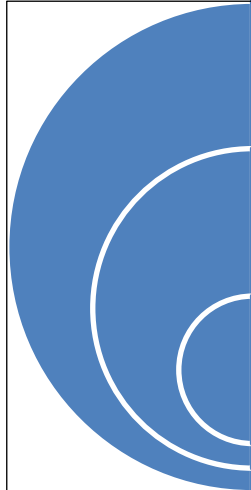
Bu standartlar şöyledir;

1. Öğretim elemanı, çevrimiçi ortamda derse başlamadan önce kendini tanıtır.
2. Öğretim elemanı, öğrencinin öğrenme kaynaklarını etkili bir şekilde kullanıp kullanmadığını gözlemler.
3. Öğretim elemanı, izlenince hazırlar ve ders başlamadan önce öğrencilere iletir.
4. Öğretim elemanı, ders içi soruları cevaplama süresi ve katılımcılara geribildirimde bulunmasına dair ölçütleri açıkça belirtir.
5. Öğretim elemanı, çevrimiçi derslerdeki görevlerini tamamlamak için yeterli miktarda zaman ayırır.
6. Öğretim elemanı, öğrencileri uygun kaynaklara yönlendirir.
7. Öğretim elemanı, ürün ve performans değerlendirmesi için, açıkça ifade edilmiş ve öğrencilere ilan edilmiş ölçütler kullanır.
8. Öğretim elemanı, çalışma, iş birlikçi öğrenme veya problem çözme grupları oluşturmak için çevrimiçi iletişim araçlarını kullanır.
9. Öğretim elemanı, ödev ve kavramların sınıf içinde tartışılması için sınıf içi tartışma konuları belirler.
10. Öğretim elemanı, sohbet araçlarını (eş zamanlı ve eş zamansız) etkin bir biçimde kullanır.
11. Öğretim elemanı, dersleri tasarlarken etkin olay, araştırma ve simülasyon gibi yöntemlerden faydalanır.

12. Öğretim elemanı, e-posta gibi bireysel bir kanal yoluyla öğrencilere hızlı, yapıcı ve anlamlı geribildirimler verir (Kaban ve Çakmak, 2016).

Benzer şekilde ülkemizde yapılan diğer bir çalışmada uzaktan öğretici yeterlilikleri “İletişimci Rolü”, “Teknik Rol”, “Sosyal Rol” ve “Pedagojik Rol” olarak dört farklı başlık altında toplanan 20 maddelik bir yeterlilik ölçeği oluşturulmuştur (Kavrat ve Türel, 2013). Ölçek içerisinde “İletişimci rolü” altında 7 yeterlilik maddesi, “Teknik Rol” altında 6 yeterlilik maddesi, “Sosyal Rol” altında 3 yeterlilik maddesi ve “Pedagojik Rol” hakkında 4 yeterlilik maddesi mevcuttur (Kavrat ve Türel, 2013).

Yeterliliklerin yanı sıra eğitimcilerin bu yeterlilikleri nasıl kazanacakları da önemli bir konudur. Eğitimciler belirtilen rolleri kolayca benimsemesi ve uygulaması mümkün değildir. Eğitimciler ancak çevrimiçi öğrencilerle etkileşime girerek, kendi öğrenme ve öğretme yöntemlerini eleştirerek yeni becerileri benimseyebilirler (Burkle ve Cleveland-Innes, 2013; Baran ve diğ., 2011). Baran ve diğ. (2013) başarılı uzaktan öğreticilerin sahip olması gereken temel becerileri; ders içeriğini bilmek ve oluşturmak, uzaktan dersi tasarlamak ve yapılandırmak, öğrencileri bilmek, öğretmen-öğrenci ilişkilerinin geliştirilmesi, öğrencilerin öğrenmesini yönlendirmek, çevrimiçi dersleri değerlendirmek ve öğretimi sürdürmek olarak belirtmişlerdir. Bu çalışmanın ardından Baran ve Correia (2014) uzaktan öğreticiler için bir mesleki gelişim çerçevesi belirlemişlerdir. Bu çerçevenin bileşenleri Şekil 1’de belirtilmiştir.

	Organizasyon	<ul style="list-style-type: none"> •Ödüller ve tanıma •Uzaktan eğitime yönelik olumlu organizasyon kültürü
	Topluluk	<ul style="list-style-type: none"> •Mesleki öğrenme grupları (Akran gözlemi / Akran değerlendirmesi) •Danışmanlık programları
	Öğretim (Teknoloji, Pedagoji, İçerik)	<ul style="list-style-type: none"> •Atölyeler / vitrin •Eğitim programları •Birebir yardım

Şekil 1. Uzaktan öğretim için mesleki gelişim çerçevesi (Baran ve Correia, 2014).

Eğiticilerin uzaktan eğitime yönelik yeterlilikler kazanabilmesi için organizasyon, topluluk ve öğretim düzeylerinde desteklenmesi gerekmektedir (Baran ve Correia, 2014).

Alan yazında uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik birçok araştırma mevcut olmakla birlikte yeterliliklerin belirlenmesi hala tartışmalı bir konudur. Dünyada ve

Ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında temel yeterlilikler ve alt yeterlilikler farklılık göstermektedir. Temel yeterliliklerin içerisinde en önemli görülen yeterlilik “pedagojik” yeterliliklerdir. Fakat bu yeterliliklerin altında bulunması gereken alt yeterlilikler ve performans göstergeleri üzerinde tartışmalar mevcuttur (Baran ve diğ., 2013; Carril, ve diğ., 2002; Sanmamed, ve Sellés, 2013).

Bununla birlikte ülkemizde uzaktan öğretici yeterlilikleri alanında yapılan çalışmalar sınırlıdır (Aydın, 2005; İşman ve diğ. 2004; Kaban ve Çakmak, 2016; Kavrat ve Türel, 2013). Yeterliliklerin farklı kültürlerde farklılaşabileceği bir gerçektir (Seferoğlu, 2004; Şişman, 2009). Diğer yandan ülkemizde birçok üniversite bünyesinde uzaktan eğitim merkezleri aracılığıyla çevrimiçi dersler yürütülmektedir. Ülkemizde Atatürk Üniversitesi ve Eskişehir Üniversitesi bünyesinde 2 adet açık öğretim fakültesi bulunmaktadır. Ülkemizde bulunan uzaktan öğretici ve öğrenci sayısı göz önünde bulundurulduğunda uzaktan eğitimin kalitesinin artırılması oldukça önemlidir. Yapılan çalışmalarda uzaktan öğreticilerin çevrimiçi derslerdeki başarı üzerinde etkisinin oldukça fazla olduğu vurgulanmaktadır (Arah, 2012; Baran ve diğ., 2013; Diehl, 2016).

Bu bağlamda uzaktan öğreticilerin yeterliliklerinin belirlenmesi ve ülkemizdeki merkezlerde uygulanması uzaktan eğitimin kalitesinin artmasına yardımcı olacaktır. Benzer şekilde ülkemizde yapılan çalışmalar incelendiğinde, genelde öğreticilerden elde edilen yeterliliklerin incelendiği, örneklem olarak çoğunlukla uzaktan öğretici adayları ya da alan uzmanlarının kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda uzaktan öğretici yeterliliklerinin incelendiği bu çalışmada uzaktan öğretici yeterliliklerine ilişkin çalışmalar analiz edilerek genel yeterlilik çerçevesi oluşturulmaya çalışmıştır.

3. YÖNTEM

Bu çalışmada 2000 ile 2016 yılları arasında alan yazında mevcut olan uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılan çalışmalar incelenerek uzaktan öğretici yeterlilikleri ve bu yeterliliklere ait alt boyutlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma iki ayrı boyutta yürütülmüştür. Birinci boyutta alan yazında var olan yeterlilik çalışmaları incelenerek uzaktan öğretici yeterliliklerinin ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. İkinci boyutta ise yeterliliklerin alt boyutlarının belirlenmesi ve bu alt boyutlara göre yeterlilik dağılımlarının ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Bu amaçlara ulaşmak için nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi deseni kullanılmıştır.

Çalışmanın evrenini günümüze kadar alan yazında uzaktan öğretici yeterlilikleriyle ilgili yapılan çalışmaların tamamı oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemi ise 2000 ile 2016 yılları arasında uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılmış 35 makale oluşturmaktadır. Uzaktan öğretici yeterliliklerinin ve alt boyutlarının belirlenmesini amaçlayan çalışmada veriler doküman analizi yöntemiyle toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, verilerin analizi süreçleri ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

3. 1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada 2000 ile 2016 yılları arasında alan yazında mevcut bulunan uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılmış olan çalışmaların incelenmesi sonucunda, uzaktan öğretici yeterliliklerinin ve alt boyutlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu anlamda çalışmada derinlemesine bilgi elde etmek ve elde edilen verilerin bir birleriyle ilişkisini açıklamak amaçlandığı için nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi, gözlem, görüşme ve doküman gibi veri toplama araçlarının kullanıldığı ve elde edilen verilerden yola çıkarak önceden bilinmeyen sonuçları birbirleriyle ilişkili biçimde açıklamayı amaçlayan bir yaklaşımdır (Yıldırım, 1999). Diğer bir deyişle derinlemesine bilgi ve kavrama sağlamak ve örneklemi küçük tutarak ayrıntılı ve zengin bir bilgi elde etmeye ve bu bilgilerin birbirleriyle ilişkisini açıklamayı hedefleyen bir yaklaşımdır (Yıldırım, 1999).

Doküman ise analizi yazılı kaynakların analiz edilerek bir konunun derinlemesine incelenmesini ve yeni çıkarımlara ulaşılmasını kapsar (Patton, 2014).

Doküman analizi deseni, kolay ulaşılamayacak kişilerden veri toplanabilmesi, uzun süreli analiz edilebilmesine imkân sağlaması, büyük örnekleme erişilebilmesi ve nitelikli çalışma süreci sağlaması (Creswell, 2012) yönlerinden bu araştırmaya rehberlik etme özelliği taşımaktadır. Doküman analizi çalışılan konuyla ilişkili kişi veya kurumlara doğrudan ulaşılamayacağı durumlarda veri elde etmek için kullanılır. Doküman analizi yönteminde diğer nitel veri toplama süreçlerinde karşılaşılan katılımcı tepkiselliği durumu ortaya çıkmaz ve araştırmacı ve katılımcı arasında doğrudan bir etkileşim meydana gelmez. Böylece elde edilen verilerin güvenilirliği artar (Bailey, 2008). Diğer yandan doküman analizi zamana yayılmış bir analize imkân verir. Araştırma sorularına ait farklı zaman dilimlerinde yapılmış dokümanların incelenmesine ve araştırma sorularına geniş zamana hitap eden cevaplar verilmesini mümkün kılar (Karasar, 2009). Elde edilen doküman verilerinin daha önce gözden geçirilmiş olması nitelikli veri elde etmeyi mümkün kılar ve böylece çalışmaların geçerlik ve güvenilirliği artar (Bailey, 2008).

Bu çalışmada sadece nitel yâda nicel araştırma bulguları incelenmemesi araştırmaların deneysel sonuçlarının karşılaştırılması yöntemine gidilmemesi sebebiyle (Patton, 2014) meta analiz ya da meta sentez yöntemi kullanılmamıştır. Bu çalışmada sadece alan yazında mevcut araştırmalarda belirtilen yeterliliklerin ortaya çıkarılması ve bu yeterliliklerin alt boyutlarının belirlenmesi amaçlandığından doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizinin geniş tarih aralıklarında veri toplamayı mümkün kılması (Bailey, 2008), nitelikli veri elde edilmesine olanak sağlaması (Yıldırım ve Şimşek, 2011), bireysel ve özgün verilere ulaşılmasını mümkün kılması (Creswell, 2012) vb. boyutları olması sebebiyle bu çalışmaya rehberlik etme özelliği vardır.

Doküman analizinde kullanılacak dokümanlar araştırma sorusuyla yakından ilişkili olmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırma sorusunu cevaplamaya yönelik kaynaklara ulaşılması ve bu kaynakların analiz edilmesi süreci doküman analizinde ayrıntılı olarak ele alınmıştır (Ekiz, 2003). Doküman analizi yapılırken takip edilebilecek çeşitli aşamalar vardır ancak araştırmacı bu aşamaları araştırma probleminin niteliğine, doküman analizi sonucunda elde etmeyi hedeflediği verilere veya dokümanları incelemek istediği boyutlara ve incelemenin ayrıntılarına bağlı olarak yeniden yorumlayabilir (Bailey, 2008). Bununla birlikte doküman analizi yapılırken belirli aşamaların takip edilmesi araştırma sürecini kolaylaştıracaktır. Temelde doküman analizi dokümanlara ulaşma, orijinalliği teyit etme, dokümanların anlaşılması, verilerin analiz edilmesi ve verilerin kullanılması olmak üzere beş farklı aşamada gerçekleştirilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Doküman analizinin aşamaları Şekil 2'de sunulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Şekil 2. Doküman analizi süreci (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

3. 1. 1. Dokümanlara Ulaşma

Doküman analizinin başlangıcında araştırmacı ne tür dokümanların incelenmesi gerektiğini ve dokümanların nasıl elde edileceğini, belirler (Patton, 2014). Bu çalışmada uzaktan öğretici yeterliliklerinin ve bu yeterliliklerin alt boyutlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda dokümanların belirlenmesi aşamasında uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik çalışmalar incelenmiştir. Uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik dokümanlar "Web of Science", "ERIC" ve KTÜ abone veri tabanları araştırılarak elde edilmiştir. Dokümanların güvenilir ve doğru olması amacıyla eğitim araştırmaları ve eğitim alanında yapılan çalışmaların bulunduğu veri tabanları tercih edilmiştir. "Web of Science" ve "ERIC" veri tabanlarına ulaşılabilmesi için bu veri tabanlarına üyeliği bulunan Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin internet ağından veri tabanı araştırmaları yapılmıştır. Böylece doküman analizinde kullanılacak dokümanların doğru ve yetkin kaynaklardan elde edilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Veri tabanlarında arama yapılırken kullanılan anahtar kelimeler uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılan çalışmalar (Baran ve diğ., 2011; Ibis Alvarez, Guasch, ve Espasa, 2009) incelenerek, alan uzmanlarından görüş alınarak ve araştırmacının yaptığı değerlendirmeler sonucu belirlenmiştir. Çalışmada alan uzmanı olarak 7 yıl boyunca çevrimiçi dersler vermiş ve uzaktan eğitim merkezinde yöneticilik yapmış olan iki doçent doktor ve 2014'den beri uzaktan eğitim alanında çalışmalarına devam eden bir araştırma görevlisi tercih edilmiştir. Anahtar kelime belirlenmesi sürecinde etkili olan bir diğer bileşen ise alanda yapılmış önceki çalışmalardır. Bu çalışmalarda yer

alan anahtar kelimeler alan uzmanlarıyla tartışılmış ve araştırmacının değerlendirmesine tabi tutularak çalışma içerisinde kullanılan kelimeler belirlenmiştir. Araştırmacı anahtar kelime değerlendirmesi yaparken tercih edilen kelimelerin araştırma sorularıyla ilişkisini göz önünde bulundurmuştur. Böylece ulaşılan dokümanların araştırma konusuyla ilişkili olması sağlanmaya çalışılmıştır.

Diğer yandan veri tabanlarında uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılan çalışmaların yılları incelenmiş ve en çok çalışmanın yer aldığı 2000-2016 yıl aralığı sonuçların daraltılmasında kullanılmıştır. Bununla birlikte elde edilen dokümanların güvenilir kaynaklar olması açısından araştırmada incelenecek dokümanlar sadece hakemli dergilerden elde edilmiştir. Ayrıca örnekleme oluşturan dokümanlara erişilmesinde farklı arama yöntemleri de kullanılmıştır. Dokümanlara ulaşılırken kullanılan arama yöntemleri ayrıntılı olarak evren ve örneklem bölümünde verilecektir.

3. 1. 2. Orijinalliği Teyit Etme

Doküman analizi yönteminde elde edilen dokümanların orijinalliğinin incelenmesi yapılan çalışmanın geçerliğinin sağlanması açısından oldukça önemlidir. Bu aşamada "Web of Science" , "ERIC" ve KTÜ abone veri tabanlarında belirlenen anahtar kelimelerin aratılması ve çeşitli filtreleme koşullarının uygulanması sonucunda elde edilen makalelerin hangi dergilerde yayınlandığı incelenmiş ve dergilere ulaşılarak makalelerin orijinalliği teyit edilmiştir. Aynı zamanda elde edilen çalışmaların bildiri özeti ya da makale taslağı olup olmadığı incelenmiş ve makale niteliği taşıyan çalışmalar araştırmaya dâhil edilmiştir. Benzer şekilde çalışmaların yer aldığı dergilerde incelenerek güvenilir dergiler olmalarına dikkat edilmiştir. Diğer yandan dokümanlara ulaşırken takip edilen yollar açık bir şekilde anlatılarak dokümanların orijinalliğinin kontrolüne olanak sağlanmıştır.

3. 1. 3. Dokümanların anlaşılması

Dokümanlara ulaşılması ve orijinalliklerinin belirlenmesinden sonra dokümanların anlaşılması ve özümsemesi önemlidir. Bu aşama belirlenen dokümanların bir sistem içerisinde ve birbirleriyle karşılaştırmalı olarak incelenmesini gerektirir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Analizin bu aşamasında elde edilen dokümanların amaç, yöntem ve sonuçları incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. İnceleme sonucu makaleler veri tabanlarına göre gruplanmıştır. Bu çalışmada doküman analizi sonucu elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Bu bağlamda elde edilen makaleler her hangi bir tema başlığı altında incelenmemiştir. Çalışmada örneklem grubundan elde edilen veriler içerik

analizine tabi tutularak yeni tema ve kodların belirlenmesi yoluna gidilmiştir. Dokümanların anlaşılması aşamasında yapılan işlemler verilerin analizi başlığında incelenmiştir.

3. 1. 4. Verilerin Analizi Aşaması

Çalışmada verilerin analiz aşaması dört adımda yürütülmüştür. İlk olarak belirlenen veri setinde yer alan dokümanların başlık, özet ve içerik kısmının araştırmacı tarafından incelenmesi sonucu araştırma sorularını cevaplamaya yönelik örneklem seçimi yapılmıştır.

Örneklem seçiminin ardından elde edilen çalışmaların; amaç, yöntem ve sonuçlar kısmı analiz sürecine dâhil edilmiştir. Analiz aşamasında çalışmaların ilgili bölümlerinde yer alan cümle ve kelimeler analiz birimi olarak belirlenmiş ve içerik analizi yöntemiyle veriler analiz edilmiş, tema ve kategoriler oluşturulmuştur. Uzaktan öğretici yeterlilikleri ve bu yeterliliklerin alt boyutlarını gösteren tema ve kategoriler bulgular bölümünde sunulmuştur.

3. 1. 5. Verilerin Kullanılması

Doküman analizinin sonucunda elde edilen veriler ve sonuçların kullanılmasıdır. Bu çalışmada uzaktan öğretici yeterlilikleri üzerine veri tabanlarında yer alan makaleler incelenerek makalelerden elde edilen veriler çalışmanın bulgular ve sonuçlar kısmında değerlendirilmiştir. Çalışmaların incelenmesi sonucunda elde edilen yeterlilikler ve alt boyutlar liste haline getirilmiştir. Ardından elde edilen yeterlilik listesi içerik analizine tabi tutularak yeterlilik boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

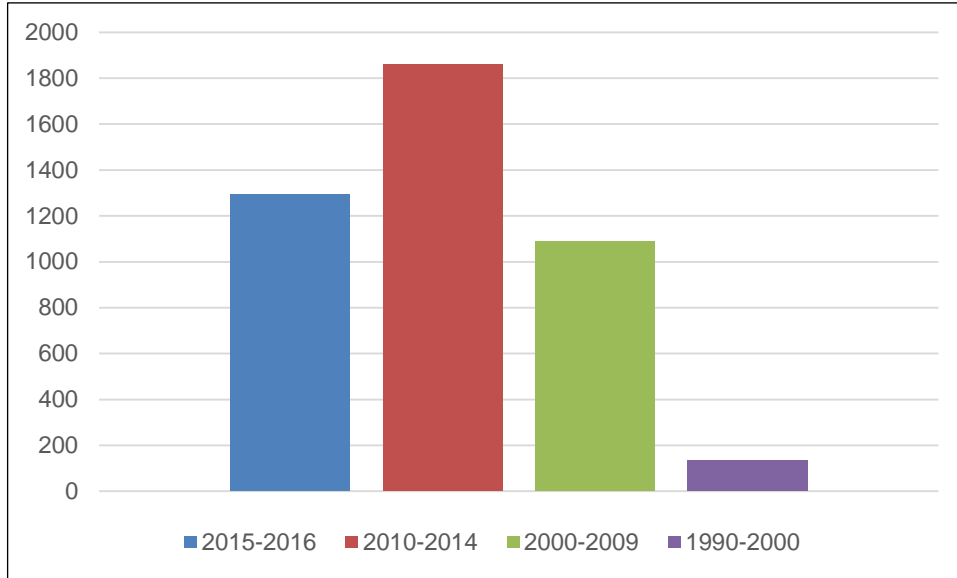
3. 2. Analiz Sürecinde Kullanılan Dokümanlar

Araştırma sürecinde uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılan bütün çalışmalar içerisinden 2000 ile 2016 yılları arasında “Web of Science”, “ERIC” ve KTÜ abone veri tabanlarında yer alan uzaktan öğretici yeterlilikleriyle ilişkili makaleler doküman olarak incelenmiştir. İlgili veri tabanlarında “online teaching competency”, “online teaching role”, “distance instructor competencies”, “distance instructor roles”, “online instructor competencies”, “onlineinstructor roles” anahtar kelimelerinin aratılması, araştırmacı tarafından belirlenen arama filtrelerinin uygulanması ve çalışmaların her birinin özet ve başlıklarının değerlendirilmesi sonucu toplamda 35 makaleden oluşan dokümanlar incelenmeye tabi tutulmuştur. Araştırma sürecinde doküman analizinde kullanılan çalışmalar yıllara göre sıralanarak çalışmanın yazarları, yayın yılı ve indexlendiği veritabanı Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Örneklem Grubu

Baran ve diğ.	2011	Web Of Science
Carril ve diğ.	2013	Web Of Science
Abdous	2011	Web Of Science
Alvarez ve diğ.	2009	Web Of Science
Arinto	2013	Web Of Science
Aydin, C. H.	2005	ERIC
Bawane ve Spector	2009	Web Of Science
Berge	2008	ERIC
Bigatel ve diğ.	2012	ERIC
Bjekic ve diğ.	2010	ERIC
Carlson ve diğ.	2000	ERIC
Chang ve diğ.	2014	Web Of Science
Coppola ve diğ.	2002	Web Of Science
Dabbagh	2003	ERIC
Darabi ve diğ.	2006	KTÜ-Veri Tabanları
Eyal	2012	Web Of Science
Farmer ve Ramsdale	2016	ERIC
Gómez ve diğ.	2017	KTÜ-Veri Tabanları
González ve diğ.	2014	Web Of Science
Goodyear ve diğ.	2001	ERIC
Guasch ve diğ.	2010	KTÜ-Veri Tabanları
Gustafson ve Gibbs	2000	KTÜ-Veri Tabanları
Guzman ve Nussbaum	2009	KTÜ-Veri Tabanları
Isman ve diğ.	2004	ERIC
Kavratve Türel	2013	KTÜ-Veri Tabanları
Laat ve diğ.	2007	KTÜ-Veri Tabanları
Laura Delgaty	2016	Web Of Science
Malik	2013	ERIC
Min-Ling Hung Chien Chou	2015	Web Of Science
Mortera ve diğ.	2010	ERIC
Smith	2005	KTÜ-Veri Tabanları
Varvel	2007	ERIC
Yi	2012	KTÜ-Veri Tabanları
Yuksel	2009	KTÜ-Veri Tabanları
Zanjani ve diğ.	2016	Web Of Science

Çalışmaya dâhil edilen dokümanların seçilmesi aşamasında tarih aralığının belirlenmesi için “Web of Science” veri tabanında belirlenen anahtar kelimeler günümüzden geçmişe doğru belirli yıl aralıklarına göre aratılmıştır. Aramada bulunan doküman sayıları incelendiğinde 1990-2000 aralığında veri tabanında yer alan çalışma sayısının 2000-2016 yıllarına oranla daha az olduğu gözlemlenmiştir. Bu dağılım Şekil 3’de gösterilmiştir;

Şekil 3. Dokümanların yıllara göre dağılımı

Elde edilen bu sonucun en büyük etkenlerinden birisi teknolojinin ilerlemesi, internetin yaygınlaşması ve uzaktan eğitim alanının bu ilerlemelere paralel olarak gelişmesidir.

Belirlenen anahtar kelimelerin “Web of Science” veri tabanında yıllara göre aranması sonucunda elde edilen sonuçlar dikkate alınarak diğer veri tabanlarında da aynı yıl aralığı kullanılmıştır. Sonuç olarak dokümanların tamamı tüm veri tabanı aramalarında 2000-2016 yılları arasında bulunan makalelerden oluşmaktadır.

3. 3. Verilerin Toplanması

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analiziyle yürütülmüştür. Araştırmanın veri toplama süreci doküman analizinin aşamaları takip edilerek gerçekleştirilmiştir. “Web of Science” , “ERIC” ve KTÜ abone veri tabanlarında “online teaching competency”, “online teaching role”, “distance Instructor competency”, “distance instructor role”, “online instructor competency”, “online instructor role” anahtar kelimelerinin aranması sonucu makalelere ulaşılmıştır. “Web of Science” veri tabanı aramasına ait veriler Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Web of Science Arama Süreci

Filtre 1 Anahtar Kelimeler	Online Teaching	Online Teaching	Online Teaching	Distance Instructor	Online Instructor or teacher
Ara toplam	4736	4736	4736	505	1201
Filtre 2 Çalışma Türü	Akademik Dergi	Akademik Dergi	Akademik Dergi	Akademik Dergi	Akademik Dergi
Ara toplam	4338	4339	4340	484	1161
Filtre 3 Tarih Aralığı	2015-2016	2010-2014	2000-2009	2000-2016	2000-2016
Ara toplam	1293	1859	1087	438	1142
Filtre 4 Başlıkta Geçen Kelime	competency or role	competency or role	competency or role	competency or role	competency or role
Ara toplam	51	54	27	7	37
Filtre 5 Özel Çalışma Alanları	education ve educational research + Computer Science	education ve educational research + Computer Science	education ve educational research + Computer Science	education ve educational research + Computer Science	education ve educational research + Computer Science
Ara toplam	33	34	18	7	29
Filtre 6 Özet ve içeriğin araştırmaya Uyumu	Özet ve içerik değerlendirmesi	Özet ve içerik değerlendirmesi	Özet ve içerik değerlendirmesi	Özet ve içerik değerlendirmesi	Özet ve içerik değerlendirmesi
Genel toplam	3	4	3	1	2

“Web of Science” veri tabanında arama yapılırken çalışmaların indexleri “Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED)” ve “Social Sciences Citation Index (SSCI)” olarak belirlenmiştir. Çalışmaların sınırlandırılması için kullanılacak filtreler “ anahtar kelime”, “çalışmanın türü”, “tarih aralığı”, “çalışma başlığı”, “özel çalışma alanları” ve “özet ve içeriğin araştırmaya uyumu” olmak üzere toplamda altı adettir.

Anahtar kelime ve çalışma başlığında yer alan kelime gruplarının belirlenmesinde geçmişte alan yazın taraması kullanarak uzaktan öğretici yeterliliklerini araştıran çalışmalardan (Baran ve diğ., 2011; Diehl, 2016; Yüksel, 2009), alan uzmanlarının görüşlerinden ve araştırmacının elde edilen anahtar kelimeleri değerlendirmesinden yararlanılmıştır. Tarih aralığının belirlenmesinde “Web of Science” veri tabanında “online teaching” konu alanı anahtar kelimesi belirli yıl aralıklarına göre aratılmıştır. Sonuçlar incelendiğinde 2016’dan 2000-2009 yıllarına kadar çalışmaların dağılımı benzerken 1990-2000 aralığında toplamda 135 çalışma mevcuttur. Sonuçlara bakıldığında uzaktan öğretici çalışmaları 2000’li yıllardan sonra artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda çalışmada tarih aralığı olarak 2000-2016 yılları seçilmiştir.

Çalışmaların orijinal olması ve değerlendirilmelerden geçmesi istendiğinden çalışmaların türü hakemli makale olarak belirlenmiştir. Ardından bir diğer sınırlayıcı olarak

eğitim ve eğitimsel araştırmalar ve bilgisayar bilimleri özel alanları belirlenerek arama verilerinin diğer alanlarla olan ilişkisi azaltılmıştır. Son olarak elde edilen makalelerin her birinin özetlerinin araştırma sorularıyla ilişkisi araştırmacı tarafından incelenmiş, özetleri ilişkili olan makalelerin içerikleri değerlendirilmiş ve toplamda 17 çalışma ayrıntılı olarak incelenmek üzere örneklem grubuna dâhil edilmiştir.

Uzaktan öğretici yeterliliklerine ilişkin “Web of Science” veri tabanının incelenmesinin ardından alan index’li çalışmaların örnekleme dâhil edilmesi amacıyla “ERIC” veri tabanında arama yapılmıştır. “Web of Science” veri tabanından farklı olarak ERIC veri tabanında arama sonuçlarını özel alanlara göre daraltılması mümkün olmamıştır. ERIC veri tabanında diğer beş arama filtresi uygulanmış ve çıkan sonuçlar incelenmiştir. ERIC veri tabanı aramasına ilişkin veriler Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. ERIC Veri Tabanı Arama Süreci

Filtre 1 Anahtar Kelimeler	online teaching	distance instructor	online instructor or teacher
Ara-Toplam	116,734	14,317	32809
Filtre 2 alışma Türü	Akademik Dergi	Akademik Dergi	Akademik Dergi
Ara-Toplam	34,037	603	22160
Filtre 3 Tarih Aralığı	2015-2016	2000-2016	2000-2016
Ara-Toplam	26,703	227	12716
Filtre 4 Başlıkta Geçen Kelime	competency or role	competency or role	competency or role
Ara-Toplam	312	93	1085
Filtre 5 Özet ve içerik değerlendirmesi	Özet ve içerik değerlendirmesi	Özet ve içerik değerlendirmesi	Özet ve içerik değerlendirmesi
Genel Toplam	4	3	5

“Web of Science” veri tabanında yapılan arama sonucu belirlenen tarih aralığı ERIC veri tabanında da kullanılmıştır. ERIC veri tabanında yapılan aramada kullanılan sınırlayıcılar “anahtar kelimeler”, “alışma türü”, “tarih aralığı”, “başlıkta geçen kelime” ve son olarak araştırmacının özet ve içerikleri araştırma sorularına göre değerlendirmesidir. ERIC veri tabanında yapılan aramalar sonucunda çalışmalar değerlendirilirken çalışmaların “Web of Science” veri tabanı sonuçlarından farklı olmasına dikkat edilmiştir.

Sınırlayıcı uygulamaları sonucunda kalan çalışmaların başlık, özet ve içeriğinin araştırmaya uygun olup olmadığı incelenirken aynı zamanda çalışmaların “Web of Science” veri tabanı sonuçlarından farklı olması için bir önceki arama sonuçlarıyla karşılaştırılması yapılmıştır. Diğer yandan ERIC veri tabanında özel alan sınırlamasının

yapılamaması makalelerin incelenme süresini oldukça artırmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda ERIC veri tabanından toplamda 20 araştırma ayrıntılı incelenmek üzere örneklem grubuna dâhil edilmiştir.

“Web of Science” ve ERIC veri tabanlarının incelenmesinin ardından KTÜ abone veri tabanlarında da uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılan çalışmalar incelenmiştir. Ulaşılabilen bütün çalışmaların incelenmesi ve uzaktan öğretici yeterliliklerinin tam anlamıyla incelenebilmesi adına KTÜ abone veri tabanları incelenmiştir. KTÜ veri tabanlarına ait arama sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur.

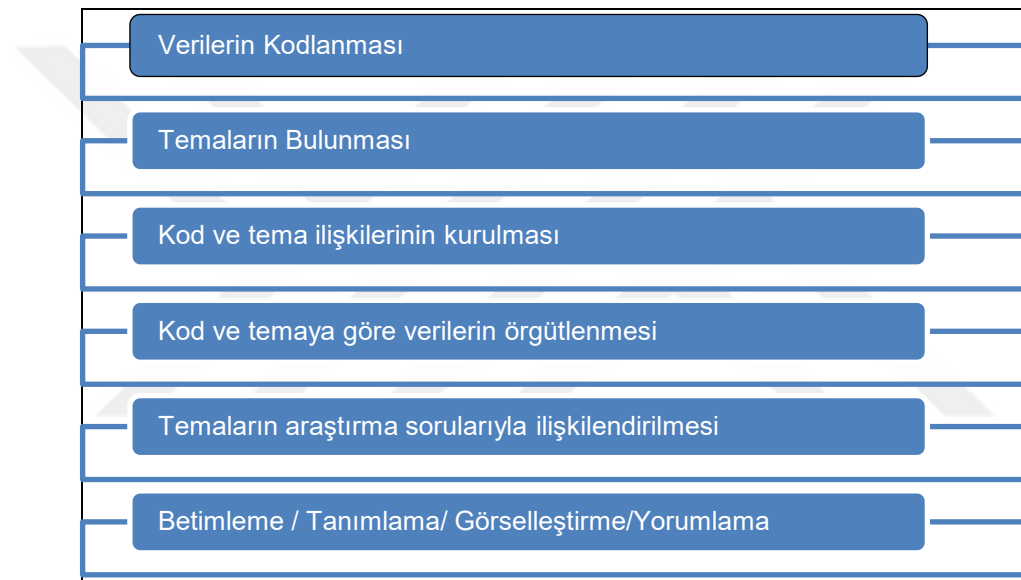
Tablo 8. KTÜ Veri Tabanlarına Ait Aram Sonuçları

Filtre 1 Anahtar Kelimeler	online teaching	distance instructor	online instructor or teacher
Ara-Toplam	17,221	14,338	46,429
Filtre 2 Çalışma Türü	Akademik Dergi	Akademik Dergi	Akademik Dergi
Ara-Toplam	10,444	8,315	19,033
Filtre 3 Tarih Aralığı	2015-2016	2000-2016	2000-2016
Ara-Toplam	10,318	7,785	18,301
Filtre 4 Başlıkta Geçen Kelime	competency or role	competency or role	competency or role
Ara-Toplam	186	179	473
Filtre 5 Özet ve içerik değerlendirmesi	Özet ve içerik değerlendirmesi	Özet ve içerik değerlendirmesi	Özet ve içerik değerlendirmesi
Genel Toplam	5	3	2

KTÜ abone veri tabanları arama sürecinde ERIC veri tabanında kullanılan “Anahtar kelimeler”, “çalışma türü”, “tarih aralığı”, “başlıkta geçen kelime” ve araştırmacının özet ve içerik değerlendirmesi olmak üzere beş ayrı sınırlayıcı kullanılmıştır. KTÜ abone veri tabanları aramasında özel alan sınırlayıcıları kullanılamamıştır. Araştırmacı diğer sınırlayıcıların kullanılmasının ardından elde edilen makalelerin tamamını incelemiş ve önceki aramalardan elde edilen çalışmalarla karşılaştırarak farklı çalışmaların araştırma sorularıyla uyumunu incelemiş ve araştırma sorularıyla uyumlu olan makaleleri örneklem grubuna dâhil etmiştir. Toplamda 30 günlük süreç sonrasında “Web of Science” veri tabanından 13 ERIC veri tabanından 12 ve KTÜ abone veri tabanlarından 10 çalışma örneklem grubuna dâhil edilerek 35 çalışma araştırma sürecine dâhil edilmiştir.

3. 4. Verilerin Analizi

Toplanan verilerin analizi nitel veri analiz yöntemlerinden içerik analizi kullanılarak yapılmıştır. Nitel veri analizi, verilerin tema ve kodlara ayrılması ve tema ve kodlar arasında ki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla kullanılır (C. Marshall ve Rossman, 1994). Nitel olarak toplanan verileri açıklayabilecek ilişkilere ve kavramlara ulaşmak için veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu analizde benzer ifadeler; daha önceden belirlenmiş kavramlar ve temalar çerçevesinde bir arada toplanır ve analiz edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Nitel veri analizi süreci Şekil 4'de gösterilmiştir (McMillan ve Schumacher, 2014).

Şekil 4. İçerik analizinin aşamaları (McMillan ve Schumacher, 2014).

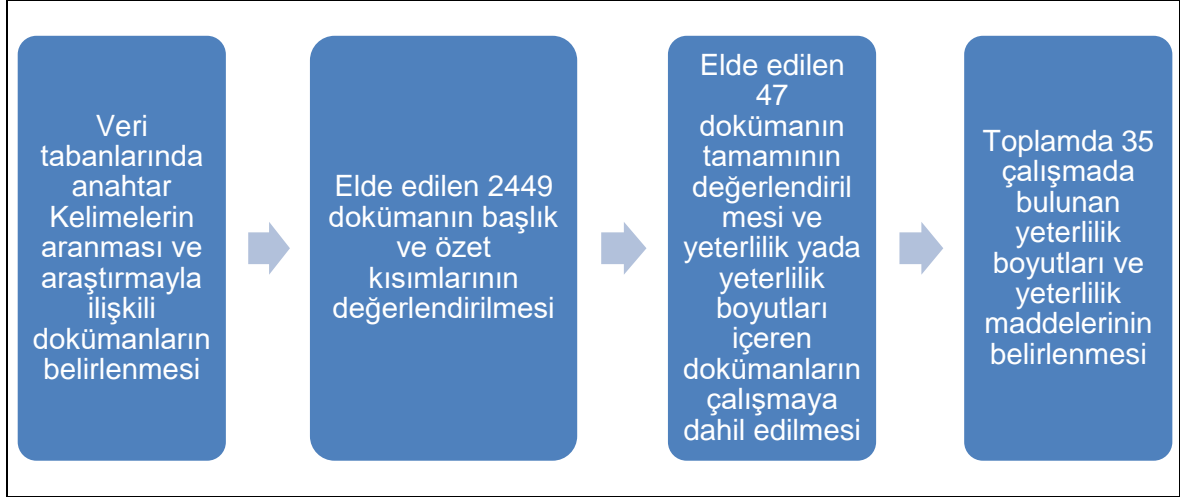
Nitel araştırmalarda içerik analizi temelde verilerin kodlanması, temaların bulunması, kod ve tema ilişkilerinin kurulması, temaların araştırma sorularıyla ilişkilendirilmesi ve bulguların betimlenmesi/yorumlanması aşamalarından oluşur (Patton, 2014). İçerik analizinin ilk aşaması verilerin kodlanması aşamasıdır. Bu aşamada öncelikle analiz birimi belirlenir ardından verileri yansıtıcı kodlar oluşturulur (McMillan ve Schumacher, 2014). Bu aşamada oluşturulan kodların analiz birimlerini temsil etmesi gerekmektedir. Araştırmacı analiz birimlerini titizlikle inceleyerek kodları geliştirir (Patton, 2014). Bu aşamada doküman analizinden elde edilen makalelerin amaç, bağlam, yöntem ve sonuç kısımları incelenerek kodlar oluşturulmuştur. Çalışmalarda belirlenen yeterlilikler bir araya getirilerek incelenmiş ve temalara ayrılmıştır. Verilerin kodlanmasında incelenen makale bölümleri şunlardır;

1. Amaç
2. Araştırma modeli
3. Örneklem türü
4. Örneklem sayısı
5. Uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik bulgular
6. Uzaktan öğretici yeterlilik boyutları

Örnekleme dâhil edilen makalelerin ilgili bölümleri incelendikten sonra kodlar bir araya getirilerek kategori ve temalar oluşturulmuştur. Tümevarım yöntemiyle sürdürülen içerik analizi sonucunda belirlenen temalar araştırma sorularıyla ilişkilendirilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır. Temaların belirlenmesinde uzaktan öğretici yeterliliklerini tanımlayabilecek yeterlilik boyutları oluşturulmaya çalışılmıştır. Kodlar ve temaların oluşturulmasında Microsoft Excel programı kullanılmıştır. Doküman analizi sonucunda elde edilen her bir makalenin amacı, araştırma modeli, örneklem türü ve uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik bulguları Excel programına aktarılmıştır. Ardından her bir bölüm titizlikle incelenmiş ve uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik ifadeler belirlenerek iki ayrı araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Kodlamalar bir araya getirilerek sınıflandırılmış ve temalar elde edilmiştir. Benzer biçimde uzaktan öğretici yeterlilik boyutları da analiz edilmiş ve sonuçlandırılmıştır. Boyutlar ve elde edilen maddeler bir İngilizce alan uzmanının değerlendirilmesine tabi tutulmuştur. Yaklaşık 10 yıldır İngilizce öğretmenliği yapan ve bu konuda çeşitli sınavlardan geçerek yeterli puanları almış bir kişi İngilizce alan uzmanı olarak seçilmiştir. Belirlenen yeterlilik boyutları ve alt boyutlar ağırlıklı olarak yabancı dildeki makalelerden elde edildiği için dil yeterliliği açısından uzman görüşleri alınmış ve gerekli değişiklikler yapılmıştır.

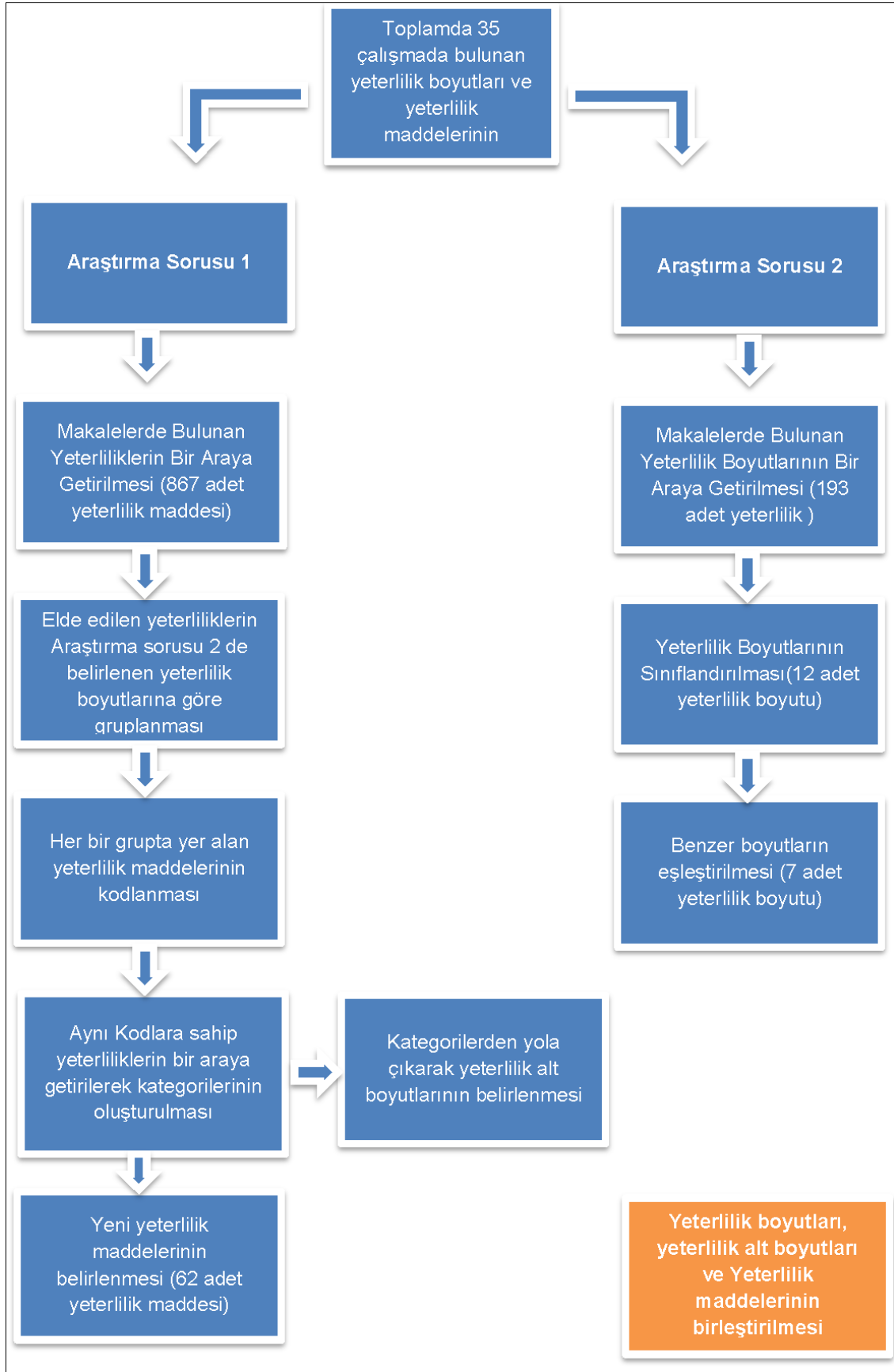
Tema ve kodların belirlenmesi objektif bir bakış açısıyla gerçekleştirilmiştir. İçerik analizinin son aşaması olan bulguların yorumlanması bölümünde elde edilen veriler neden sonuç ilişkileri kurularak (Yıldırım ve Şimşek, 2011) bulgular arası ilişkiler oluşturulmuştur.

Özet olarak çalışmanın ilk aşamasında doküman analizi yöntemi kullanılarak veriler elde edilmiştir. Doküman analizi sürecinde temelde 4 aşama takip edilmiştir. Bu aşamalar kısaca Şekil 5'te gösterilmiştir;

Şekil 5. Dokümanların elde edilmesi süreci

Çalışmanın ikinci aşamasında içerik analizi kullanılarak veriler analiz edilmiştir. İçerik analizi sürecinde takip edilen aşamalar kısaca Şekil 6' da gösterilmiştir;

Şekil 6. İçerik analizi süreci

3. 5. Araştırmacının Rolü

Çalışmada araştırmacının rolü veri toplama, verileri analiz etme ve yorumlamadır. Araştırmacı veri toplama sürecinde doküman analiziyle elde edilen makaleleri ayrıntılı olarak incelemiş ve araştırma süreciyle ilişkili olmasına dikkat etmiştir. Araştırmacı her bir dokümanın yer aldığı dergiyi inceleyerek dokümanların doğruluğunu teyit etmiş ve alan uzmanlarına danışarak elde edilen verilerin doğrulamasını yapmıştır. Aynı zamanda araştırmacı verilerin analizi ve yorumlanması sürecinde rol almıştır. Araştırmacı 4 yılı aşkın süredir Uzaktan Eğitim Merkezinde yarı zamanlı olarak çalışmaktadır. Uzaktan Eğitim Merkezlerinde Uzaktan öğretilere çeşitli hizmet içi eğitimler verilmesinde önemli rol almıştır. Araştırma süreci sonunda elde edilen veriler yine araştırmacı tarafından analiz edilmiştir.

3. 6. Geçerlik Güvenirlik

Geçerlik kavramı araştırmanın genellenebilmesi, inandırıcılığı ve doğruluğuyla ilişkiliyken güvenirlik araştırmanın tutarlılığını ve tekrar edilebilirliğini ifade eder (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Geçerlik ve güvenirliğin sağlanması için alan uzmanlarının değerlendirmesi, akran değerlendirmesi, tekrar edilebilirlik, derinlemesine veri toplama, araştırmacının süreçteki rolü, veri toplama/analiz sürecinin açık ve detaylı anlatılması gibi önlemler alınabilir (McMillan ve Schumacher, 2014; Patton, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Bu çalışmada doküman analizi sonucunda elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve sonuçlandırılmıştır. Bu kapsamda çalışmanın geçerliliğini sağlamak için aşağıdaki adımlar uygulanmıştır.

1. Araştırma boyunca yapılan veri toplama süreci detaylı bir şekilde gösterilmiştir.
2. Araştırmanın veri analiz süreci ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.
3. Araştırmada içerik analizi sonucunda oluşturulan tema ve kodlar iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı oluşturulmuş ve sonra karşılaştırılarak onaylanmıştır.
4. Araştırmanın tekrar edilebilirliğinin sağlanabilmesi için yöntem bölümünde araştırma süreci detaylı olarak anlatılmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırmalarda uygulanan iç ve dış geçerlilik çalışmaları nicel araştırmalarda yapılamamaktadır ancak çalışmanın güvenirliği için önlemler alınabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu kapsamda çalışma için güvenirlik uygulamaları aşağıda sıralanmıştır.

1. Araştırmacının çalışmadaki rolü ayrıntılı olarak anlatılmıştır.
2. Veri toplama ve veri analizi yöntemleri ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

4. BULGULAR

Bu çalışmada 2000 ile 2016 yılları arasında alan yazında mevcut olan uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılan çalışmalar incelenerek uzaktan öğretici yeterlilikleri ve bu yeterliliklere ait alt boyutlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda elde edilen bulgular araştırma soruları temel alınarak iki ana başlık halinde verilmiştir. Bulguların anlaşılır olması ve sınıflandırılabilmesi adına önce ikinci araştırma sorusuna yönelik bulgular ardından birinci araştırma sorusuna yönelik bulgular sunulmuştur.

Bulgular bölümünün birinci başlığında 2000 ile 2016 yılları arasında alan yazında mevcut olan uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılan çalışmaların incelenmesi sonucu elde edilen yeterlilik boyutları incelenmiştir. Bulgular bölümünün ikinci başlığında ise belirlenen yeterlilik boyutlarına göre sınıflandırılmış yeterlilikler verilmiştir. Araştırmada veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Her başlık altında yer alan alt başlıklar ayrıntılı olarak incelenmiş ve tablolaştırılmıştır.

4. 1. 2000-2016 Yılları Arasında Alan Yazında Mevcut Çalışmaların İncelenmesi Sonucu Elde Edilen Yeterlilik Boyutları

Uzaktan öğretici yeterliliklerinin ve bu yeterliliklere yönelik boyutların araştırıldığı bu çalışmada uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılan çalışmaların incelenmesi sonucu uzaktan öğretici yeterlilik boyutları bulunmuştur. Bazı çalışmalarda yeterlilikler boyutlara ayrılmamıştır. Bu çalışmalarda bulunan yeterlilikler diğer çalışmalardan elde edilen yeterlilik türlerine göz önünde bulundurularak boyutlara ayrılmıştır. Elde edilen bu yeterlilik boyutları analiz edilerek "Teknolojik Uzmanlık", "Kolaylaştırma", "Danışman", "İçerik Uzmanı", "Değerlendirme", "Öğretim Tasarımı", "Sosyal", "Yönetim", "Araştırma", "İletişim", "Pedagojik" ve "Kişisel" olmak üzere toplamda 12 ayrı yeterlilik boyutu elde edilmiştir. Elde edilen yeterlilik boyutları ve bu boyutların ulaşıldığı çalışmalar Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Elde Edilen Yeterlilik Boyutları ve Bu Boyutların Ulaşıldığı Çalışmalar

	Teknoloji	Kolaylaştırma	Danışman	İçerik Uzmanlığı	Değerlendirme	Öğretim Tasarımı	Sosyal	Yönetim	Araştırma	İletişim	Pedagojik	Kişisel
Ç-1		x			x						x	
Ç-2	x				x		x	x				
Ç-3		x		x				x			x	
Ç-4	x		x		x		x	x	x			x
Ç-5	x			x	x			x	x			
Ç-6	x		x	x	x		x	x	x			x
Ç-7				x	x							
Ç-8	x				x						x	
Ç-9		x				x				x		
Ç-10	x										x	
Ç-11	x					x	x	x				
Ç-12	x		x					x				
Ç-13	x			x	x		x	x	x		x	
Ç-14	x							x				x
Ç-15	x		x	x	x			x				
Ç-16	x		x	x	x				x	x	x	x
Ç-17										x		
Ç-18	x			x		x				x		
Ç-19	x						x	x			x	
Ç-20	x				x		x	x			x	x
Ç-21	x					x		x				
Ç-22						x		x		x	x	x
Ç-23		x		x	x						x	x
Ç-24	x				x				x			
Ç-25	x		x		x			x	x		x	

Tablo 9'un devamı

	Teknoloji	Kolaylaştırma	Danışman	İçerik Uzmanlığı	Değerlendirme	Öğretim Tasarımı	Sosyal	Yönetim	Araştırma	İletişim	Pedagojik	Kişisel
Ç-26		x	x								x	
Ç-27		x			x			x			x	x
Ç-28	x				x				x	x	x	x
Ç-29							x			x	x	
Ç-30	x					x	x	x				
Ç-31		x	x			x		x	x	x		
Ç-32						x		x				
Ç-33	x	x			x	x		x		x	x	x
Ç-34	x	x	x	x	x	x			x			
Ç-35	x	x	x	x		x		x				x
Toplam	23	16	12	11	18	19	10	21	9	9	15	12
Yüzde	64,7	44,1	32,3	29,4	52,9	52,9	29,4	58,8	26,4	26,4	44,1	32,3

Çalışmalarda yer alan yeterlilik boyutları incelendiğinde çalışmalarda en çok bulunan yeterlilik alanının “Teknoloji” yeterlilik alanı olduğu anlaşılabilir. Bunun aksine en az görülen yeterlilik türlerinin ise “araştırma” ve “İletişim” olduğu görülebilir. İçerik analizi sonucunda uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılan çalışmalarda toplamda 452 yeterlilik maddesi ve 12 alt boyut belirlenmiştir. Yeterlilik maddeleri eşleştirilerek gruplanmış ve yeniden yorumlanmıştır. Gruplanan yeterlilik maddelerine yönelik toplamda 7 yeterlilik boyutu belirlenmiştir. Bu bölümde yeterlilik boyutları sunulacaktır. Belirlenen 7 yeterlilik boyutu ve bu yeterlilik boyutlarının çalışmalara göre frekans ve yüzde değerleri Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. Belirlenen Yeterlilik Boyutlarının Frekans ve Yüzde Değerleri

Yeterlilik Boyutu	f	%
Teknoloji	22	64,7
Yönetimsel	20	58,8
Değerlendirme	18	52,9
Öğretim Tasarımı	18	52,9
Kolaylaştırma	15	44,1
Pedagojik	15	44,1
Sosyal	10	29,4

Elde edilen yeterlilik boyutları incelendiğinde “Teknoloji”, “Yönetim”, “Değerlendirme” ve “Öğretim tasarımı” boyutları incelenen çalışmalarda en çok rastlanan yeterlilik boyutlarıdır. Bununla birlikte “Kolaylaştırma” ve “Pedagojik” boyut ikinci sırayı takip etmektedir. Son olarak “Sosyal” boyut incelenen çalışmalarda diğer yeterliliklere nazaran en az rastlanan yeterlilik boyutudur. Yeterlilik boyutlarının ne anlama geldiğini tek tek incelemek faydalı olacaktır.

4. 1. 1. Teknoloji Yeterlilik Boyutu

Teknolojik yeterlilik boyutu uzaktan öğreticilerin yeni teknolojilerin farkında olması, bu teknolojilere erişim sağlayabilmesi, bu teknolojileri kullanması gibi bileşenleri kapsar. Uzaktan öğreticiler yeni yazılımları ve donanımları takip ederek bu yazılımları katılımcılarla iletişim kurmada kullanabilir. Benzer şekilde yeni yazılımları dersin kazanımlarını sağlamada kullanabilir. Teknolojik yeterlilik boyutu uzaktan öğreticilerin sahip olması gereken temel teknoloji becerilerini, ÖYS platformunu kullanırken sahip olması gereken yeterlilikleri, teknik anlamda sahip olması gereken yeterlilikleri, ders içeriğine uygun teknolojilerin seçimini ve öğrencilere uygun teknolojik kaynakların sağlanması alanlarında yeterlilikler içermektedir. Teknolojik yeterlilik boyutu uzaktan

öğreticilerin sahip olması gereken önemli yeterlilik alanlarından birisidir. İncelenen çalışmalarda teknolojik yeterlilik boyutuna yönelik yapılan bazı açıklamalar şu şekildedir;

Ç.10: *“Çevrimiçi öğretmenlerin çevrimiçi teknolojilerdeki yetkinliğin ötesine geçmesi ve çevrimiçi öğretim ortamlarındaki teknolojik yeterliliklerini sürekli güncel tutması gerekir”*

Ç.16: *“Öğretmen, uzaktan eğitim etkinliği için teknolojik, iletişimsel becerilere sahip olmalıdır.”*

Çalışmalarda geçen ifadeler incelendiğinde uzaktan eğitimin etkili bir şekilde sürdürülebilmesi için uzaktan öğretmenlerin teknolojik becerilere sahip olması ve bu becerilerini sürekli yenileyerek aktif bir halde tutmasının oldukça önemli olduğu görülmektedir.

4. 1. 2. Yönetimsel Yeterlilik Boyutu

Yönetimsel yeterlilik boyutu uzaktan öğretmenlerin eşzamanlı ya da eş zamansız dersleri yönetmek için sahip olması gereken yeterlilikleri kapsar. İncelenen çalışmaların yüzde 58,8’inde yönetimsel boyuta yönelik yeterlilikler mevcuttur. Ders yönetimi bileşenlerini, zaman yönetimi bileşenlerini ve kurumsal bilgileri bir arada kullanarak eş zamanlı ya da eş zamansız dersleri yönetir. Ders içerisinde öğrencilerin iletişimini sağlayarak ders içi olası çatışmaları önler. Yönetimsel yeterlilikler sayesinde uzaktan öğretmenler ders içi düzeni, dersin uygulanması ve sürdürülmesine yönelik düzeni sağlayarak uzaktan eş zamanlı ya da eş zamansız derslerin verimli bir şekilde yürütülmesine yardımcı olur. İncelenen çalışmalarda yönetimsel boyuta yönelik yapılan bazı açıklamalar şu şekildedir;

Ç.22: *“Öğrenme ve öğretme sürecinin planlanması ve yönetilmesi, yürütülen dersin verimli olmasını sağlar.”*

Ç.30: *“Sanal bir ortamda planlama, yalnızca dersin başlamasından önce yapılan bir eylem değil, aynı zamanda sanal dersin başarılı bir şekilde tamamlanması için uyumlu bir çaba gerektiren bir eylemdir.”*

Çalışmalarda geçen ifadeler incelendiğinde ders öncesi, ders esnasında ve ders sonrasında öğretmenlerin planlı hareket etmesi dersin başarılı bir şekilde tamamlanması için gerekli bir yeterlilik boyutu olarak görülmektedir.

4. 1. 3. Değerlendirmeye Yönelik Yeterlilik Boyutu

Uzaktan eğitimin önemli bileşenlerinden bir tanesi de değerlendirmedir. Uygun bir ders süreci yürütüldükten sonra öğrencilerin süreç içerisinde ve süreç sonunda doğru bir şekilde değerlendirilmesi dersin geçerlilik kazanması için gerekli bir bileşendir. İncelenen çalışmalarda değerlendirme sürecinin şeffaf olması, değerlendirmeye çeşitli çevrimiçi araçların katılması ve süreç değerlendirmesi gibi bileşenlerin değerlendirme sürecinde kullanılmasının öğrencilerin değerlendirilmesinde, dersin değerlendirilmesine ve uzaktan öğreticinin kendisini değerlendirmesinde oldukça önemli olduğu anlaşılmıştır. Bu görüşleri destekleyen ifadeler şu şekildedir;

Ç.08: "Öğretmenlerin temel, orta ve gelişmiş seviyede sayısal değerlendirme okuryazarlığı kazanması çevrimiçi ortamlarda değerlendirme yapılabilmesi için gereklidir."

Ç.24: "Çevrimiçi öğretmenler farklı programlar için çeşitli değerlendirme metodolojileri geliştirmeli ve projeleri, dosyaları ve vaka analizlerini gerektiğinde değerlendirmeye dâhil etmelidir."

İncelenen çalışmalarda değerlendirmeye yönelik geçen ifadeler incelendiğinde uzaktan öğretmenlerin eş zamanlı ya da eş zamansız değerlendirmelerde dijital değerlendirme becerilerine sahip olmaları ve bu bağlamda çevrimiçi araçları değerlendirmeye dahil etmeleri gerekmektedir. Benzer şekilde farklı derslere yönelik farklı değerlendirme metodolojileri geliştirebilmeli ve çevrimiçi ders içerisinde yapılan etkinliklere yönelik değerlendirmeler yapabilmeleri gerektiği anlaşılmaktadır.

4. 1. 4. Öğretim Tasarımına Yönelik Yeterlilik Boyutu

Uzaktan öğretici yeterlilik boyutlarının değerlendirmesine yönelik yapılan içerik analizi sonucu ortaya çıkan bir diğer yeterlilik boyutu da öğretim tasarımına yönelik yeterliliklerdir. İncelenen çalışmaların %52,9'unda öğretim tasarımı yeterliliklerine vurgu yapılmıştır. Öğretim tasarımı yeterlilikleri ve değerlendirme yeterlilikleri benzer oranlarda çalışmalarda yer almaktadır. Öğretim tasarımına yönelik yeterlilik boyutu uzaktan öğretmenlerin ders öncesi, ders esnası ve ders sonrasına yönelik analizler yapması ve bu analizler sonucunda öğretimde kullanılacak bileşenlerin belirlenerek ortaya çıkartılması olarak tanımlanabilir. Bu yeterlilik boyutu içerisinde ders içeriğine ve ders materyallerine yönelik uzaktan öğretmenlerin barındırması gereken yeterlilikleri içermektedir. Uzaktan öğretmenlerin öğretim tasarımı yeterlilik boyutunda temel olarak ders hedeflerini belirlemesi, bu hedeflere yönelik ders içeriğinin haftalık tasarımlarının yapılması ve derse yönelik

materyallerin seçilmesi gibi yeterliliklerden oluşmaktadır. Bu yeterlilik boyutuna yönelik çalışmalarda geçen ifadeler şu şekildedir;

Ç.18: *“Dersin öğretilmesinden önce, ders hedeflerinizi ve tercih edilen öğrenme çıktılarınızı belirleyin. Geleneksel ortamda öğretilen ders için izlediğiniz adımları tekrarlayabilirsiniz. Bununla birlikte, öğrenciler çevrimiçi ortamda farklı şekillerde öğrenirler.”*

Ç.24: *“Eğitimci, onaylanmış içerik materyalinin tasarımı konusunda öğretim tasarımcısı rolü oynar ve öğrenci ile ders arasındaki koordinasyonu sağlamak için hayati bir rol oynar”*

İfadeler incelendiğinde uzaktan öğreticilerin ders öncesinde çeşitli hedefleri belirlemesi, ders içeriğini hazırlaması ve öğrencilerin farklı öğrenme biçimlerine yönelik tasarımlar yapması gerektiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte dersin öğrencilere uygun olabilmesi ve öğrencilerin ders materyallerinden ve ders içeriğinden üst düzeyde faydalanabilmesini sağlaması gerektiği anlaşılmaktadır.

4. 1. 5. Kolaylaştırmaya Yönelik Yeterlilik Boyutu

Verilerin içerik analizinin yapılması sonucu elde edilen bir diğer boyutta “Kolaylaştırma” boyutudur. İncelenen çalışmalarda kolaylaştırma boyutu %44,1 oranında bulunmaktadır. Uzaktan öğreticinin öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştırmak için sahip olması gereken yeterlilikleri kapsayan bu rol kurum başarısı açısından önemli bir rol oynamaktadır. Kolaylaştırma boyutu öğrenmeyi kolaylaştırma, tartışma etkinliklerini kolaylaştırma gibi adımları içermektedir. Bu boyutta uzaktan öğreticiler öğrencilerin yaşadığı süreçleri kolaylaştırıcı adımlar atarak, öğrencilerin ders ortamından uzaklaşmasının önüne geçmeye çalışmaktadır. İncelenen çalışmalarda kolaylaştırma yeterlik boyutuna yönelik yer verilen açıklamalar şu şekildedir;

Ç.31: *“Tüm etkileşimleri "sanal bir sınıfta" kolaylaştırılır ve öğrencilerin ders siteleri, sistemler ve araçlar ile rahat bir etkileşim içerisinde olmasına olanak verir. Çevrimiçi öğreticiler öğrencilerin sordukları soruların cevaplarını bulmada öğrencilere yardımcı olurlar.”*

Ç.25: *“Ne zaman katkıda bulunacağınıza ve ne zaman bulunmayacağınıza karar verin ve tüm öğrencilerin aktif katılımını ve öğrenme sürecine ayak uydurmalarını sağlayın.”*

Ç.24: *“öğrencileri zamanında motive etmek için onlara yaklaşan, mevcut ve öngörülen durumlara karşı danışmanlık yapın.”*

Çalışmalarda yer alan ifadeler incelendiğinde uzaktan öğreticilerin çevrimiçi ortama ya da ders içeriğine alışmakta güçlük çeken öğrenciler için ders içeriğine ulaşmayı ve ders bileşenlerini kullanmayı kolaylaştırıcı önlemler almaları gerektiği ifade edilebilir. Nitekim öğrencilerin öğrenme motivasyonlarının artırılması, derse devamlılığının sağlanması, iletişim becerilerinin geliştirilmesi gibi etmenlerin sağlanması için öğreticilerin, öğrencilerin süreç içerisinde yaşayabilecekleri güçlüklerle yönelik önlemler almaları ve süreci kolaylaştırmaları gerektiği söylenebilir.

4. 1. 6. Pedagojik Yeterlilik Boyutu

Verilerin analiz edilmesinin ardından ortaya çıkan bir diğer yeterlilik boyutu ise pedagojik yeterlilik boyutudur. Pedagojik yeterlilik boyutu incelenen çalışmaların % 44,1'inde yer almaktadır. Pedagojik yeterlilik boyutu öğretim sürecinde uzaktan öğreticilerin öğretime yönelik sahip olması gereken yeterlilikleri kapsar. Bu boyutta uzaktan öğreticilerin sahip olması gereken iletişim yeterlilikleri, öğrenme öğretme sürecine yönelik yeterlilikler ve kişisel yeterlilikler yer almaktadır. Uzaktan öğreticilerin çevrimiçi ortamın gerektirdiği pedagojik bilgilere sahip olması eğitim sürecinin verimli işlenmesi açısından önemlidir. Diğer yandan çevrimiçi öğretime yönelik pedagojik yeterlilikler uzaktan öğreticinin eğitim sürecinin arka planında yatan teorik çerçeveyi anlaması ve çevrimiçi ortamda bu teorik çerçeveye uygun bir şekilde hareket etmesini gerektirir. Uzaktan eğitimde öğrenci ve öğretmenin farklı ortamlarda bulunmasından kaynaklanan etkileşim boşluğunun giderilmesi uzaktan öğreticilerin eş zamanlı veya eş zamansız ders ortamında işbirlikçi öğrenme, aktif öğrenme gibi öğretim tekniklerini kullanmasıyla yakından ilişkilidir. Uzaktan öğretici yeterliliklerinde pedagojik yeterliliklere yönelik çalışmalarda pedagojik yeterliliklere yönelik farklı tanımlar mevcuttur örneğin çalışma 10'da pedagojik yeterlilikler şu şekilde ifade edilmektedir;

Ç.10: "Çevrimiçi öğretmenlerin ..... çevrimiçi öğretim ortamlarındaki teknolojiler, pedagojiler ve içerik arasındaki karmaşık ilişkileri düşündükleri pedagojik araştırmalara katılmaları gerekir."

Çalışma 10'da belirtildiği gibi pedagojik yeterliliklerin teknolojik tanımları içermeleri ve teknolojiyi kapsar nitelikte olmaları gerekmektedir. Benzer şekilde 28 numaralı çalışmada pedagojik yeterlilik boyutu şu şekilde ifade edilmektedir;

Ç.28: "pedagojik yeterlilikler çevrimiçi uygulamalara yön verecek biçimde tanımlanmalı ve müfredata yönelik gelişmelerle paralel olmalıdır."

İncelenen çalışmalarda yer alan ifadelerden hareketle uzaktan öğretilere yönelik geliştirilen pedagojik yeterliliklerin teknolojik uygulamalara yön verecek ve teknolojiyle entegre biçimde hareket edecek biçimde tanımlanması gerektiği söylenebilir.

4. 1. 7. Sosyal Yeterlilik Boyutu

Yapılan analiz sonucunda ulaşılan son yeterlilik boyutu sosyal yeterlilik boyutudur. Sosyal yeterlilik boyutu uzaktan öğretilerin ders süresince öğrencilerin sosyal bir ortamda bulduklarını hissetmeleri ve etkileşim içerisinde bulunmalarını kolaylaştırmak adına sahip olması gereken yeterlilikleri barındırır. Sosyal yeterlilik boyutu incelenen çalışmaların % 29,4'ünde yer almaktadır. Bu boyutta uzaktan öğretilerin ders içerisinde topluluk duygusunu geliştirmeleri, öğrencileri sosyal olarak desteklemeleri gibi boyutları içermektedir. Uzaktan eğitimde fiziksel olarak öğrencilerin yaşadıkları yalnızlık hissini gidermeye yönelik uzaktan öğretiler öğrencilerin sosyal bir toplum içerisinde eğitim gördüklerini hissetmeleri için çeşitli önlemler alırlar. Bu önlemleri sağlamak için uzaktan öğretilerin sosyal yeterlilik boyutunu kapsayan özelliklere sahip olması gerekmektedir. Sosyal yeterlilik boyutu son 10 yılda yapılan çalışmalarda daha fazla göze çarpmaktadır. İncelenen çalışmalarda sosyal yeterlilik boyutuna ilişkin çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Örneğin 18 numaralı çalışmada sosyal boyutun önemi şu şekilde açıklanmaktadır;

Ç.18: "Uzaktan öğrenme ortamının etkisi, öğretim görevlisinin öğrencilerin sorularına ve ödevlerine elverişli ve duyarlı olmaya zaman ve enerji taahhüdü vermediği sürece yalıtılmışlık duygusuna yol açabilir. "Siber ortamda kaybolan" duyguların üstesinden gelmede öğrenciye yardımcı olma yolları derse dâhil edilmelidir."

Uzaktan eğitim öğrencilerinin çevrimiçi ortamda soyutlanmışlık hissi yaşamalarını önleyici tedbirler sosyal boyut altında toplanmıştır. Yeterlilik boyutlarıyla ilişkili yeterlilik maddelerinin sunulacağı bulguların ikinci bölümünde bu boyutlara ayrıntılı olarak değinilecektir. Diğer yandan sosyal boyuta değinen 30 numaralı çalışmada sosyal boyut şu şekilde tanımlanmıştır;

Ç.30: "sosyal fonksiyon katılımcılar arasındaki iletişimin etkinliğidir. Aynı zamanda öğrencilerin motivasyonları üzerinde de etkilidir"

Çalışmalarda yer alan ifadelerden yola çıkarak sosyal boyutu öğrenci-öğrenci ve öğrenci- öğretici arasındaki etkileşimi artırmaya yönelik yeterlilikleri kapsayan uzaktan öğretici yeterlilik boyutu olarak tanımlamak mümkündür.

4. 2. 2000-2016 Yılları Arasında Alan Yazında Mevcut Çalışmaların İncelenmesi Sonucu Elde Edilen Yeterliliklerin Boyutlara Göre Dağılımı

Uzaktan öğretilere yönelik yeterlilikler anlaşılabilirliği artırmak adına bu bölümde boyutlar altında toplanarak sunulmuştur. Yapılan içerik analizi sonucu elde edilen boyutlar “Teknoloji”, “Yönetim”, “Değerlendirme”, “Öğretim tasarımı”, “Kolaylaştırma”, “Pedagojik” ve “Sosyal” boyuttur. Yapılan içerik analizi sonucunda toplamda 482 yeterlilik maddesi elde edilmiştir. Elde edilen yeterlilik maddeleri boyutlara ayrıldığında teknoloji yeterlilik boyutu altında 73 yeterlilik maddesi, yönetim yeterlilik boyutu altında 87 yeterlilik maddesi, öğretim tasarımı boyutunun altında 62 yeterlilik maddesi, değerlendirme yeterlilik boyutunun altında 65 yeterlilik maddesi mevcuttur. Benzer şekilde kolaylaştırma yeterlilik boyutunun altında 45 yeterlilik maddesi, pedagojik yeterlilik boyutunun altında 43 yeterlilik maddesi ve son olarak sosyal yeterlilik boyutunun altında 57 yeterlilik maddesi mevcuttur. Bulunan yeterlilik maddelerinin yüzde ve frekans dağılımı Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Yeterlilik Maddelerinin Boyutlara Göre Dağılımı

Yeterlilik Boyutu	f	%
Teknoloji	73	15,15
Yönetim	87	18,05
Öğretim tasarımı	62	12,86
Değerlendirme	65	13,49
Kolaylaştırma	45	9,34
Pedagojik	93	19,29
Sosyal	57	11,83

Tablo 11’de görüldüğü üzere 482 yeterlilik maddesi boyutların analizi sonucu elde edilen yeterlilik boyutlarına göre gruplanmıştır. Yeterlilik maddelerinin boyutlara göre dağılımı incelendiğinde en çok madde içeren boyutun pedagojik boyut olduğu görülmektedir. Diğer yandan en az madde içeren boyut ise uzaktan öğretilerin kolaylaştırıcı görevlerine ilişkin yeterliliklerdir. Bu bölümde her bir yeterlilik boyutu altında toplanan yeterlilikler ayrıntılı olarak verilecektir.

4. 2. 1. Teknoloji Yeterlilik Boyutu Altında Toplanan Yeterlilikler

Teknolojik yeterlilik boyutu altında elde edilen toplamda 105 yeterlilik maddesi gruplara ayrılmış ve kod, temalara ayrılmıştır. Yeterlilik maddeleri benzerliklerine göre sıralanmış ardından birbirine benzeyen yeterlilik ifadeleri bütünleştirilmiştir. Bütünleştirilen yeterlilik ifadeleri kodlanarak gruplanmıştır. Gruplanan yeterlilik ifadelerini temsil eden kategori isimleri verilmiştir. Ardından yeterlilikleri ifade eden genel yeterlilik maddeleri

oluşturulmuştur. Teknolojik yeterlilikler teması altında “Temel Teknoloji Becerisi”, öğrenme yönetim sistemi “ÖYS”, “Teknik”, “Uygun Teknoloji Seçimi” ve “Kaynak Sağlayıcı” kategorileri ve bu kategorilerin altında 14 yeterlilik maddesi mevcuttur. Teknolojik yeterlilik boyutu altında yer alan yeterlilik maddeleri Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Teknoloji Yeterlilik Boyutu Altında Yer Alan Yeterlilik Maddeleri

Teknoloji Yeterlilikleri	Temel Teknoloji Becerisi	Teknoloji kullanımına açıktır, yeni teknolojileri araştırır ve uygun teknolojileri uzaktan eğitimde kullanabilir.
		Çevrimiçi derste kullanılan teknolojilerde yetkindir. Temel html bilgisine sahiptir, basit web sayfaları düzenleyebilir.
		Programların güncellemelerini takip eder ve virüs programlarını kullanabilir.
	ÖYS	Platformun yeterliliklerini ve sınırlarını bilir ve kullanılabilecek kaynakların farkındadır. Platformda bulunan ÖYS araçlarını ders içi etkinliklerde kullanabilir.
	Teknik	Öğrencilerin ders ortamını rahat bir şekilde kullanmasını sağlar. Teknik sorunların dersi aksatmasına izin vermez, temel sorunları (ses, dosya vb.) çözebilir.
	Uygun Teknoloji Seçimi	Dersin konusuna uygun teknolojik kaynakları seçebilir. Yeterli multimedya bilgisi vardır ve ders için materyal seçebilir. Farklı medyaların öğrenciler üzerinde bıraktığı farklı etkilerin farkındadır.
	Kaynak Sağlayıcı	Ders içeriğine uygun özgün kaynaklar geliştirebilir. Öğrencilere ders içeriğinde kullanılmak üzere teknolojik kaynak sağlayabilir. Fikri mülkiyet, medya ve kopyalama haklarına saygı duyar ve içerik seçiminde bu hususlara dikkat eder.

Tablo 12 incelendiğinde “teknolojik” yeterlilik boyutu altında “Temel Teknoloji Becerisi”, “ÖYS”, “Teknik”, “Uygun Teknoloji Seçimi” ve “Kaynak Sağlayıcı” olmak üzere toplamda 5 farklı yeterlilik alt boyutu bulunmaktadır. Teknoloji yeterlilik alanı altında yer alan alt boyutları teker teker incelemek daha yararlı olacaktır.

4. 2. 1. 1. Temel Teknoloji Becerisi Yeterlilikleri

İncelenen çalışmaların analizi sonucunda teknoloji yeterlilik boyutu altında yer alan Temel Teknoloji Becerisi alt boyutu uzaktan öğretmenlerin sahip olması öngörülen basit teknoloji becerilerini ifade etmektedir. Uzaktan öğretmenler teknoloji kullanmaya isteklidir ve yeni teknolojileri olabildiğince takip etmelidir. Böylece yeni teknolojileri uzaktan eğitim dersi sunarken kullanma fırsatı bulacaktır.

Aynı zamanda uzaktan öğretmenler çevrimiçi derslerde kullanılan temel teknolojileri kullanabilmelidir. Uzaktan öğretmenlerin canlı sınıf ortamlarında kullanılan programları yâda öğrencilerle iletişimde kullanılan mail veya sohbet programlarını yeterli şekilde kullanmaları gerekmektedir. Bununla birlikte uzaktan öğretmenler çevrimiçi ortama dâhil olabilmeleri için gereken temel bilgilere de sahip olmalıdır.

Diğer yandan uzaktan öğretmenler web sayfası oluşturma konusunda temel bilgilere sahip olmalı ve basit web sayfaları oluşturabilmelidir. Basit web sayfaları aracılığıyla ÖYS dışında çevrimiçi derslerde yer alan öğrencilerle etkileşime geçebilmelidirler.

Tüm bunlarla birlikte uzaktan öğretmenlerin çevrimiçi ders sunma esnasında kullandıkları yazılımları güncel tutmaları ve öğrencilerden gelen şüpheli dosyalara karşı virüs koruma programlarını kullanmaları gerekmektedir. İncelenen çalışmalarda uzaktan öğretmenlerin öğrencilerle etkileşime geçmesinin yanı sıra kendi bilgilerini korumaya yönelik önlemler alması gerektiği de belirtilmektedir. Bu bulguları destekleyen ifadeler şu şekildedir;

Ç.14: *“Çevrimiçi ortamda öğretmen derste kullanılan teknolojiler alanında yetkindir ve ders içerisinde yer alan teknolojileri kullanabilir”*

Ç.06: *“Çevrimiçi öğretici kullanılan ana platformların, kaynakların ve sanal araçların özellik ve kullanımlarının farkındadır.”*

Ç.34: *“Eğitmen mevcut teknolojilerin yeteneklerini ve sınırlamalarını anlar ve bu teknolojileri operasyonel düzeyde kullanır.”*

Çalışmalarda yer alan ifadeler incelendiğinde uzaktan öğretmenlerin çevrimiçi ortamda ders sunmak için gerekli teknolojileri temel seviyede bilmesi ve kullanması gerekmektedir. Ayrıca uzaktan öğretmenlerin Uzaktan eğitimlerde kullanılan programların çeşitli bileşenlerinden haberdar olmaları ve ders içerisinde kullanabilmeleri gerektiği anlaşılmaktadır. Temel olarak uzaktan öğretici çevrimiçi ortamda yer alan bütün araçları yeteri kadar kullanabilmeli ve eğitim programına dahil edebilmelidir.

4. 2. 1. 2. ÖYS Yeterlilikleri

ÖYS ders içeriklerinin ve materyallerin bulunduğu, değerlendirme, sohbet vb. çeşitli modülleri barındıran web ara yüzlü bir sistemdir. Uzaktan öğreticiler öğretim yönetim sistemleri üzerinden ders materyallerini, paylaşma, etkinlikler düzenleme vb. işlemler yapabilirler. Uzaktan öğreticilerin bünyesinde görev aldığı kurumların farklı ÖYS yazılımları olabilir. Uzaktan öğreticilerin kullandıkları ÖYS yazılımının kendilerine sunduğu imkânların ve kısıtlılıklarının farkında olmaları, ders öncesinde ve sonrasında uygulayabileceği etkinliklerden, çevrimiçi dersin işleniş biçimine kadar birçok bileşene etki edebilir. Dolayısıyla uzaktan öğreticilerin ÖYS platformlarında mevcut olan bileşenlerin farkında olmaları dersin işleniş açısından oldukça önemlidir.

Aynı zamanda öğretim üyelerinin ders planlarına ekleyeceği etkinliklerin ve değerlendirme araçlarının da ÖYS platformu üzerindeki mevcut bileşenlerle uyumlu olması gerekmektedir. Bu bağlamda uzaktan öğreticilerin ÖYS platformunda bulunan araçları tanımaları ve bu araçları ders içi etkinliklerde kullanabilmeleri uzaktan öğreticilerin sahip olması gereken beceriler arasındadır. Analiz sonucu elde edilen bu bulguları destekleyici ifadeler şöyledir;

Ç.29: *“Online öğretici öğrenme yönetim sistemindeki (ÖYS) içeriği düzenleyebilmeli ve çeşitli etkinlik bileşenlerini kullanabilmelidir.”*

Ç.01: *“Çevrimiçi eğitmen LMS araçlarını kullanarak etkin bir öğrenci katılımı için teşvik edici olabilecek çevrimiçi öğrenme etkinliklerine yer verir.”*

Çalışmalarda yer alan ifadeler incelendiğinde Uzaktan öğreticilerin ÖYS platformunda bulunan bileşenleri etkin biçimde kullanabilmesinin öğrenci katılımı gibi uzaktan eğitimin niteliğini artıran uygulamalar olduğu anlaşılabilmektedir.

4. 2. 1. 3. Teknik Yeterlilikler

İncelenen çalışmaların analizi sonucunda teknoloji yeterlilik boyutu altında yer alan teknik boyutu uzaktan öğreticilerin eş zamanlı yada eş zamansız derslerde kullanılan teknik donanımlar ve yazılımlara ilişkin sahip olması gereken becerileri ifade eder. Öğrencilerin ders ortamında kullanılan yazılımları kolay bir şekilde kullanabilmesi için uzaktan öğreticiler ders başlangıcında kullanılacak yazılım ve donanımlara ilişkin bilgi verir. Aynı zamanda canlı ders esnasında ya da diğer yazılımların kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek basit aksaklıkları(ses, görüntü problemleri, internet bağlantısı aksaklıkları vb.) giderebilmelidir. Öğrencilerin dersten kopmasına sebep olabilecek yada dersin verimliliğini düşürebilecek problemlere karşı uzaktan öğretici ders öncesi gerekli

tedbirleri almalıdır. Bu bağlamda uzaktan öğreticilerin sahip olması gereken teknik özelliklere yönelik incelenen çalışmalarda yer verilen ifadeler şu şekildedir;

Ç.19: *“Çevrimiçi öğretici, öğrencilere çevrimiçi öğrenme ortamı için kullanılan BİT (bilgi ve iletişim teknolojisi) donanımı ve yazılımı ile mümkün olduğunca rahat bir ortam sağlamalıdır. Nihai teknik amaç, teknolojilerden kaynaklanan problemleri tamamen ortadan kaldırabilmektir.”*

Ç.31: *“Çevrimiçi öğretim ve öğrenim ortamı ağ tabanlı olduğundan öğretici, çevrimiçi öğrencilere teknik ipuçları sunmalı ve bazı bilgi teknolojileri ve kullanım sorunları ile ilgili soruları cevaplamalıdır.”*

İfadelerden anlaşılacağı üzere uzaktan öğreticilerin temel teknik sorunları kendi başına çözebilmesi dersin aksamaması ve öğrencilerin motivasyonu açısından önemlidir. Uzaktan öğreticilerin, öğrencilerin ilgili programları kullanmasına yardımcı olmaları ve yaşanabilecek olası temel aksaklıkları çözebilmeleri gerekmektedir.

4. 2. 1. 4. Uygun Teknoloji Seçimi

Yapılan analizler sonucu ortaya çıkan bir diğer yeterlilik alt boyutu ise “Uygun Teknoloji Seçimi” dir. Uzaktan öğreticilerin sundukları derse yönelik uygun teknolojik kaynakları seçmesi gereklidir. Elde edilen bulgulara göre uzaktan öğreticilerin multimedya bileşenleri hakkında ders içeriğinde kullanabilecek kadar yeterli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Ders içeriğine uygun multimedya araçlarının seçimi için uzaktan öğreticilerin çoklu ortam ilkelerine dair temel bilgilere sahip olması gerekmektedir. Uzaktan öğretici hangi medya türünün öğrenciler üzerinde ne tür etkisinin olacağını, medya türlerine nasıl ulaşabileceğini ve ders ara yüzüne nasıl entegre edeceğini bilmelidir. Bu bulgular destekleyen ifadeler şöyledir;

Ç.06: *“online eğitimci öğretim sürecinde ihtiyaç duyulan yeni yazılımları öğrenir ve ders içerisine dahil eder.”*

Ç.11: *“Online eğitici multimedya bilgisi, temel teknoloji bilgisi, gibi becerilere sahip olmalıdır”*

Çalışmalarda yer alan ifadeler incelendiğinde uzaktan öğreticilerin eğitim sürecinde ihtiyaç duyulan yeni yazılımları öğrenmesi ve derse yönelik uygun teknolojileri seçebilecek kadar teknoloji bilgisine sahip olması gerektiği anlaşılmaktadır.

4. 2. 1. 5. Kaynak Sağlayıcı

Yapılan analizden elde edilen bulgulara göre uzaktan öğretici çevrimiçi derse yönelik farklı teknolojik kaynakları bir araya getirerek ihtiyacı olan kaynakları oluşturabilmelidir. Benzer şekilde uzaktan öğreticiler çevrimiçi ders esnasında ve sonrasında öğrencilerin ihtiyacı olan çeşitli teknolojik kaynakları hazırlar ve öğrencilere ders süresince kaynak sağlar.

Uzaktan öğrencilerin yüz yüze öğrencilerden farklı olarak ders içeriğiyle daha çok ilgilenmesi gerekmektedir. Bu süreçte uzaktan öğretici çeşitli kaynakları öğrencilerin kullanımına sunarak öğrencilerin öğrenmesine katkıda bulunabilir. Uzaktan öğretici çevrimiçi ortamda bulunan kaynakları bir araya getirirken fikri mülkiyet haklarına riayet etmelidir. Kaynak seçimi yaparken uzaktan öğretici medyaların kullanım haklarına dikkat ederek kullanması uygun olan medya bileşenlerini kullanmalıdır.

Ç.14: *“Eğitmen intihal programlarını kullanarak öğrencilerin gönderdiği içeriklerin kopya olmamasına dikkat eder. Aynı zamanda akademik dürüstlük ilkelerine uyar”*

Ç.34: *“Eğitici çevrimiçi ders esnasında öğrencilere teknolojik kaynak sağlar.”*

İncelenen ifadelerle göre uzaktan öğreticiler öğrencilere sosyal ortamlarda bulunan veya farklı teknolojileri içeren çeşitli kaynaklar sağlamalıdır. Aynı zamanda öğrencilerin sağladıkları kaynakları(Ödevler vs.) inceleyerek ve değerlendirerek öğretici ders içeriğinin kaliteli olmasına özen gösterir.

4. 2. 2. Öğretim Tasarımı Boyutu Altında Toplanan Yeterlilikler

Öğretim tasarımı yeterlilik boyutu altında elde edilen toplamda 62 yeterlilik maddesi gruplara ayrılmış ve kod, temalara ayrılmıştır. Yeterlilik maddeleri benzerliklerine göre sıralanmış ardından birbirine benzeyen yeterlilik ifadeleri bütünleştirilmiştir. Bütünleştirilen yeterlilik ifadeleri kodlanarak gruplanmıştır. Gruplanan yeterlilik ifadelerini temsil eden kategori isimleri verilmiştir. Ardından yeterlilikleri ifade eden kapsamlı yeterlilik maddeleri oluşturulmuştur. Öğretim tasarımı yeterlilikleri teması altında “Ders İçeriği” ve “Ders Materyalleri” kategorileri ve bu kategorilerin altında 8 yeterlilik maddesi mevcuttur. Öğretim tasarımı boyutu altında yer alan yeterlilik maddeleri Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13. Öğretim Tasarımı Yeterlilik Boyutu Altında Yer Alan Yeterlilik Maddeleri

Öğretim Tasarımı	Ders İçeriği	Ders öncesi, ders esnası ve ders sonrası görevleri belirler ve beklenen sorumlulukları, ödevleri ve değerlendirme ölçütlerini içeren izleni paylaşır.
		Dersin öğrenme hedeflerini tanımlar ve hedeflere uygun öğretim faaliyetleri geliştirir.
	Uzaklığın etkisini azaltmaya yönelik önlemler alır (Diyalog, tartışma, topluluk bilinci vb.) ve uygun içerik sağlar.	
	Haftalık gerçekleştirilecek aktiviteleri ve zaman aralığını belirler.	
Ders materyalleri	Var olan teknolojik imkânları göz önünde bulundurarak, minimum müdahale gerektiren etkili bir ders tasarımı yapar.	
	Ders hedeflerine yönelik materyal ve etkileşim ortamı belirler. Mevcut materyalleri gözden geçirir ve derse uygun materyalleri düzenler.	

Tablo 13'te sunulan yeterlilikler incelendiğinde "Öğretim Tasarımı" yeterlilik boyutu altında "Ders İçeriği" ve "Ders Materyalleri" alt yeterlilik alanları bulunmaktadır. Ders içeriği yeterlilik alanının altında 5 farklı yeterlilik maddesi, ders materyalleri yeterlilik alanı altında ise 3 farklı yeterlilik maddesi bulunmaktadır. Yeterlilik alt boyutlarını başlıklar halinde incelemek daha yararlı olacaktır.

4. 2. 2. 1. Ders İçeriği

Yapılan analizden elde edilen sonuçlara göre uzaktan öğreticilerin öğretim tasarımına yönelik çeşitli yeterliliklere sahip olması gerekmektedir. Öğretim tasarımı boyutu uzaktan öğreticilerin ders öncesinde, ders esnasında ve ders sonrasında yapılması gerekenleri belirlemesini kapsar. Elde edilen bulgulara göre uzaktan öğreticilerin ders içeriğini belirlemeye yönelik bazı becerilere sahip olması gerekmektedir. Bu becerilerin başında uzaktan öğreticinin ders öncesi ve sonrasında yapılması gereken görevleri belirlediği, derse yönelik ödevlerin, değerlendirme kriterlerinin ve etkinliklerin bulunduğu bir izleni oluşturması ve öğrencilerle paylaşması gerekmektedir. Ders izlencesi sayesinde öğrenciler ders içeriğini, nasıl değerlendirileceklerini ve ders içerisinde yapılacak haftalık faaliyetleri gözlemleyebilir ve kendilerini hazırlayabilirler. Öğretim üyesinin bir başka görevi ise dersin hedeflerinin belirlenmesi ve bu hedeflere yönelik öğretim faaliyetlerini geliştirmektir. Dersin öğretim hedeflerinin belirtilmesi, öğrencilerin hedeften haberdar edilmesini ve dersin belirli bir amaca yönelik tasarlanmasını sağlar. Ayrıca ders kazanımlarının belirtilmesi de gereklidir. Uzaktan öğretici belirlenen hedeflere uygun öğretim faaliyetlerini tasarlayarak öğrencilerin belirlenen hedef kazanımları elde etmesi için çalışır.

Diğer yandan uzatan öğretici belirlenen hedeflere yönelik öğretim faaliyetlerini tasarlarlarken, fiziksel uzaklıktan kaynaklanan etkileşim kopukluğunu gidermeye yönelik faaliyetler ve etkinlikleri ders sürecine dâhil eder. Böylece öğrencilerle olan etkileşimi artırarak dersin katılım oranını artırmayı hedefler. Bununla birlikte uzaktan öğretici haftalık gerçekleştirilecek etkinliklerin süresini ve zaman aralığını belirler ve öğrencilere duyurur. Böylece öğrenciler yapılacak olan etkinlikleri zamanında takip edebilirler. Sonuç olarak uzaktan öğretici var olan teknolojik imkânları analiz eder ve bu teknolojik imkânlarla yapılabilecek en iyi ders tasarımını ortaya çıkarmaya çalışır. Elde edilen bu bulgulara ilişkin çalışmalarda bulunan ifadeler şunlardır;

Ç.02: “*Eğitmen, dersin başlangıcında öğrencilere dersin süreciyle ilgili bilgileri içeren sunular yapmalıdır*”

Ç.09: “*Öğrencilere ders öğrenme ortamına hoş geldin karşılaması yapın ve beklentileri, haftalık süre taahhüdünü ve son başvuru tarihlerini açıklığa kavuşturun.*”

Çalışmalarda yer alan ifadeler incelendiğinde uzaktan öğreticilerin ders süreciyle ilgili bilgiler vermesi, ders esnasında ve sonrasında öğrencilerin yapması gereken görevlere açıklık getirmesi, gerekmektedir. Bununla birlikte öğreticilerin uzaktan eğitim ile verilen bir derse yönelik öğretim tasarımı yaparken çevresel koşulları göz önünde bulundurması da önemlidir.

4. 2. 2. 2. Ders Materyalleri

Analiz sonuçlarına göre uzaktan öğreticilerin öğretim tasarımına yönelik sahip olması gereken bir diğer alt yeterlilik boyutu ders materyallerinin seçimi ve ders içerisinde haftalık plan içerisinde hangi materyalin hangi aşamaya yerleştirilmesi gerektiğine karar verir. Teknoloji yeterlilik alanının alt boyutu olan materyal sağlayıcısı rolünden farklı olarak bu aşamada uzaktan öğretici ders içerisine hangi materyallerin ekleneceğine karar verir. Bu karar aşamasında uzaktan öğretici eğer varsa bir önceki dersin materyallerini inceler, materyallerin yeni kazanımlara uygun olması halinde gerekli düzenlemeleri yapar ve materyalleri ders içerisine dâhil eder. Materyallerin uygun olmaması halinde yeni materyaller belirleyerek temin eder.

Materyallerin temin edilmesi, düzenlenmesinin ardından uzaktan öğretici hangi materyalin dersin hangi aşamasında kullanılması gerektiğine karar verir. Bu karar aşamasında belirlenen hedefler ve kazanımları göz önünde bulundurur. Elde edilen bu bulgulara ilişkin çalışmalarda bulunan ifadeler şunlardır;

Ç.18: “Yeterli bir hazırlık ve organizasyon olmadan çevrimiçi bir derse girişiyorsanız, bunalmış olacaksınız. Hazırlanın - aynı zamanda esnek olunuz..... İdari ders materyallerinizi, ders web sitesinde öğrenci - öğretim programı, ders programı, öğretmen iletişim bilgileri, teknik destek bilgileri, akademik bütünlük politikası, test politikası ve diğerleri için bilgileri ekleyin.”

Ç.24: “Eğitimci, onaylanmış içerik materyalinin tasarımını yaparak ders içerisinde kullanabilir....”

Çalışmalarda yer alan ifadeler incelendiğinde, uzaktan öğreticilerin ders içerisinde kullanılacak materyallere önceden karar vermesi, dersin içeriğine göre materyal seçimi yapması, daha önce kullanılan materyalleri gözden geçirerek derse yönelik olanları içeriğe eklemesi ve ihtiyaç duyulan yeni materyalleri üretebilmesi gerekmektedir.

4. 2. 3. Yönetici Boyutu Altında Toplanan Yeterlilikler

Yönetici yeterlilik boyutu altında elde edilen toplamda 87 yeterlilik maddesi gruplara ayrılmış ve kod, temalara ayrılmıştır. Yönetici boyutu altında toplanan yeterlilik maddeleri genel yeterlilik maddelerinin % 18’ini oluşturmaktadır. Yeterlilik maddeleri benzerliklerine göre sıralanmış ardından birbirine benzeyen yeterlilik ifadeleri bütünleştirilmiştir. Bütünleştirilen yeterlilik ifadeleri kodlanarak gruplanmıştır. Gruplanan yeterlilik ifadelerini temsil eden kategori isimleri verilmiştir. Ardından yeterlilikleri ifade eden genel yeterlilik maddeleri oluşturulmuştur. Yönetimsel yeterlilikler teması altında “Zaman Yönetimi”, öğrenme yönetim sistemi “Ders Yönetimi” ve “Kurumsal”, kategorileri ve bu kategorilerin altında 10 yeterlilik maddesi mevcuttur. Yönetimsel yeterlilik boyutu altında yer alan yeterlilik maddeleri Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14. Yönetici Yeterlilik Boyutu Altında Yer Alan Yeterlilik Maddeleri

	Zaman Yönetimi	Ders planlamasını yapar ve ders etkinliklerini takvimsel olarak ayarlar.
		Ders içi etkinliklere ayrılacak süreyi belirler.
		Değerlendirme zamanlamasını belirler.
Yönetimsel	Ders yönetimi	Derse katılan öğrencilere ders içi kuralları hatırlatır.
		Ders içerisinde liderlik özelliği gösterir ve ders içi öğrenci çatışmalarını önler.
Yönetimsel	Kurumsal	Akademik dürüstlük politikalarını bilir ve ders içerisinde uygular.
		Dersin lojistik ihtiyaçlarını giderir.
		Kurumsal istekleri bilir ve idari prosedürleri uygular.
		Kurum misyonunu ve ilkelerini bilir.
		Kurumsal destek mekanizmalarını bilir ve ihtiyaç halinde uygular.

Tablo 14'te görüldüğü gibi yönetsel yeterlilik maddeleri “zaman yönetimi”, “ders yönetimi” ve “kurumsal” alt başlıkları altında toplanmaktadır. Bu başlıklar altında ise toplamda 10 yeterlilik maddesi bulunmaktadır. Yeterlilik alt boyutlarını başlıklar halinde incelemek daha yararlı olacaktır.

4. 2. 3. 1. Zaman Yönetimi Yeterlilik Boyutu

Analiz sonuçlarına göre Yönetimsel yeterlilik boyutu altında yer alan boyutlardan bir tanesi “Zaman yönetimi”dir. Zaman yönetimi uzaktan öğretmenlerin yönetsel görevlerinin bir tanesidir. Zaman yönetiminin altında toplamda 3 adet yeterlilik bulunmaktadır. Uzaktan Öğretici ders başlangıcında ders planlamasını yapar ve ders etkinliklerini takvimsel olarak ayarlar böylece dönem içinde ders içerisinde yapılacak tüm etkinlikler planlanmış olur. Uzaktan öğretmenleri zaman yönetimi yaparken ders içi etkinliklere ayrılacak süreleri dahi belirlerler. Böylece ders içerisinde yapılan etkinlikler sırasında dahi zaman boşa akmamış olur. Diğer yandan uzaktan öğretici ders içerisinde zamanlama ayarlaması yaparken öğrencilerin değerlendirilmesi durumunda göz önünde bulundurur ve uygun bir değerlendirme zamanı belirler. Bu bulguları destekleyen görüşler şöyledir;

Ç.04: “.....ders olaylarının programını planlayın ve yönetin (etkinlikler, değerlendirme testleri, tartışmalar, dersler, vs.)....”

İfadeler incelendiğinde öğretmenlerin dersi verimli bir şekilde yönetmesi için zaman yönetimini sağlaması ve ders etkinliklerini, ve diğer bileşenleri planlaması gerekmektedir.

4. 2. 3. 2. Ders Yönetimi Yeterlilik Boyutu

Yapılan analiz sonucunda yönetsel yeterlilik boyutunun alt boyutlarından birisi de “Ders yönetimi yeterlilik boyutu” olarak bulunmuştur. Ders yönetimi yeterlilik boyutunda uzaktan öğretici derse yeni katılan öğrencilere ders kurallarını hatırlatır. Böylece öğrencinin ders içi kurallara uyması için baştan adım atılmış olur. Diğer yandan ders içerisinde öğrenciler arasında çıkabilecek herhangi bir çatışmaya karşı uzaktan öğretici önlem alır ve çatışmaları nazikçe önler. Bununla birlikte uzaktan öğretici akademik dürüstlük politikalarının farkındadır ve ders içerisinde yaptığı bütün adımlarına akademik dürüstlük politikalarına göre hareket eder. Uzaktan öğretici aynı zamanda ders içerisinde oluşabilecek herhangi donanımsal, yazılımsal ya da içeriğe yönelik eksikliği gidermeye yönelik tedbirler alır ve bu tedbirleri uygular.

4. 2. 3. 3. Kurumsal Yeterlilik Boyutu

Yapılan analiz sonucunda yönetsel yeterlilik boyutunun alt boyutlarından diğeri bir tanesi ise "Kurumsal" yeterlilik boyutu olarak belirlenmiştir. Kurumsal yeterlilik boyutunda uzaktan öğretici bünyesinde görev aldığı uzaktan eğitim kurumunun kendisinden isteklerinin farkındadır ve idari prosedürlere uygun hareket eder. Bununla birlikte uzaktan öğretici kurum misyonunu ve kurumsal ilkeleri bilir ve bu ilkelere uygun hareket eder. Uzaktan öğretici aynı zamanda kurumsal işleyiş prosedürlerini ve kurumsal destek mekanizmalarının farkında olur. Çevrimiçi ders esnasında, öncesinde ya da sonrasında herhangi bir yardıma ihtiyaç duyduğu an kurumsal destek mekanizmalarını devreye sokarak içerisinde bulunduğu durumdan kurutulmaya çalışır.

4. 2. 4. Değerlendirme Boyutu Altında Toplanan Yeterlilikler

Değerlendirme yeterlilik boyutu altında incelenen çalışmalardan elde edilen toplamda 65 yeterlilik maddesi mevcuttur. Bu yeterlilik maddeleri daha sonra gruplara ayrılmış ve kod, temalar oluşturulmuştur. Yeterlilik maddeleri benzerliklerine göre sıralanmış ardından birbirine benzeyen yeterlilik ifadeleri bütünleştirilmiştir. Bütünleştirilen yeterlilik ifadeleri kodlanarak gruplanmıştır. Gruplanan yeterlilik ifadelerini temsil eden kategori isimleri verilmiştir. Ardından yeterlilikleri ifade eden genel yeterlilik maddeleri oluşturulmuştur. Değerlendirme yeterlilikler teması altında toplamda 8 yeterlilik maddesi mevcuttur. Değerlendirme yeterlilik boyutu altında yer alan yeterlilik maddeleri Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15. Değerlendirme Yeterlilik Boyutu Altında Yer Alan Yeterlilik Maddeleri

	Ders içeriğini kapsayıcı ve düşünme becerilerini geliştirici sorular sorar.
	Ödev rehberi hazırlar.
Değerlendirme	Değerlendirmeye dijital araçları dâhil eder.
	Alternatif ölçme tekniklerini uygular
	Kendisini, programı ve içeriği değerlendirir.
	Puanlamayı etik kurallara göre yapar ve sonuçları kayıt eder.
	Çevrimiçi soru sorma tekniklerini etkili biçimde uygular
	Uygun değerlendirme ve ders bitirme kriterleri belirler.
	Ders içeriğini değerlendirir ve kişisel yaklaşımına eleştirel gözle bakar.

Tablo 15 incelendiğinde "Değerlendirme" yeterlilik boyutunun her hangi bir kategoriye sahip olmadığı bunun yerine doğrudan 8 adet yeterlilik maddesine sahip olduğu anlaşılabilir. Uzaktan öğretmenler değerlendirme boyutu altında ders içeriğini, öğrencileri ve kendilerini değerlendirmeye tabi tutarlar. Uzaktan öğretmenlerin ders

içerisinde sordukları değerlendirme sorularının ders içeriğini kapsamı ve öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirmesi gerekmektedir. Bununla birlikte uzaktan öğretiler değerlendirilmeye tabi tutacakları ödevlere yönelik ödev rehberleri hazırlayarak öğrencilere sunmalıdır. Uzaktan öğretici yaptığı değerlendirmelere mümkün olduğunca dijital araçları dâhil eder. Dijital araçlar sayesinde uzaktan öğretiler, öğrencilerin sistem içerisinde yaptıkları tüm hareketleri izleyebilir ve süreç içerisinde gösterdikleri performansları değerlendirebilirler.

Uzaktan öğretiler uzaktan eğitim ortamında ölçme yaparken alternatif ölçme yöntem ve tekniklerini kullanmaya çalışırlar. Uzaktan eğitim geleneksel eğitimden farklı olarak öğrencilerin daha aktif olarak katılmalarını gerektiren bir eğitim türüdür. Bununla birlikte derslerin genellikle internet üzerinden işlenmesi gerektiği için toplu yapılan sınavlarda kopya çekilmesi riski daha fazla olmaktadır. Bu bağlamda uzaktan öğretiler geleneksel ölçme yöntemlerinden çok alternatif ölçme yöntemlerini kullanarak değerlendirme yoluna giderler. Uzaktan öğretiler dersin içeriğine ve öğrencilerin demografik bilgilerine uygun değerlendirme kriterleri belirleyerek yapılan ölçmenin güvenilir ve geçerli olmasını sağlamaya çalışırlar. Diğer yandan uzaktan öğretiler çevrimiçi yapılan değerlendirmelerin ardından puanlamayı etik kurallara göre yapar ve sonuçları kayıt altına alır. Böylece ders içerisinde yapılabilecek itirazlara karşı gereken önlemler alınmış olur.

Uzaktan eğitimde değerlendirme boyutunda uzaktan öğretiler bunların dışında bireysel olarak kendi değerlendirmelerini ve dersin değerlendirmesini yaparak dersin içeriğini ve dersin sunumunu iyileştirmeye çalışır.

4. 2. 5. Kolaylaştırma Boyut Altında Toplanan Yeterlilikler

Kolaylaştırma yeterlilik boyutu altında elde edilen toplamda 45 yeterlilik maddesi gruplara ayrılmış ve kod, temalara ayrılmıştır. Yönetici boyutu altında toplanan yeterlilik maddeleri genel yeterlilik maddelerinin % 9,3'ini oluşturmaktadır. Yeterlilik maddeleri benzerliklerine göre sıralanmış ardından birbirine benzeyen yeterlilik ifadeleri bütünleştirilmiştir. Bütünleştirilen yeterlilik ifadeleri kodlanarak gruplanmıştır. Gruplanan yeterlilik ifadelerini temsil eden kategori isimleri verilmiştir. Ardından yeterlilikleri ifade eden genel yeterlilik maddeleri oluşturulmuştur. Yönetimsel yeterlilikler teması altında "Öğrenmeyi kolaylaştırma" ve "Tartışmayı kolaylaştırma" kategorileri ve bu kategoriler altında yer alan 4 yeterlilik maddesi Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16. Kolaylaştırma Yeterlilik Boyutu Altında Yer Alan Yeterlilik Maddeleri

Kolaylaştırma	Öğrenmeyi kolaylaştırma	Gerçek hayattan örnekler vererek öğrencilerin konuyu anlamasını kolaylaştırır.
		Katılımcıların farklı öğrenme biçimlerini destekler ve farklı katılımcılara hitap edebilecek şekilde dersi düzenler.
	Tartışmayı kolaylaştırma	Katılımcıların ders içeriğiyle ilgili paylaşımda bulunmasını teşvik eder.
		Tartışma ortamında dönüt sağlayarak tartışmayı konu kapsamına göre yönlendirir.

Tablo 16 incelendiğinde kolaylaştırma yeterlilik alanının “öğrenmeyi kolaylaştırma” ve “tartışmayı kolaylaştırma” olarak iki kategoriden oluştuğunu ve bu kategorilerin altında toplamda 4 yeterlilik maddesi bulunduğu anlaşılmaktadır. Kategorilerin teker teker incelenmesi daha faydalı olacaktır.

4. 2. 5. 1. Öğrenmeyi Kolaylaştırma Yeterlilik Boyutu

Yapılan analiz sonucunda kolaylaştırma boyutunun altında öğrenmeyi kolaylaştırma yeterlilik boyutu bulunmaktadır. Öğrenmeyi kolaylaştırma yeterlilik boyutu uzaktan öğreticilerin öğrencilerin öğrenimini kolaylaştırmak için yapması gereken işlemleri ifade eder. Bu anlamda uzaktan öğretici çevrimiçi ders esnasında öğrencilere yönelik gerçek hayattan örnekler vererek öğrencilerin konuyu anlamasını kolaylaştırır ve konunun günlük hayatla ilişkilendirilmesine özen gösterir. Bununla birlikte uzaktan eğitimde öğrencilerin demografik özellikleri farklılık gösterebilmektedir. Bu bağlamda uzaktan öğretici ders tasarımını farklı katılımcı türlerini göz önünde bulundurarak yapmalıdır. Ayrıca sınıf içerisinde farklı öğrenme alışkanlıkları olan öğrencilere yönelik aktiviteler yaparak bu öğrencilerinde öğrenmesini sağlamaya gayret gösterir. Diğer yandan uzaktan öğretici ders esnasında ve ders sonrasında, çeşitli platformlardan derse yönelik paylaşımlar yaparak öğrencilerle etkileşimini sürdürebilir. Bu kapsamda çevrimiçi ders öğrencilerinin de ders süresince çeşitli tartışma platformlarında paylaşım yapmasını teşvik eder ve öğrencilerin derse yönelik tutumlarının gelişmesine yardımcı olur.

Ç.26: *“Katılımcıların kendi ritimlerini ve beraber çalışmanın yollarını aramasına izin sağlayarak öğrenme kolaylaştırılabilir...”*

İfade incelendiğinde uzaktan öğreticilerin öğrencilerin kendi ritimlerinde öğrenmelerini sağlamak için çeşitli kolaylıklar sağlaması gerektiği anlaşılmaktadır.

4. 2. 5. 2. Tartışmayı Kolaylaştırma Yeterlilik Boyutu

Kolaylaştırma boyutunun belirlenen bir diğer alt boyutu ise tartışmayı kolaylaştırma yeterlilik alt boyutudur. Uzaktan öğretmenler konunun daha iyi anlaşılabilmesi, öğrencilerin derse katılımının artırılması, vb. sebeplerden tartışma aktiviteleri yürütmektedir. Ancak katılımcı sayısının fazla olduğu sınıflarda yapılan tartışma etkinliği konu kapsamının dışına çıkabilmektedir. Bu noktada uzaktan öğretici tartışma platformlarını takip ederek öğrencilerin gönderdikleri mesajlara cevap yazarak çevrimiçi tartışmayı yürütür.

Uzaktan öğretmenlerin tartışmayı belirlenen konu kapsamının etrafında tutabilmesi için öğretim üyesinin tartışma platformunu belirli aralıklarla kontrol etmesi gerekmektedir. Bununla birlikte öğretim üyeleri kesin cevaplar vererek tartışmanın sonlanmasına sebep olmaktan da kaçınılmalıdır. Tartışmanın bitmesi öğrencilerin konu ile ilgili daha fazla şey öğrenmesine engel olabilir. Bu bağlamda uzaktan öğretmenlerin çevrimiçi tartışmaları belirli aralıklarla kontrol ederek konu kapsamında yönlendirmesi ve tartışmanın devamlılığını sağlaması gerekmektedir. Bu bulguları destekleyen ifadeler şöyledir;

Ç.17: *“Eğitmen, öğrencileri çevrimiçi tartışma sırasında eleştirel ve düşünceli düşünmeye davet eder...”*

Ç.02: *“Eğitmen, dersin konu ve konularında mantıklı bir anlayışla yönlendirmede yardımcı olur.”*

Uzaktan eğitim sürecinde öğrenciler arası etkileşimin artması ve öğretmenlerin etkileşim sürecine dâhil olması hissedilen uzaklık kavramının azalmasında oldukça önemlidir. Bu etkinliklerden birisi olan tartışma sürecinde uzaktan öğretmenlerin bazı görevleri vardır. İncelenen çalışmalara göre uzaktan öğretmenler çevrimiçi tartışmaları yöneterek öğrencilerin düşünme biçimlerini geliştirmesine katkı sağlar, tartışmayı yönlendirerek öğrencilerin konu kapsamı içerisinde kalmalarına yardımcı olur.

4. 2. 6. Pedagojik Boyut Altında Toplanan Yeterlilikler

Pedagojik yeterlilik boyutu altında elde edilen toplamda 93 yeterlilik maddesi gruplara ayrılmış ve kod, temalara ayrılmıştır. Yönetici boyutu altında toplanan yeterlilik maddeleri genel yeterlilik maddelerinin % 19,2'sini oluşturmaktadır. Yeterlilik maddeleri benzerliklerine göre sıralanmış ardından birbirine benzeyen yeterlilik ifadeleri bütünleştirilmiştir. Bütünleştirilen yeterlilik ifadeleri kodlanarak gruplanmıştır. Gruplanan yeterlilik ifadelerini temsil eden kategori isimleri verilmiştir. Ardından yeterlilikleri ifade eden genel yeterlilik maddeleri oluşturulmuştur. Pedagojik yeterlilikler teması altında “İletişim”, “Öğrenme ve öğretme süreci” ve “Kişisel”, kategorileri ve bu kategorilerin

altında 14 yeterlilik maddesi mevcuttur. Pedagojik yeterlilik boyutu altında yer alan yeterlilik maddeleri Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17. Pedagojik Yeterlilik Boyutu Altında Yer Alan Yeterlilik Maddeleri

Pedagojik	İletişim	Katılımcıların demografik özelliklerine uygun iletişim kurar.
		Katılımcılara ulaşabilmek için mümkün olan tüm iletişim kanallarını(mail, mesaj vb.) kullanır ve iletişimde saygılı olur.
	Öğrenme öğretme süreci	Uygun öğrenme teorilerini kullanarak öğrenci merkezli bir öğrenme ortamı oluşturur
		Öğrenme türleriyle ilgili bilişsel süreçleri bilir.
		İşbirlikçi, aktif ve yansıtıcı öğrenme yönlerini bilir.
		Öğrencilerle birlikte kendisinde öğrenir.
		Konu alanı bilgisini güncel tutar.
		Öğrencilerin bilgi ve becerileri nasıl kazandığını bilir.
	Kişisel	Öğrencilerin yaşam becerileri kazanmalarına yardımcı olur.
		Eleştirel düşünebilir ve öğretimi eleştirel olarak analiz eder.
		Kişisel inançlarını derinlemesine inceleyebilir ve değiştirebilir.
		Çevrimiçi öğrenme ve öğretme işleminin bileşenlerini anlayabilir.
		Tercih edilen hedefler ve uygulamaları göz önünde bulundurarak öğretime yönelik kendi kararlarını verebilir.
		Kişisel ve mesleki gelişimini organize edebilir.

Tablo 17 incelendiğinde pedagojik yeterlilik boyutunun 3 farklı kategoriye ve bu kategoriler altında 14 yeterliliğe ayrıldığı anlaşılmaktadır. Tabloda yer alan yeterlilik kategorileri tek tek açıklanarak sunulmuştur.

4. 2. 6. 1. İletişim Yeterlilik Boyutu

Yapılan analizler sonucu pedagojik yeterlilik alanında iletişim alt yeterlilik kategorisi bulunmaktadır. Uzaktan öğreticiler çevrimiçi ortamlarda katılımcıların demografik bilgilerini göz önünde bulundurarak iletişim kurmalıdır. Benzer şekilde katılımcılarla iletişime geçebilmek adına uzaktan öğretici mümkün olan bütün iletişim kanallarını denemelidir. Uzaktan eğitimde iletişim oldukça önemli bir yer tutmaktadır. İncelenen çalışmalarda iletişimin uzaktan eğitim için önemli bir bileşen olduğu ve uzaktan öğreticilerin öğrencilerle iletişim sağlamak adına mümkün olan imkânları kullanması gerektiği vurgulanmaktadır.

Ç.21: “Öğrenciler için tüm iletişimlerde saygı, sabır ile cevap verin.”

Ç.24: “Etkili ve duyarlı iletişim tekniklerini ve stilini öğretmek, modellemek ve tanıtmak suretiyle tüm katılımcılar arasındaki anlamlı etkileşimi kolaylaştırın.”

Çalışmalardan elde edilen ifadeler incelendiğinde uzaktan öğreticilerin etkili iletişim tekniklerini bilmesi, iletişim kurarken saygı ve sevgi çerçevesi içerisinde bulunması ve tüm katılımcılar arasında anlamlı bir etkileşim biçimi sağlaması gerektiği söylenebilir.

4. 2. 6. 2. Öğrenme Öğretme Sürecine Yönelik Yeterlilik Boyutu

Yapılan analizler sonucunda incelenen çalışmalarda pedagojik uzaktan öğretici yeterlilikleri önemli görülmektedir. Yüz yüze eğitimden farklı olarak uzaktan eğitimde öğrenme ortamı değişmekte dolayısıyla öğrenme öğretme sürecine yönelik pedagojik yeterliliklerde değişmektedir. Uzaktan eğitimin doğası gereği eğitim öğrenci merkezli olmalıdır. Bu bağlamda uzaktan öğretici uygun öğrenme teorilerini kullanarak öğrenci merkezli öğrenme ortamı oluşturmaktadır.

Bununla birlikte uzaktan öğretici çevrimiçi ortamda var olan öğrenme türleriyle ilişkili bilişsel süreçleri bilmeli ve bu süreçlere uygun öğretim teknikleri kullanmalıdır. Ayrıca uzaktan öğretmenler de genel anlamda bulunan tüm yeterlilik alanlarında yetkindir. Dolayısıyla öğrencilerin bilgi ve becerileri nasıl kazandığını bilir ve işbirlikçi, aktif öğrenme yöntemlerini kullanarak öğrencilerin bilgiyi anlamlandırmasını kolaylaştırır. Diğer yandan uzaktan öğretici konu alanı bilgisini sürekli güncelleyerek konu alanında etkinliğini kaybetmez ve öğrencilerin konu alanında yaşam becerileri kazanmasına yardımcı olur.

4. 2. 6. 3. Kişisel Yeterlilik Boyutu

Yapılan analize göre pedagojik yeterlilik boyutunun son yeterlilik alt boyutu kişisel yeterliliklerdir. Uzaktan eğitim ortamının geleneksel eğitim ortamından farklı olması sebebiyle uzaktan öğreticilerin kişisel yeterliliklerinin bu ortama uygun olabilecek şekilde olması gerekmektedir. Uzaktan öğreticiler eleştirel düşünme becerisine sahip olmalıdır ve yaptıkları öğretimi eleştirel olarak analiz edebilmelidirler. Diğer yandan uzaktan öğreticiler özellikle çevrimiçi ortama yönelik kişisel inançlarını derinlemesine inceleyebilir ve gerektiğinde değiştirebilir. Çevrimiçi öğrenme ve öğretme işleminin bileşenlerini anlar ve tercih edilen hedefe yönelik olarak bu bileşenleri kullanabilir. Diğer yandan uzaktan öğreticiler hedefleri göz önünde bulundurarak öğretime yönelik kendi kararlarını verebilirler. Tüm bunların yanında uzaktan öğreticiler kişisel gelişimlerini takip edebilirler ve kişisel gelişime yönelik uygulamalara ve eğitimlere katılabilirler.

Ç.06: "Kendi kendinize eğitim alın ve öğretmen mesleki gelişimini organize edin."

Çalışmalarda yer alan ifadelerle göre uzaktan öğreticilerin kendi kendilerine eğitim alması ve kişisel gelişimlerini devam ettirmesi beklenmektedir. Ayrıca öğreticiler içerisinde bulunduğu zaman dilimine uygun hareket ederek 21. yy becerilerine sahip olmalıdır.

4. 2. 7. Sosyal Boyut Altında Toplanan Yeterlilikler

Sosyal yeterlilik boyutu altında elde edilen toplamda 57 yeterlilik maddesi gruplanmış ve kod, temalara ayrılmıştır. Sosyal yeterlilik boyutu altında toplanan yeterlilik maddeleri genel yeterlilik maddelerinin % 11.8'ini oluşturmaktadır. Yeterlilik maddeleri benzerliklerine göre sıralanmış ardından birbirine benzeyen yeterlilik ifadeleri bütünleştirilmiştir. Bütünleştirilen yeterlilik ifadeleri kodlanarak gruplanmıştır. Gruplanan yeterlilik ifadelerini temsil eden kategori isimleri verilmiştir. Ardından yeterlilikleri ifade eden genel yeterlilik maddeleri oluşturulmuştur. Sosyal yeterlilikler teması altında 5 yeterlilik maddesi mevcuttur. Sosyal yeterlilik boyutu altında yer alan yeterlilik maddeleri Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 18. Sosyal Yeterlilik Boyutu Altında Yer Alan Yeterlilik Maddeleri

Sosyal	<u>Ders içerisinde topluluk duygusu geliştirmeye yardımcı olur.</u>
	<u>Uyumlu öğrenme ortamı oluşturur ve öğrenciler arası etkileşimi artırıcı etkinlikler düzenler.</u>
	<u>Kültürel farklılıkları minimize eder ve ders içi insani ilişkileri güçlendirir.</u>
	<u>Sınıf içi çatışmaları dostça çözer</u>
	<u>Öğrencileri destekleyici mesajlar gönderir</u>

Tablo 18 incelendiğinde sosyal yeterlilik boyutu altında 5 farklı yeterlilik bulunduğu anlaşılabilir. Sosyal yeterlilikler öğrencilerin uzaktan kaynaklanan etkileşim problemlerinin çözülmesi için uzaktan öğreticilerin yapması gereken yeterlilikleri belirtmektedir. Bu yeterliliklerin başında uzaktan öğreticilerin ders içerisinde topluluk duygunu geliştirmeye yardımcı olması yer almaktadır. Uzaktan öğreticiler bu topluluk duygusunu geliştirmek için katılımcılara isimleriyle hitap etme, günlük olaylardan bahsetme vb. teknikleri kullanabilir. Diğer yandan uzaktan öğreticiler uyumlu öğrenme ortamları oluşturarak öğrenciler arası etkileşimi artırıcı etkinlikler düzenlemeye gayret gösterir. Bu sayede öğrenciler karşılıklı etkileşime geçebilecekleri etkinlik uygulamaları yaparlar. Diğer yandan uzaktan öğretici katılımcıların arasındaki kültürel ve demografik farklılıkları en aza indirmek için çaba gösterir ve katılımcılar arasında ders içi insani ilişkilerin gelişmesini sağlar. Benzer biçimde uzaktan öğreticiler sınıf içi ortamlarda yaşanabilecek çatışmaları önlemek için çeşitli tedbirler alır ve bu tedbirleri uygular.

Ç.02: "Eğitmen, çevrimiçi etkileşimler yoluyla öğrencileri tanımalı ve öğrencilere uygun öğrenme ortamı sağlamalıdır"

Çalışmalarda yer alan ifadeler incelendiğinde uzaktan öğreticilerin çeşitli çevrimiçi uygulamalar aracılığıyla öğrencilerini tanıması ve ders içeriğini öğrencilerin özelliklerine

göre yenilemesi gerekmektedir. Ayrıca öğretmen çevrimiçi ortamda da olsa sınıf içi bir sosyal ortam ortaya çıkarmalı ve bireylerin bu sosyal ortamın gerekliliklerine göre davranmasına yardımcı olmalıdır. Ayrıca uzaktan öğretici derse katılan öğrencilerin arasında bulunan kültürel farkları azaltıcı yönde etkinlikler düzenlemelidir.

Çalışma boyunca yapılan analizler sonucunda “Teknoloji”, “Öğretim Tasarımı”, “Yönetimsel”, “Değerlendirme”, “Kolaylaştırma”, “Pedagojik ve “Sosyal” olmak üzere belirlenen 7 yeterlilik boyutu, bu yeterliliklere ilişkin 15 alt boyut ve 62 yeterlilik maddesi Tablo 19’da özet olarak sunulmuştur.

Tablo 19. Yeterlilik Boyutları ve Yeterlilikler

Yeterlilik boyutları	Yeterlilik alt boyutlar	Yeterlilik maddeleri
Teknoloji yeterlilikleri	Temel Teknoloji Becerisi	Teknoloji kullanımına açıktır, yeni teknolojileri araştırır ve uygun teknolojileri uzaktan eğitimde kullanabilir.
		Çevrimiçi derste kullanılan teknolojilerde yetkindir.
		Temel html bilgisine sahiptir, basit web sayfaları düzenleyebilir.
	ÖYS	Programların güncellemelerini takip eder ve virüs programlarını kullanabilir.
Platformun yeterliliklerini ve sınırlarını bilir ve kullanılabilir kaynakların farkındadır.		
Uygun Teknoloji Seçimi	Teknik	Platformda bulunan ÖYS araçlarını ders içi etkinliklerde kullanabilir.
		Öğrencilerin ders ortamını rahat bir şekilde kullanmasını sağlar.
	Kaynak Sağlayıcı	Teknik sorunların dersi aksatmasına izin vermez, temel sorunları (ses, dosya vb.) çözebilir.
Dersin konusuna uygun teknolojik kaynakları seçebilir.		
Öğretim Tasarımı	Ders İçeriği	Yeterli multimedya bilgisi vardır ve ders için materyal seçebilir.
		Farklı medyaların öğrenciler üzerinde bıraktığı farklı etkilerin farkındadır.
		Ders içeriğine uygun özgün kaynaklar geliştirebilir.
		Öğrencilere ders içeriğinde kullanılmak üzere teknolojik kaynak sağlayabilir.
Öğretim Tasarımı	Ders İçeriği	Fikri mülkiyet, medya ve kopyalama haklarına saygı duyar ve içerik seçiminde bu hususlara dikkat eder.
		Ders öncesi, ders esnası ve ders sonrası görevleri belirler ve beklenen sorumlulukları, ödevleri ve değerlendirme ölçütlerini içeren izlençe paylaşır.
		Dersin öğrenme hedeflerini tanımlar ve hedeflere uygun öğretim faaliyetleri geliştirir.
Öğretim Tasarımı	Ders İçeriği	Uzaklığın etkisini azaltmaya yönelik önlemler alır (Diyalog, tartışma, topluluk bilinci vb.) ve uygun içerik sağlar.
		Haftalık gerçekleştirilecek aktiviteleri ve zaman aralığını belirler.

Tablo 19'un devamı

Yeterlilik boyutları	Yeterlilik alt boyutlar	Yeterlilik maddeleri	
Yönetimsel	Ders materyalleri	Var olan teknolojik imkânları göz önünde bulundurarak, minimum müdahale gerektiren etkili bir ders tasarımı yapar.	
		Ders hedeflerine yönelik materyal ve etkileşim ortamı belirler.	
		Mevcut materyalleri gözden geçirir ve derse uygun materyalleri düzenler.	
	Zaman Yönetimi	Ders planlamasını yapar ve ders etkinliklerini takvimsel olarak ayarlar.	
		Ders içi etkinliklere ayrılacak süreyi belirler.	
	Ders yönetimi	Değerlendirme zamanlamasını belirler.	
		Derse katılan öğrencilere ders içi kuralları hatırlatır.	
		Ders içerisinde liderlik özelliği gösterir ve ders içi öğrenci çatışmalarını önler.	
		Akademik dürüstlük politikalarını bilir ve ders içerisinde uygular.	
	Kurumsal	Dersin fiziksel kaynak ihtiyaçlarını giderir.	
Kurumsal istekleri bilir ve idari prosedürleri uygular.			
Kurum misyonunu ve ilkelerini bilir.			
Değerlendirme	Değerlendirme	Kurumsal destek mekanizmalarını bilir ve ihtiyaç halinde uygular.	
		Ders içeriğini kapsayıcı ve düşünme becerilerini geliştirici sorular sorar.	
	Öğrenmeyi kolaylaştırma	Değerlendirme	Ödev rehberi hazırlar.
			Değerlendirmeye dijital araçları dâhil eder.
		Tartışmayı kolaylaştırma	Alternatif ölçme tekniklerini uygular
			Kendisini, programı ve içeriği değerlendirir.
			Puanlamayı etik kurallara göre yapar ve sonuçları kayıt eder.
			Çevrimiçi soru sorma tekniklerini etkili biçimde uygular
			Uygun değerlendirme ve ders bitirme kriterleri belirler.
			Ders içeriğini değerlendirir ve kişisel yaklaşımına eleştirel gözle bakar.
İletişim	Gerçek hayattan örnekler vererek öğrencilerin konuyu anlamasını kolaylaştırır.		
	Katılımcıların farklı öğrenme biçimlerini destekler ve farklı katılımcılara hitap edebilecek şekilde dersi düzenler.		
Pedagojik	İletişim	Katılımcıların ders içeriğiyle ilgili paylaşımında bulunmasını teşvik eder.	
		Tartışma ortamında dönüt sağlayarak tartışmayı konu kapsamına göre yönlendirir.	
Pedagojik	İletişim	Katılımcıların demografik özelliklerine uygun iletişim kurar.	
		Katılımcılara ulaşabilmek için mümkün olan tüm iletişim kanallarını(mail, mesaj vb.) kullanır ve iletişimde saygılı olur.	

Tablo 19'un devamı

Yeterlilik boyutları	Yeterlilik alt boyutlar	Yeterlilik maddeleri
Pedagojik	Öğrenme öğretme süreci	Uygun öğrenme teorilerini kullanarak öğrenci merkezli bir öğrenme ortamı oluşturur
		Öğrenme türleriyle ilgili bilişsel süreçleri bilir.
		İşbirlikçi, aktif ve yansıtıcı öğrenme yönlerini bilir.
		Öğrencilerle birlikte kendisi de öğrenir.
		Konu alanı bilgisini güncel tutar.
	Kişisel	Öğrencilerin bilgi ve becerileri nasıl kazandığını bilir.
		Öğrencilerin yaşam becerileri kazanmalarına yardımcı olur.
		Eleştirel düşünebilir ve öğretimi eleştirel olarak analiz eder.
		Kişisel inançlarını derinlemesine inceleyebilir ve değiştirebilir.
		Çevrimiçi öğrenme ve öğretme işleminin bileşenlerini anlayabilir.
Sosyal	Tercih edilen hedefler ve uygulamaları göz önünde bulundurarak öğretime yönelik kendi kararlarını verebilir.	
	Kişisel ve mesleki gelişimini organize edebilir.	
	Ders içerisinde topluluk duygusu geliştirmeye yardımcı olur.	
	Uyumlu öğrenme ortamı oluşturur ve öğrenciler arası etkileşimi artırıcı etkinlikler düzenler.	
	Kültürel farklılıkları minimize eder ve ders içi insani ilişkileri güçlendirir.	
Sınıf içi çatışmaları dostça çözer		
Öğrencileri destekleyici mesajlar gönderir		

Tablo 19 incelendiğinde uzaktan öğretici yeterliliklerinin “teknoloji yeterlilikleri”, “öğretim tasarımı yeterlilikleri”, “Yönetimsel yeterlilikler”, “Değerlendirmeye Yönelik”, “Kolaylaştırma”, “Pedagojik” ve “Sosyal” olarak yedi yeterlilik boyutundan oluştuğu görülmektedir.

Teknolojik yeterlilik boyutu temel teknoloji becerisi, ÖYS, teknik destek, uygun teknoloji seçimi ve kaynak sağlayıcı alt boyutlarını içermektedir. Uzaktan öğreticilerin çevrimiçi ders sunumu esnasında kullanılacak teknolojileri benimsemesi ve asgari düzeyde kullanabilmesi gerekmektedir. Ayrıca ders esnasında ve ders sonrasında kullanılacak teknolojilerde yetkin olması beklenmektedir. Diğer yandan uzaktan öğreticiler ders sürecinde kullanılan ÖYS’yi kullanabilmeli ve sunulan dersin içeriğine göre düzenleyebilmelidir. Bunun yanı sıra uzaktan öğreticiler çeşitli web sayfaları aracılığıyla ÖYS dışında da öğrencilerle etkileşime geçebilmelidir. Uzaktan öğreticiler buldukları teknolojik çevreye ayak uydurarak öğrencilerin karşılaşabileceği temel sorunları

çözebilmelidir. Diğer yandan ders içeriğine göre kullanılacak teknolojileri seçebilmeli ve farklı medya araçlarını farklı seviyedeki öğrencilerin erişebileceği biçimde erişime açmalıdır.

Uzaktan eğitim süreci çevrimiçi ortamda yürütülmesi ve yüz yüze etkileşimin az olması yönlerinden geleneksel eğitimden ayrılır. Dolayısıyla uzaktan öğretmenler ders planını bu şartlara uygun şekilde hazırlamalı ve dersin öğretim tasarımını çevrimiçi çevreye uygun biçimde yapabilmelidir. Ders sürecinde yapılacak bütün eylemleri planlamalı ve zamanlamasını ayarlayabilmelidir. Bütün bu aşamaların ayrıntılı olarak yer aldığı bir ders izlencesi hazırlayarak çevrimiçi öğretimi kolaylaştırmalıdır. Ders sürecinde kullanılacak materyalleri seçmeli ve düzenleyebilmelidir.

Uzaktan öğretim sürecinin geleneksel öğretimden farklı olması değerlendirme sürecini de farklılaştırmaktadır. Bu bağlamda uzaktan öğretmenlerin değerlendirme sürecine dijital araçları katması ve süreç değerlendirme, performansla yönelik değerlendirme gibi alternatif ölçme yöntemlerini kullanması gerekir. Ayrıca uzaktan öğretici geliştirdiği ders içeriğini, kendisini ve kullandığı çevresel etmenleri değerlendirerek iyileştirmeler uygulayabilmelidir.

Uzaktan öğretici çevrimiçi öğretimin doğasından kaynaklanan fiziksel etkileşim eksikliğini en az seviyeye indirmek için çaba gösterir. Öğrencilerin öğrenimini kolaylaştırmak için gerçek hayattan örnekler vermeye, katılımcı çeşitliliğine göre dersi tasarlamaya özen gösterir ve katılımcıların paylaşımında bulunmasını destekler. Uzaktan öğretmenler ders süresince kullanılan tartışma ortamlarında tartışmaları yöneterek tartışmalar esnasında öğrencilerin öğrenimini kolaylaştırır.

Uzaktan eğitimin geleneksel eğitimden farklı olması öğretim sürecinde kullanılacak pedagojik yaklaşımlarda da farklılık olmasına sebep olur. Ayrıca uzaktan öğretici öğretim esnasında bireysel olarak öğrenime açık olmalıdır. Bu bağlamda öğrencilerin öğretime yönelik ve kendi eğitimine yönelik pedagojik yollar belirler. Uzaktan öğretici süreç içerisinde öğrencilerle iletişim kurarken bireylerin demografik özelliklerini göz önünde bulundurur. Ayrıca katılımcılarla iletişim kurabileceği bütün yolları dener ve iletişim sürecini saygı çerçevesinde yürütür. Öğrenme öğretme sürecinde işbirlikçi öğretimi destekler ve öğrenci merkezli bir öğrenme ortamı oluşturmaya gayret gösterir.

Uzaktan öğreticinin çevrimiçi ortamda yürütülen eğitim sürecinde üstlenmesi gereken bir diğer görev ise yönetimdir. Uzaktan öğretici ders boyunca dersin zamanını yönetir, ders içerisinde liderlik özelliği göstererek öğrencileri yönetir ve ders içi olası öğrenci çatışmalarının önüne geçer ve ders içerisinde karşılaşılan ihtiyaçları giderebilir. Diğer yandan uzaktan öğretici bağlı bulunduğu kurumun isteklerini ve idari süreçleri bilir ve kurumsal desteği ihtiyaç halinde kullanabilir.

Tüm bu görevlerle birlikte uzaktan öğretici ders içerisinde öğrenciler ve kendisinin bulunduğu bir sosyal çevre oluşturarak bireylerde topluluk duygusunun gelişmesine katkı sağlamalıdır. Ders içerisi insani ilişkilerin gelişmesini sağlar ve öğrencilerden kaynaklanan kültürel farklılıkları azaltıcı önlemler alır.

Sonuç olarak çevrimiçi öğrenme ortamlarının geleneksel ortamlardan farklı olması sebebiyle uzaktan öğretim yürüten öğreticilerin bu yeni öğrenme çevresinde yeni yeterlilikler edinmesi gereklidir. Temel olarak uzaktan öğreticiler uzaktan eğitimin geleneksel eğitimden farklarını anlayarak öğretimin kalitesini artırıcı roller üstlenmelidirler.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada 2000 ile 2016 yılları arasında alan yazında mevcut olan uzaktan öğretici yeterliliklerine yönelik yapılan çalışmalar incelenerek uzaktan öğretici yeterlilikleri ve bu yeterliliklere ait alt boyutlar belirlenmiştir. Doküman analizi yöntemiyle yürütülen çalışmada veriler toplanmış ve içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Analiz edilen verilerden yola çıkarak bulgular oluşturulmuştur.

Bu bölümde her bir araştırma sorusu doğrultusunda elde edilen bulgular alan yazın yardımıyla irdelenmiş ve yorumlanmıştır. Elde edilen bulgular benzer çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

5. 1. 2000-2016 Yılları Arası Uzaktan Öğretici Yeterliliklerine İlişkin Çalışmalarda Yer Alan Yeterlilik Boyutları

Uzaktan eğitimin öğrenci, öğretmen, kurum, ÖYS gibi birçok bileşeni vardır. Bu bileşenlerden öğrencilerle en yakından iletişime geçen ve uzaktan eğitimin başarısında önemli rolü olan bileşenler öğretmenlerdir. Öğretmenler uzaktan öğreticilik sürecinde öğrencilerle iletişime geçerler, öğrencileri değerlendirirler, derse yönelik tasarım yaparlar. Uzaktan öğreticilerin bunların benzeri birçok görevi vardır. Bu görevleri yerine getirmeleri içinse belirli becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Bu beceriler öğreticilerin tecrübelerine, yeteneklerine göre değişebilmektedir. Diğer yandan uzaktan öğreticilikte gereken yeterlilikler teknoloji ile doğru orantılı olacaktır. Bu anlamda alan yazında belirlenen yeterliliklerin ve yeterlilik boyutlarının belirlenmesidir.

Bu çalışma sonucunda uzaktan öğreticilerin sahip olması gereken 7 yeterlilik boyutu ve bu boyutlarla ilişkili 15 alt boyut ve 62 yeterlilik maddesi belirlenmiştir. Alan yazında tamamen teknoloji odaklı eğitim ortamlarında öğreticilerin üstlenmesi gereken roller ve yeterliliklerle ilgili birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalardan bazıları uzaktan öğretici yeterlilikleri belirlemiş ve bu yeterlilikleri sınıflandırmıştır (Berge, 1995; Kaban ve Çakmak, 2016; Varvel, 2007), bazıları ise herhangi bir sınıflandırma yapmamıştır (Yuksel, 2009; Smith, 2005).

Bu çalışmada incelenen dokümanlardan elde edilen bilgilerin sınıflandırılması sonucu uzaktan öğretici yeterlilikleri teknolojik, pedagojik, değerlendirme, tasarım, süreç kolaylaştırma, sosyal ve yönetsel boyutlarına ayrılmıştır. Alan yazında uzaktan öğretici yeterlilikleriyle ilişkili farklı sınıflandırmalar mevcuttur. Örneğin Berge, (1995) bilgisayar konferans eğitiminde öğreticilerin gerçekleştirdikleri rolleri incelediği çalışmasında uzaktan

öğretici yeterliliklerini pedagojik, sosyal, yönetsel ve teknik olmak üzere dört alana ayırmıştır. Bu çalışma sonucunda elde edilen roller Berge'nin (1995) çalışmasında bahsettiği yeterlilik boyutlarını kapsamakla birlikte yeni yeterlilik boyutları da belirlenmiştir.

5. 1. 1. Pedagojik Boyut

Pedagojik yeterlilik boyutu öğretim sürecinde uzaktan öğrencilerin öğretime yönelik sahip olması gereken yeterlilikleri kapsar. Bu boyutta uzaktan öğrencilerin sahip olması gereken iletişim yeterlilikleri, öğrenme öğretme sürecine yönelik yeterlilikler ve kişisel yeterlilikler yer almaktadır. Pedagojik yeterlilik boyutu katılımcıların denetlenmesi, dönütler sağlanması iletişimin kolaylaştırılması gibi becerileri içermektedir. Elde edilen bu sonuçlar Berge, (2008)'in çalışmasıyla örtüşmektedir. Nitekim Berge (2008) yaptığı çalışmada pedagojik yeterlilikleri öğrencilerin öğrenimini kolaylaştırmak için öğreticinin yapması gereken işlemler olarak tanımlamaktadır.

“Pedagojik” yeterlilik boyutu öğretim sürecinde uzaktan öğrencilerin öğretime yönelik sahip olması gereken yeterlilikleri kapsar. Bu boyutta uzaktan öğrencilerin sahip olması gereken iletişim yeterlilikleri, öğrenme öğretme sürecine yönelik yeterlilikler ve kişisel yeterlilikler yer almaktadır. Uzaktan öğrencilerin çevrimiçi ortamın gerektirdiği pedagojik bilgilere sahip olması eğitim sürecinin verimli işlenmesi açısından önemlidir. Nitekim Baran ve diğ. (2011) yılında yaptıkları çalışmada uzaktan öğrencilerin eleştirel bir kişiliğe sahip olması gerektiğini ve kendilerini öğrenci gibi düşünerek öğretim sürecine dâhil olmaları gerektiğini vurgulamıştır.

5. 1. 2. Sosyal Boyut

Benzer şekilde uzaktan öğrencilerin öğrencilerle samimi bir ortamda ders işlemesi ve öğrencilerin çevrimiçi derslere aidiyet hissetmesini sağlamak için öğrencilerin sahip olması gereken yeterlilikler sosyal yeterlilikler olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlama Diehl (2016) ile örtüşmektedir. Nitekim Diehl (2016) öğrencilerin sınıf içerisinde buldukları ortamı açıklamak için “Sosyal Durum” terimini kullanmıştır. Bununla birlikte Diehl (2016) çalışmasında uzaktan öğretici yeterliliklerini “Kurumsal Bağlam”, “Teknolojik Bilgi”, “Eğitici Tasarım”, “Pedagoji”, “Değerlendirme” ve “Sosyal Durum” olmak üzere 6 aşamada açıklamıştır. Bu çalışmada tanımlanan süreç kolaylaştırıcı ve değerlendirici rollerine Diehl (2016) yer vermemiştir. Bununla birlikte Aydın (2005) çalışmasında Uzaktan öğretici yeterliliklerini süreç kolaylaştırıcısı (process facilitator), Danışman (adviser/counsellor), değerlendirici (assessor), araştırmacı (researcher), içerik kolaylaştırıcısı (content facilitator), teknolog(technologist), tasarımcı (Designer) ve yönetici (manager) olarak sınıflandırmıştır.

Bu sınıflandırmada kolaylaştırıcı, değerlendirici, yönetici terimleri yapılan çalışmayla örtüşmektedir.

5. 1. 3. Teknolojik Boyut

Teknolojik yeterlilik boyutu uzaktan öğreticilerin yeni teknolojilerin farkında olması, bu teknolojilere erişim sağlayabilmesi, bu teknolojileri kullanması gibi bileşenleri kapsar. Uzaktan öğreticiler yeni yazılımları ve donanımları takip ederek bu yazılımları katılımcılarla iletişim kurmada kullanabilir. Benzer şekilde yeni yazılımları dersin kazanımlarını sağlamada kullanabilir. Teknolojik yeterlilik boyutu uzaktan öğreticilerin sahip olması gereken temel teknoloji becerilerini, öğrenme yönetim sistemi (ÖYS) platformunu kullanırken sahip olması gereken yeterlilikleri, teknik anlamda sahip olması gereken yeterlilikleri, ders içeriğine uygun teknolojilerin seçimini ve öğrencilere uygun teknolojik kaynakların sağlanması alanlarında yeterlilikler içermektedir. Teknolojik yeterliliğe yönelik elde edilen bu sonuçlara yönelik alan yazında destekleyici çalışmalar mevcuttur. Zanjani ve diğ. (2016) öğretim elemanlarının tutumlarının hangi yönlerinin ÖYS'de e-öğrenme araçlarının öğrenciler tarafından kullanımını artırabileceğini araştırdıkları çalışmada öğreticilerin yeni teknolojilere uyum sağlaması ve grup halinde kullanılacak yazılımlara başvurması gerektiğini belirtmişlerdir.

5. 1. 4. Yönetim Boyutu

Yönetimsel yeterlilik boyutu uzaktan öğreticilerin eş zamanlı veya eş zamansız dersleri yönetmek için sahip olması gereken yeterlilikleri kapsar. İncelenen çalışmaların yüzde 58,8'inde yönetimsel boyuta yönelik yeterlilikler mevcuttur. Ders yönetimi bileşenlerini, zaman yönetimi bileşenlerini ve kurumsal bilgileri bir arada kullanarak eş zamanlı veya eş zamansız dersleri yönetir. Uzaktan öğreticiler dersin ayrıntılı olarak planlamasını yapar ve ders içerisinde uygulanacak her bir etkinlik için süre belirlemesi yapar. Bununla birlikte ders sonrası değerlendirme için de zamanlamanın ders başlangıcında belirli olması oldukça önemlidir (Hung ve Chou, 2015).

Diğer yandan ders yönetimi süresince uzaktan öğreticiler ders kuralları belirler ve bu kuralları belirli aralıklarla öğrencilerine hatırlatır. Böylece uzaktan öğrenciler bir öğretmen tarafından önemsendiklerini hissederek derse odaklanacaklardır. Ayrıca uzaktan öğreticiler ders içerisinde lider gibi davranarak tüm ders içi çatışmaları önlemeye çalışır. Diğer yandan uzaktan öğreticiler dersin devamlılığı için gereken donanımları sağlayarak dersin devamlılığını sağlar.

5. 1. 5. Değerlendirme Boyutu

Uzaktan eğitimin önemli bileşenlerinden bir tanesi de değerlendirmedir. Uygun bir ders süreci yürütüldükten sonra öğrencilerin süreç içerisinde ve süreç sonunda doğru bir şekilde değerlendirilmesi dersin geçerlilik kazanması için gerekli bir bileşendir (Aydın, 2005). İncelenen çalışmalarda değerlendirme sürecinin şeffaf olması, değerlendirmeye çeşitli çevrimiçi araçların katılması ve süreç değerlendirmesi gibi bileşenlerin değerlendirme sürecinde kullanılmasının öğrencilerin değerlendirilmesinde, dersin değerlendirilmesine ve uzaktan öğreticinin kendisini değerlendirmesinde oldukça önemli olduğu anlaşılmıştır. Bu çalışma sonuçları Aydın (2005)'in çalışmasıyla örtüşmektedir. Nitekim Aydın (2005) çalışmasında değerlendirici rolünün öneminden bahsederek değerlendirme rolünün gerekliliğini vurgulamıştır.

5. 1. 6. Öğretim Tasarımı Boyutu

Öğretim tasarımına yönelik yeterlilikler incelendiğinde öğretim tasarımına yönelik yeterlilik boyutu uzaktan öğreticilerin ders öncesi, ders esnası ve ders sonrasına yönelik analizler yapması ve bu analizler sonucunda öğretimde kullanılacak bileşenlerin belirlenerek ortaya çıkartılması olarak tanımlanabilir. Alan yazında Tasarımcı rolü altında birkaç tasarım ilişkisinden bahsedildikten sonra öğretim tasarımına vurgu yapan çalışmalar mevcuttur (Diehl, 2016).

Uzaktan öğretici sunacağı dersin içeriğini belirlemede, materyallerin seçiminde, değerlendirme kriterlerinin belirlenmesinde etkili olacak öğretim tasarımı ilkelerini bilmelidir. Uzaktan öğretici var olan teknolojik imkanları eğitim sürecine dahil etmeye yönelik öğretim tasarımı yapar ve en az öğrenci müdahalesi gerektirecek öğretim planı yapmaya çalışır. Yapılan analiz sonuçlarına göre uzaktan öğreticiler ders materyallerini seçmeli ve gereklilik halinde derse uygun materyaller düzenler.

5. 1. 7. Kolaylaştırma Boyutu

Çalışma sonucunda ortaya çıkan diğer bir boyutta "Kolaylaştırma" boyutudur. Uzaktan öğreticinin öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştırmak için sahip olması gereken yeterlilikleri kapsayan bu rol dersin başarısı açısından önemli bir rol oynamaktadır. Kolaylaştırma boyutu öğrenmeyi kolaylaştırma, tartışma etkinliklerini kolaylaştırma gibi adımları içermektedir. Bu boyutta uzaktan öğreticiler öğrencilerin yaşadığı süreçleri kolaylaştırıcı adımlar atarak, öğrencilerin ders ortamından uzaklaşmasının önüne geçmeye çalışmaktadır. Bu sonuçlar Aydın (2005)'in çalışmasında belirttiği süreç kolaylaştırıcısı rolüyle yakından ilişkilidir.

Sonuç olarak uzaktan öğreticiler öğretim yaptıkları kurumun kurallarını ve etik kuralları bilmelidir (Varvel, 2007). Benzer şekilde öğretici çevrimiçi sınıflarda kullanılan teknolojiler hakkında bilgi sahibidir ve öğrencilerin etkileşimini artırmak için kullanır (Varvel, 2007). Diğer yandan öğreticiler bir dersin öğretim tasarımı yapabilir (Aydin, 2005) pedagojik anlamda öğretim ve öğrenme süreçlerinin pedagojik bileşenlerini anlar (Baran ve Correia, 2014) ve öğrencilerin başarısını ölçmenin çeşitli yöntemlerini bilir (Baran ve diğ., 2013). Tüm bunların dışında öğretici sosyal bir varlık olarak yazılı, sesli ve görüntülü olarak etkili bir şekilde iletişim kurar (Diehl, 2016).

5. 2. 2000-2016 Yılları Arası Uzaktan ÖĞretici Yeterliliklerine İlişkin Çalışmalarda Yer Alan Yeterliliklerin Boyutlara Göre Dağılımı

Yapılan çalışma sonucunda 7 boyut 14 alt yeterlilik boyutu ve 62 yeterlilik maddesinden oluşan bir yeterlilik listesi elde edilmiştir.

5. 2. 1. Teknolojik Boyutun Alt Bileşenleri

Teknolojik yeterlilikler altında temel teknoloji becerisi, ÖYS, teknik, uygun teknoloji seçimi ve kaynak sağlayıcı olarak 5 boyut altında incelenmiştir. Teknolojik yeterliliklere yönelik bu sınıflandırma Varvel, (2007) ile benzerlik göstermektedir. Nitekim çalışmada Varvel teknolojik roller yeterlilik alanı altında yeterlilikleri 4 alt boyut ve 17 yeterlilik maddesiyle incelemiştir. Uzaktan öğreticilerin eğitim esnasında kullanılması gereken temel teknolojileri bilmesi, temel teknoloji becerisi alt boyutunda incelenmiştir. Uzaktan öğreticilerin ders sınırları dışında öğrencilerle iletişime geçebilmesi için basit web sayfalarını düzenleyebilmesi de gerekmektedir. Uzaktan öğreticinin ÖYS üzerinde neler yapabileceklerini, neler yapamayacaklarını bilmeleri gerekir. Bu anlamda uzaktan öğreticiler ÖYS üzerindeki teknik araçları tanımalıdır. Aynı zamanda bu araçların ders içerisinde etkin kullanımı için gereken ön bilgiye sahip olmalıdır.

5. 2. 2. ÖĞretim Tasarımı Boyutunun Alt Bileşenleri

Diğer yandan dersin tasarımıyla ilgili olarak öğretim tasarımı boyutu altında “ders içeriği” ve “ders materyalleri” olmak üzere toplamda 2 adet alt yeterlilik boyutu oluşturulmuştur. Bu başlıklar altında ders öncesinde, ders esnasında ve ders sonrasında yapılması gereken görevlerin tanımlanması, ders materyallerinin hazırlanması gibi bölümler incelenmiştir. Yapılması gereken görevlerin tanımlanması ders öncesi, ders esnasında ve ders sonrasına yönelik olarak ayrılması Smith, (2005)'in yaptığı sınıflamayla örtüşmektedir. Smith (2005) toplamda 51 yeterlilik boyutunu ders öncesi, ders esnasında

ve ders sonrasında yapılması gerekenler olarak tanımlamıştır. Diğer yandan uzaktan öğretici ders başlangıcında paylaşacağı izleni ile bütün dönem yapılacak işleri toplu olarak öğrencilerin hizmetine sunar. Benzer şekilde uzaktan öğretici çeşitli etkinlikler kullanarak öğrenciler arası etkileşimi artırmalıdır. Nitekim alan yazında etkileşim için işbirlikçi yöntemlerin kullanılmasının daha doğru olduğu anlaşılmaktadır (Carril ve diğ., 2013).

5. 2. 3. Yönetim Boyutunun Alt Bileşenleri

Diğer yandan yönetimle ilgili uzaktan öğretici yeterlilikleri 3 alt yeterlilik boyutu ve 10 farklı yeterlilik maddesiyle tanımlanmıştır. Dersin yönetimiyle ilgili kararlar, zaman yönetimiyle ilgili kararlar ve kurumsal yönetimle ilgili kararların bulunduğu yönetsel yeterlilikler listesi alan yazında koordinatör, “coach” gibi terimlerin altında verilebilmektedir (Yi, 2012). Bununla birlikte yapılan analizler sonucunda elde edilen sonuçlara göre uzaktan öğreticilerin ders süresince yönetimi gereken üç farklı ana başlık mevcuttur. Bu başlıklardan ilki zaman yönetimidir; uzaktan öğretici ders içerisinde yapılan her şeyin zaman ayarlamasını yapmalıdır. İkinci başlık ders yönetimidir. Uzaktan öğretici kurusun tüm kurallarını belirli aralıklarla hatırlatarak ders içi kuralların unutulmasının önüne geçebilmektedir.

5. 2. 4. Değerlendirme Boyutunun Alt Bileşenleri

Bununla birlikte değerlendirmeye ilgili bileşenler toplamda 9 yeterlilik maddesi altında toplanmıştır. Ders içeriğinin, öğrencilerin ve öğreticinin değerlendirilmesini içeren maddeler (Eyal, 2012)'nin sınıflamasıyla benzerlikler göstermektedir. Analiz sonucu elde edilen verilere göre uzaktan öğreticilerin ders içeriğini kapsayıcı ve düşünme becerilerini geliştirici sorular sorması gerektiği anlaşılmıştır. Bununla birlikte uzaktan öğretici çeşitli ödev rehberleri hazırlayarak öğrencilerin ödevleri doğru biçimde yapmalarını kolaylaştırır. Diğer yandan elde edilen verilere göre uzaktan öğreticilerin değerlendirme sürecinde dijital araçları ve alternatif ölçme yöntemlerini kullanması gerektiği anlaşılmıştır. Bu durum Erickson, (2016)'nin yaptığı değerlendirmeyle örtüşmektedir.

5. 2. 5. Kolaylaştırma Boyutunun Alt Bileşenleri

Bununla birlikte kolaylaştırıcı yeterlilik boyutu altında öğrenmeyi kolaylaştırma ve tartışmayı kolaylaştırma olarak tanımlanan 2 alt yeterlilik boyutu altında 3 maddelik kolaylaştırıcı yeterlilikleri tanımlanmıştır. Alan yazında süreç kolaylaştırıcı (Aydın, 2005), değerlendirme kolaylaştırıcı (Yi, 2012) gibi birden fazla alana uyarlanabilen bir boyuttur.

Kolaylaştırıcı boyutunun temel misyonu ders içerisinde farklı öğrenciler olduğunu bilmek ve öğrencilerin ders içerisinde olabildiğince rahat hareket etmesini sağlamaktır. Bu anlamda kolaylaştırıcı rolü ile uzaktan öğretici gerçek hayattan örnekler vererek, dersi farklı kişilere hitap edecek biçimde tasarlamak ve paylaşımı artırıcı işlemler yapması gerekmektedir. Diğer yandan yapılan analiz sonuçlarına göre uzaktan öğreticilerin bir diğer misyonu ise tartışmayı kolaylaştırmadır. Uzaktan öğretici çevrimiçi forum tartışmalarını kontrol ederek öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştırır.

5. 2. 6. Sosyal Boyutunun Alt Bileşenleri

Tüm bu boyutların yanında sosyal boyutu tanımlanmış ve katılımcıların ders içeriğine etkin katılım göstermesi için bazı yeterlilikler belirlenmiştir. Topluluk duygusunu geliştirmek, kültürel farklılıkların azaltılması gibi boyutları içeren sosyal boyut birçok çalışmada yer almaktadır (Berge, 2008; Aydın, 2005) . Yapılan analiz sonuçlarına göre uzaktan öğreticilerin ders esnasında ve ders sonrasında öğrencilerini takip etmeli ve gereken yerde destek olmalıdır.

5. 2. 7. Pedagojik Boyutunun Alt Bileşenleri

Son olarak pedagojik boyut içerisinde iletişim, öğrenme-öğretme süreci ve kişisel yeterliliklere yer verilmiştir. Nitekim alan yazında birçok çalışmada pedagojik rollerin önemi (Baran ve diğ., 2013; Bawane ve Spector, 2009; Carril ve diğ., 2013) belirtilmiştir. Uzaktan eğitimin doğası gereği uzaklık olmak durumundadır. Fakat öğretim kalitesinin artması da bu uzaklık hissinin azaltılmasından geçer.

Diğer yandan uzaktan öğreticiler iletişim kurallarına dikkat etmeli ve katılımcılara uygun olacak biçimde onlarla etkileşime geçmelidir. Bununla birlikte uzaktan öğretici çevrimiçi ortamın koşullarına göre ders programını ve içeriğini ayarlayabilecek düzeyde olmalıdır (Arah, 2012).

Sonuç olarak uzaktan öğreticilerin yeterliliklerinin ve yeterlilik alt boyutlarının belirlendiği bu çalışmada toplamda 7 yeterlilik boyutu 12 alt yeterlilik ve 62 yeterlilik maddesi ortaya çıkarılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen yeterlilikler uzaktan öğreticilerin değerlendirilmesi ve ya seçilmesi gibi durumlarda kullanılabilir. Elde edilen yeterlilikler birçok yeterlilik çalışmasının bir araya getirilerek oluşturulduğu için rahatlıkla diğer çalışmalarda kullanılabilir.

6. ÖNERİLER

Uzaktan öğretici yeterliliklerinin belirlenmesini amaçlayan bu çalışmada sonuç olarak 7 yeterlilik boyutu 14 alt yeterlilik alt boyutu ve 62 yeterlilik maddesi belirlenmiştir. Bu sonuçlar ışığında öneriler aşağıda sunulmuştur.

Ülkemizde hemen hemen her üniversitenin uzaktan eğitim merkezi ve bu merkezlerde eğitim veren öğretim elemanları mevcuttur. Uzaktan eğitimin kalitesini artırmak adına belirlenen uzaktan öğretici yeterlilikleri aşağıdaki alanlarda kullanılabilir.

1. Belirlenen uzaktan öğretici yeterliliklerinin uzaktan eğitim merkezlerince incelenerek uzaktan öğretici belirleme aşamasında kullanılması önerilir.
2. Belirlenen yeterliliklerin uzaktan öğreticiler tarafından nasıl kazanılacağına yönelik çalışmalar yapılabilir.
3. Elde edilen yeterliliklerin performans göstergeleri belirlenebilir.
4. Doküman analizi sonucunda ortaya çıkan yeterliliklerin ölçek geliştirme çalışması yapılabilir.

7. KAYNAKLAR

- Abdous, M. (2011). A process-oriented framework for acquiring online teaching competencies. *Journal of Computing in Higher Education*, 23(1), 60–77.
- Adoniou, M., and Gallagher, M. (2017). Professional standards for teachers—what are they good for? *Oxford Review of Education*, 43(1), 109–126.
- AITSL. (2017). Australian Professional Standards for teachers | Australian institute for teaching and school leadership. <http://www.aitsl.edu.au/australian-professional-standards-for-teachers> adresinden 14 Mayıs 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Alvarez, I., Guasch, T., and Espasa, A. (2009). University teacher roles and competencies in online learning environments: A theoretical analysis of teaching and learning practices. *European Journal of Teacher Education*, 32(3), 321–336.
- Anderson, T., and Dron, J. (2011). Three generations of distance education pedagogy. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 12(3), 80–97.
- Arah, B. O. (2012). The competencies, preparations, and challenging (New) roles of online instructors. *US-China Education Review A*, (10), 841-856.
- Aydin, C. H. (2005). Turkish mentors' perception of roles, competencies and resources for online teaching. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 6(3), 1-23.
- Babur, A., Kiper, A., Çukurbaşı, B., Albayrak Özer, E., Tonbuloğlu, İ., Küçük, Ş., ve diğ. 2009-2013 yılları arasında uzaktan eğitim dergilerinde yayınlanan makalelerin yöntemsel açıdan incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 6(1), 123–140.
- Bailey, K. (2008). *Methods of social research*. Simon and Schuster.
- Baran, E., and Correia, A.-P. (2014). A professional development framework for online teaching. *TechTrends*, 58(5), 95–101.
- Baran, E., Correia, A.-P., and Thompson, A. (2011). Transforming online teaching practice: Critical analysis of the literature on the roles and competencies of online teachers. *Distance Education*, 32(3), 421–439.
- Baran, E., Correia, A.-P., and Thompson, A. (2013). Tracing successful online teaching in higher education: Voices of exemplary online teachers. *Teachers College Record*, 115(3).
- Baturay, M. H., ve Türel, Y. K. (2012). Çevrimiçi uzaktan eğitimcilerin eğitimi: E-öğrenmenin yükselişi ile beliren ihtiyaç. *Türkiye'de E-Öğrenme: Gelişmeler ve Uygulamalar-III*, 1, 1–21.

- Bawane, J., and Spector, J. M. (2009). Prioritization of online instructor roles: implications for competency-based teacher education programs. *Distance Education*, 30(3), 383–397.
- Berge, Z. L. (1995). The role of the online instructor/facilitator. *Educational technology*, 35(1), 22–30.
- Berge, Z. L. (2008). Changing instructor's roles in virtual worlds. *Quarterly Review of Distance Education*, 9(4), 407–414.
- Boling, E. C., Hough, M., Krinsky, H., Saleem, H., and Stevens, M. (2012). Cutting the distance in distance education: Perspectives on what promotes positive, online learning experiences. *The Internet and Higher Education*, 15(2), 118–126.
- Bozkurt, A., Akgun-Ozbek, E., Yilmazel, S., Erdogdu, E., Ucar, H., Guler, E., ve diğ. (2015). Trends in distance education research: A content analysis of journals 2009-2013. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 16(1), 330-363.
- Breslow, L., Pritchard, D. E., DeBoer, J., Stump, G. S., Ho, A. D., and Seaton, D. T. (2013). Studying learning in the worldwide classroom: Research into edX's first MOOC. *Journal of Research & Practice in Assessment*, 7(2), 13-25.
- Burkle, M., and Cleveland-Innes, M. (2013). Defining the role adjustment profile of learners and instructors online. *Journal of Asynchronous Learning Networks*, 17(1), 73–87.
- Carril, P. C. M., Sanmamed, M. G., and Sellés, N. H. (2013). Pedagogical roles and competencies of university teachers practicing in the e-learning environment. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 14(3), 462–487.
- Chengjie, Y. U. (2015). Challenges and changes of MOOC to traditional classroom teaching mode. *Canadian Social Science*, 11(1), 135.
- Coppola, N. W., and Starr Roxanne Hiltz, N. G. R. (2002). Becoming a virtual professor: Pedagogical roles and asynchronous learning networks. *Journal of management information systems*, 18(4), 169–189.
- Creswell, J. W. (2012). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. London: SAGE Publications.
- Diehl, W. C. (2016). Online instructor and teaching competencies: Literature review for Quality Matters. <https://www.qualitymatters.org/sites/default/files/research-docs-pdfs/QM-Online-Instructor-Teaching-Competencies-2016.pdf> adresinden 13 Mart 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metodlarına giriş: Nitel, nicel ve eleştirel kuram metodolojileri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- European, C. (2013). The teaching professions - Education and training - European Commission. http://ec.europa.eu/education/policy/school/teaching-professions_en adresinden 14 Mayıs 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Eyal, L. (2012). Digital assessment literacy-the core role of the teacher in a digital environment. *Educational Technology & Society*, 15(2), 37–49.
- Fidan, M. (2016). Uzaktan eğitim öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik tutumları ve epistemolojik inançları, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 536.
- Ingvarson, L. C. (2012). Standards for graduation and initial teacher certification: The international experience. https://works.bepress.com/lawrence_ingvarson1/206/ adresinden 15 Mayıs 2017 tarihinde edinilmiştir.
- ION. (2011). Illinois online network | Welcome to ION. <http://www.ion.uillinois.edu/> adresinden 24 Ocak 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Isman, A., Altınay, Z., ve Altınay, F. (2004). Roles of the students and teachers in distance education, *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, (C. 5).
- ISTE. (2000). National educational technology standards (NETS) and performance indicators for teachers. <http://www.iste.org/standards/standards/standards-for-teachers> adresinden 18 Mayıs 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Kaban, A., ve Çakmak, E. K. (2016). Uzaktan eğitim kalite standartlarının belirlenmesi, *Kastamonu Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 24(2).
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Kavrat, B., ve Türel, Y. K. (2013). Çevrimiçi uzaktan eğitimde öğretmen rollerini ve yeterliliklerini belirleme ölçeği geliştirme. *Journal of Instructional Technologies ve Teacher Education*, 2(2).
- Kesim, E., ve Altınpulluk, H. (2014). Perceptions of distance education professionals regarding the use of MOOCs. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 5(4), 62–85.
- Koutropoulos, A., Gallagher, M. S., Abajian, S. C., Waard, I. de, Hogue, R. J., Keskin, N. Ö., et al. (2012). Emotive vocabulary in MOOCs: Context and participant retention, *European Journal of Open, Distance and E-Learning*, 15(1).
- Liu, X., Bonk, C. J., Magjuka, R. J., Lee, S., and Su, B. (2005). Exploring four dimensions of online instructor roles: A program level case study. *Journal of Asynchronous Learning Networks*, 9(4), 29–48.
- McMillan, J. H., and Schumacher, S. (2014). *Research in education: Evidence-based inquiry* (7. edition). Boston: Pearson.
- MEB. (2012). Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri. <http://otmg.meb.gov.tr/YetGenel.html> adresinden 24 Ocak 2017 tarihinde edinilmiştir.

- Mortera-Gutierrez, F. (2002). Uzaktan eğitim ortamlarında öğretim görevlileri etkileşimleri. *İnteraktif Öğrenme Araştırması Dergisi*, 13 (3), 191-209.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Çeviri Editörleri: Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir, Ankara: Pegem Akademi.
- Queiroz, V., and Mustaro, P. N. (2003). Roles and competencies of online teachers, *The Internet TESL Journal*, 9(7).
- Schmidt, D. A., Baran, E., Thompson, A. D., Mishra, P., Koehler, M. J., and Shin, T. S. (2009). Technological pedagogical content knowledge (TPACK). *Journal of Research on Technology in Education*, 42(2), 123–149.
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlilikleri ve mesleki gelişim. *Eğitim Dergisi*, 58, 40–41.
- Shank, P. (2004). Competencies for online instructors. Learning Peaks LLC. https://mnsu7700france.info.mnsu.edu/cetl/teachingwithtechnology/tech_resources/pdf/Competencies%20for%20Online%20Instructors.pdf adresinden 17 nisan 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Smith, T. C. (2005). Fifty-one competencies for online instruction. *The Journal of Educators Online*, 2(2), 1-18.
- Şişman, M. (2009). Öğretmen yeterlilikleri: Modern bir söylem ve retorik. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 63-82.
- TED. (2009). *Öğretmen yeterlikleri (1. Basım)*. Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- TÜİK. (2016). Türkiye İstatistik Kurumu. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> adresinden 20 Mayıs 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Tuncer, M., ve Tanaş, R. (2011). Akademisyenlerin uzaktan eğitim programlarına yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi (Fırat ve Tunceli Üniversiteleri örneği), *İlköğretim Online*, 10(2), 776–784.
- Varvel, V. E. (2007). Master online teacher competencies. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 10(1), 1-41.
- Yağcı, M. (2012). Çevrimiçi sınav ortamlarının öğrencilerin akademik başarılarına etkisi. *Education Sciences*, 7(1), 331–339.
- Yıldırım, A. (1999). *Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi*. Eğitim ve Bilim, 23, 7-17.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. İstanbul: Seçkin Yayınları.
- Yi, Z. (2012). The instructor's roles in distance education for library and information science. *Chinese Librarianship*, 34, 29-37.

Yuksel, I. (2009). Instructor competencies for online courses. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 1726–1729.

Zanjani, N., Edwards, S. L., Nykvist, S., and Geva, S. (2016). LMS acceptance: The instructor role. *The Asia-Pacific Education Researcher*, 25(4), 519–526.

8. EKLER

Ek 1. Doküman Analizinde Kullanılan Çalışmalar

- Abdous, M. (2011). A process-oriented framework for acquiring online teaching competencies. *Journal of Computing in Higher Education*, 23(1), 60–77.
- Alvarez, I., Guasch, T., and Espasa, A. (2009). University teacher roles and competencies in online learning environments: a theoretical analysis of teaching and learning practices. *European Journal of Teacher Education*, 32(3), 321–336.
- Arinto, P. B. (2013). A framework for developing competencies in open and distance e-learning. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 14(1), 167–185.
- Aydin, I. E. (2012). Relationship between affective learning, instructor attractiveness and instructor evaluation in videoconference-based distance education courses. *Turkish Online Journal of Educational Technology - TOJET*, 11(4), 247–252.
- Baran, E., Correia, A.-P., and Thompson, A. (2011). Transforming online teaching practice: critical analysis of the literature on the roles and competencies of online teachers. *Distance Education*, 32(3), 421–439.
- Baturay, M. H., and Türel, Y. K. (2012). Çevrimiçi uzaktan eğitimcilerin eğitimi: E-öğrenmenin yükselişi ile beliren ihtiyaç. Türkiye’de E-Öğrenme: Gelişmeler ve Uygulamalar-III, 1, 1–21.
- Bawane, J., and Spector, J. M. (2009). Prioritization of online instructor roles: implications for competency-based teacher education programs. *Distance Education*, 30(3), 383–397.
- Berge, Z. L. (1995). The role of the online instructor/facilitator. *Educational technology*, 35(1), 22–30.
- Bigatel, P. M., Ragan, L. C., Kennan, S., May, J., and Redmond, B. F. (2012). The identification of competencies for online teaching success. *Journal of Asynchronous Learning Networks*, 16(1), 59–77.
- Bjekic, D., Krneta, R., and Milosevic, D. (2010). Teacher education from e-learner to e-teacher: Master curriculum. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 9(1), 202-212.
- Carlson, R., and Everett, D. R. (2000). Taking instruction online?
- Carril, P. C. M., Sanmamed, M. G., and Sellés, N. H. (2013). Pedagogical roles and competencies of university teachers practicing in the e-learning environment. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 14(3), 462–487.
- Chang, C., Shen, H.-Y., and Liu, Z.-F. (2014). University faculty’s perspectives on the roles of e-instructors and their online instruction practice. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 15(3), 72-92.

Ek 1'in devamı

- Coppola, N. W., and Starr Roxanne Hiltz, N. G. R. (2002). Becoming a virtual professor: Pedagogical roles and asynchronous learning networks. *Journal of management information systems*, 18(4), 169–189.
- Dabbagh, N. (2003). Scaffolding: An important teacher competency in online learning. *TechTrends*, 47(2), 39–44.
- Darabi, A. A., Sikorski, E. G., and Harvey, R. B. (2006). Validated competencies for distance teaching. *Distance Education*, 27(1), 105–122.
- Delgaty, L. (2015). Twelve tips for academic role and institutional change in distance learning. *Medical Teacher*, 37(1), 41–46.
- Eyal, L. (2012). Digital assessment literacy-the core role of the teacher in a digital environment. *Educational Technology and Society*, 15(2), 37–49.
- Farmer, H. M., and Ramsdale, J. (2016). Teaching competencies for the online environment. *Canadian Journal of Learning and Technology*, 42(3), 1-17.
- González-Sanmamed, M., Muñoz-Carril, P.-C., and Sangra, A. (2014). Level of proficiency and professional development needs in peripheral online teaching roles. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 15(6).
- Goodyear, P., Salmon, G., Spector, J. M., Steeples, C., and Tickner, S. (2001). Competences for online teaching: A special report. *Educational Technology Research and Development*, 49(1), 65–72.
- Guasch, T., Alvarez, I., and Espasa, A. (2010). University teacher competencies in a virtual teaching/learning environment: Analysis of a teacher training experience. *Teaching and Teacher Education*, 26(2), 199–206.
- Gustafson, P., and Gibbs, D. (2000). Guiding or hiding? The role of the facilitator in online teaching and learning. *Teaching Education*, 11(2), 195–210.
- Guzman, A., and Nussbaum, M. (2009). Teaching competencies for technology integration in the classroom. *Journal of Computer Assisted Learning*, 25(5), 453–469.
- Hung, M.-L., and Chou, C. (2015). Students' perceptions of instructors' roles in blended and online learning environments: A comparative study. *Computers & Education*, 81, 315–325.
- Isman, A., Altınay, Z., ve Altınay, F. (2004). Roles of the students and teachers in distance education. *The Turkish Online Journal of Distance Education*, 5(4), 86-96.
- Kavrat, B., ve Türel, Y. K. (2013). Çevrimiçi uzaktan eğitim'de öğretmen rollerini ve yeterliliklerini belirleme ölçeği geliştirme. *Journal of Instructional Technologies ve Teacher Education*, Vol.1 No3 (2013), 23-33.

Ek 1'in devamı

- Laat, M. D., Lally, V., Lipponen, L., and Simons, R.-J. (2007). Online teaching in networked learning communities: A multi-method approach to studying the role of the teacher. *Instructional Science*, 35(3), 257–286.
- Malik, S. (2013). Distance educator: A multiskill personality. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 14(1), 323-325.
- Mortera-Gutierrez, F., and Murphy, K. (2000). Instructor interactions in distance education environments: A case study.
- Smith, T. C. (2005). Fifty-one competencies for online instruction. *The Journal of Educators Online*, 2(2), 1-18.
- Varvel, V. E. (2007). Master online teacher competencies. *Online Journal Of Distance Learning Administration*, 10(1), 1-41.
- Yi, Z. (2012). The instructor's roles in distance education for library and information science. *Chinese Librarianship*, 34, 29-37.
- Yuksel, I. (2009). Instructor competencies for online courses. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 1726–1729.
- Zanjani, N., Edwards, S. L., Nykvist, S., and Geva, S. (2016). LMS acceptance: The instructor role. *The Asia-Pacific Education Researcher*, 25(4), 519–526.

9. ÖZ GEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

1989 Erzurum doğumlu olan Merve AYDIN, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü'nden 2013 yılında mezun olmuştur. Aynı yıl içerisinde Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları Bölümünde yüksek lisans çalışmalarına başlamıştır. 2014 yılında Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümünde de yüksek lisans eğitimine başlamıştır. Yüksek Lisans Eğitimine 2015 yılında Karadeniz Teknik üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümünde devam etmiştir. 2015 yılından bu yana Karadeniz Teknik üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümünde ve Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları Bölümünde Yüksek Lisans eğitimine devam etmektedir.

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Adres : Merve AYDIN, Fatih Eğitim Fakültesi, BÖTE Bölümü F Blok Söğütlü/Trabzon

E-Posta : mervekaraman026@gmail.com